XXIV. évfolyam — Budapest, péntek, 1918 március 22. — 7. szám

VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK LAPJA

Előfizetési ár: A szövetség tagjai részére heti járulékok ellenében, magánosok részére egész évre 10-40 kor., félévre 5-20 kor. Rokonszervezeteknek külön megegyezés szerint számitatik. Hirdetések ára külön díjszabás szerint

A magyarországi vas- és fémipari munkások érdekeit képviselő lap
Megjelenik minden második hét pénteken

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII. kerület, Thököly-út 56. szám. Telefon: József 80—53. Szerkesztőségi zárlat a lap megjelenése előtti szombaton. A szerkesztővel értekezni lehet minden nap este 6—8 óra között

Erzsébetfalva. Március 2-án, szombaton este nyitottuk meg az erzsébetfalvai szaktársak uj otthonát szép és kedves ünnepség keretében. Az ünnepi beszédet *Vanczák János* szaktárs mondotta, aki rámutatott azokra a nagy kulturális törekvésekre, amelyeket a szervezett munkásság tüzött maga elé és amelyeknek elősegitője, hajléka az otthon, melyet maguknak az erzsébetfalvai szaktársak áldozatkészséggel megszereztek. Az ügyesen összeállitott rövid müsorban az erzsébetfalvai általános munkásdalkör énekszámai, kuplék és szavalatok voltak beállitva, Moroy Jenő, Mihályi Zoltán, Benyik Nusi és Cseke József előadásaiban, azután tánc következett a záróráig.

A szép és kedves berendezésü otthonban bizonyára az egyetértés és a mozgalom iránti szeretet melege fog szétáradni, hogy a munkásság törekvéseinek előbbrevivője legyen.

A CSILI TÖRTÉNETE

Szerkesztette: Várhalmi András

Csili Művelődési Központ
2008.

A könyv megjelenését támogatták:

Oktatási és Kulturális Minisztérium
Nemzeti Kulturális Alap

Lektorálta:

Bálinth Lehel
Komoróczy László

Kiadó: Csili Művelődési Központ
A kiadásért felel a kiadó vezetője
Felelős szerkesztő: Várhalmi András
Művészeti szerkesztő: Lehoczki Henrikné
A képeket és a dokumentumokat a Pesterzsébeti Múzeum fotótárából válogatta a szerkesztő.
Nyomás: Kész Nyomda Veszprém
Felelős vezető: Kész Ferenc
Megjelent: 4.5 B/5 ív terjedelemben
ISBN 978-963-06-4234-7

I.
Várhalmi András
A 90 ÉVES CSILI

A CSILI SZÜLETÉSE

„A Csili is egy élő legenda”, fogalmazott Göncz Árpád, – a Magyar Köztársaság akkori elnöke – 1994-ben, egy kitüntetés apropóján az Országházban. Valóban, a mai magyar közművelődési intézményrendszerben nagyon kevés a Csilihez fogható. 85 éves múltja, nevének becézése, az irányában megnyilvánuló közszeretet, Pesterzsébet életében betöltött szerepe egyaránt kiemeli a többi művelődési ház közül. Az előző rendszer 40 éve felerősítette a legendát, azon belül is kihangsúlyozva a politikumot, a valóságban egyáltalán nem meghatározó, sokkal árnyaltabban megjelenő kommunista jegyeket. Az alapítás 50. évfordulójára kiadott emlékkönyv bevezetője például így fogalmaz:

„A múltban a magyar munkásmozgalom egyik központja volt … Vezetőket és mártírokat adott a mozgalomnak … otthont a pártnak, az illegális mozgalom névtelen hőseinek”.

Amit leírtak, az mind igaz, a szociáldemokrata munkásmozgalomra.A könyv kiadása idején, 1966-ban, viszont természetesen a párt alatt az illegális kommunista pártot, a hősök alatt a kommunistákat kellett érteni. Pedig a tények egészen más, sokkal árnyaltabb, összetettebb képet mutatnak, mint ahogyan az alapítás sem 1916-ban történt. De ezzel már bele is kezdtünk történetünkbe. Mielőtt azonban belevágnánk, ismerkedjünk meg röviden a környezettel, a településsel, Pesterzsébettel.

Erzsébetfalva - Leninváros - Pesterzsébet - Pestszenterzsébet

A település szinte a semmiből, vagyis csak a homokbuckákból nőtt ki a XIX. század utolsó harmadában a török időkben elnéptelenedett Gubacs helyén, – a gründolási lázban gyorsan terjeszkedő ipartelepek szomszédságában –, nem messze az akkoriban egyesülő fővárostól. Az 1897-ben önállóvá vált Erzsébetfalva s a későbbi hol Pesterzsébet, hol Pestszenterzsébet, kulturális és közösségi életét mindvégig meghatározta a születés helye és ideje, s természetesen létrehozói is.

Meghatározó a hely, Budapest szomszédsága, mely egyszerre volt oka és célja a település megszületésének, s lett temetője a város önállóságának. A metropolis közelsége egyszerre inspirálta a helyi közösség szerveződését, információval és előadókkal látta el az itteni művelődési alkalmakat, miközben épp a közelség és elérhetőség miatt vált a helyi művészeti élet megszervezése, ha nem is fölöslegessé, de legalábbis kevésbé fontossá. Az ide költözőket mindig a főváros motiválta, vagy úgy, hogy kiköltöztek onnan, vagy úgy, hogy legalábbis a közelébe kívántak kerülni.

Közművelődési szempontból meghatározó az idő is, amikor a település született. Hiszen nem hagyományos paraszti vagy városi civil kultúra nyomdokain építette ki saját művelődési rendszerét, tehát eredendően nem a szerves európai fejlődés útját járta. Sokkal inkább hasonlít az amerikai városfejlődés mintájára, s talán ez is hozzájárult, hogy elsősorban a tömegkultúra volt meghatározó jellegű a település művelődésében.

Az alapítás ideje, mely a kiegyezést követő óriási gazdasági fejlődésre, a magyar ipar kiépülésére, a rohamléptekkel Európába igyekvő felzárkózásra, a meghatározó társadalmi átrétegződésre és nem utolsósorban a Millenniumra kihegyezett nemzeti romantika időszakára

datálódik, egyszerre határozta meg az itt élők életmódját és életminőségét, s mindezeken keresztül közösségi-művelődési szokásait.

De kik is voltak elődeink? Erzsébet proletár város, szólt az egykori leegyszerűsített meghatározás, vagy a kisegzisztenciák települése, mondják ma, ami sokkal közelebb járt a valósághoz. Ám a kép ennél sokkal összetettebb.

Itt voltak először is a "gyarmatosok", ahogyan a telep alapítói magukat nevezték. Pesti értelmiségiek, vállalkozók, akik a nem kis haszon reményében vették itt a telkeket, s akik beleszerettek a környezetbe, a vállalkozásba, nagy kalandba: új települést létrehozni (Török Flóris, Kende Kanuth, Szabó József, Hitel Márton, Suda János és a többiek). Akik maguk is tevőlegesen vettek részt egykor a 48-as szabadságharcban, s azóta is ápolták és élesztették 48 szellemét. Akik néhány év, évtized után a város szűk nagypolgárságát jelentik majd, ennek megfelelő szabadidős, művelődési szokásokkal és intézményrendszerrel.

Akárcsak a Pest környéken frissen alapított többi településen (Kispest, Újpest, Csepel stb.), így Erzsébeten szintén a munkásság került létszámában túlsúlyba. Ez a munkásság azonban távolról sem volt olyan egységes, mint ezt a szocializmus évtizedeiben sugallták. Fontos szerepet játszott körükben a Monarchia iparilag fejlettebb vidékeiről ideköltözött, nyelvében és kultúrájában német hagyományú, kvalifikált munkásság. Ők szervezték az első munkásdalárdákat, szakszervezeteket. Őket tekintette mintának az a derékhad, mely a magyarországi magyar és nemzetiségi származású betanított és szakfeladatokat ellátó ipari alkalmazottakból állt, s amely az előbb megnevezett csoporttal együtt a hazai szociáldemokrácia és szervezett munkásság meghatározó erejévé vált. Természetesen mind a réteg, min a település perifériáján is megjelent a nagyszámú hátrányos helyzetű, elesett és lumpen elem is.

Fontos szerepet játszott Erzsébetfalva történelmében a helyben dolgozó réteg, az iparosok és kisvállalkozók, tisztviselők, hivatalnokok, altisztek és nem utolsó sorban a helyi értelmiség meghatározó csoportja, a helyi pedagógusok, akik a legnagyobb hatást fejtették ki a település polgári közművelődésére.

Tovább színezte és néha mélyítette a társadalmi és anyagi különbségeket a település későbbi életében a felekezeti megosztottság.

A település neve története folyamán többször is változott. Az 1897-ben önállóvá váló település hivatalos neve Erzsébetfalva lett, melyet Erzsébet királynétól, a népszerű Sisitől kapott. Ezt a nevet rövid időre, a Tanácsköztársaság idején Leninvárosra változtatták. 1923-ban Erzsébetfalva már Pesterzsébet néven alakult várossá. A névváltoztatás sorában 1932 a következő állomás. Ekkor a katolikus egyház kezdeményezésére a város nevét Pestszenterzsébetre változtatták.

1938-tól megszűnt az addigi szociáldemokrata többség a városházán, s a szélsőjobb nyert teret a településen. A világháború után a közismert szalámitaktika itt is győzött, és előbb az ellenzék, majd rövidesen a város önállósága is megszűnt. 1950. január 1-jétől a sok nevet megért település beolvadt az akkor kialakított Nagy Budapestbe, Soroksárral együtt annak XX. kerületévé vált.

Szakszervezetek - szocdemek - munkásotthonok

Az I. világháború idején, nem kis részben éppen a világégés miatt, rendkívüli módon felerősödtek a baloldali mozgalmak, így a szakszervezetek is. 1916-ban 55000, 1917-ben 216000 és 1918-ban már több, mint 721000 tagot számláltak. Ez két év alatt tizenháromszoros növekedés! Szervezetileg kettős módon működtek: egyszerre voltak szakegyletek, azaz szakmai szervezetek, illetve szabadszervezetek. Ezek az utóbbiak kezelték a sztrájkalapot, mivel hivatalosan a sztrájkjogot nem ismerték el. A szabadszervezeteket az MSZDP a saját hálózatának tekintette, és így a párt – és a szabadszervezeti tagság közötti határvonal

elmosódott, bár a kettő nem volt azonos. Az azonban tény, hogy a szervezett munkásság zöme egyénileg is tagja volt a szocdem pártnak.

A szakszervezetek a világháború idejére már viszonylag komoly vagyonnal rendelkeztek, elsősorban létszámnövekedésük, a tagok fegyelme és áldozatkészsége révén. Ez a vagyon tette lehetővé, sokszor a munkások további hozzájárulásával kiegészülve, valamint egy-egy nagyvállalat tulajdonosainak jelentős segítségével, hogy a vendéglők különtermeiből a szakegyletek saját maguk építette székházakba és munkásotthonokba költözzenek. A századfordulótól kezdve több évtizeden át tartott a munkásotthon- alapítás nagy időszaka. Rákoskeresztúron 1901-ben, Újpesten 1909-ben, Csepelen és Erzsébetfalván a háború alatt épültek otthonok, de az ország szinte minden nagyvárosában létesültek hasonló intézmények. E munkásotthonok a német „Volkshaus”-ok mintájára szerveződtek, s egyszerre voltak mozgalmi és kulturális központok.
Tevékenységükről, jellegükről Kovalcsik József "A kultúra csarnokai" (Budapest, 1987. Művelődéskutató Intézet) alapműve a leglényeglátóbb összefoglaló.

„Közösség, templom, szentély, kápolna - olvasható különböző időszakokból s más-más munkásotthonra való emlékezésekből, (amelyek sorát jócskán szaporíthatnók). Furcsa ellentétben állnak ezek a jelképek a többnyire szerény épületekkel, helyiségekkel. Valójában nem a falak, hanem a bennük zajló közösségi élet magasztosul föl ilyenképpen, s természetesen a mozgalom, a marxizmusból s az egalitarizmusból ötvözött erős hit, a közösség, mely befogad, célt ad s hozzá eszközöket, okos szót, könyvet, a szervezkedés öntudatát és a társakkal való együttlét örömét, szórakozását is.

Nem szándékunk a munkásotthonok idealizált képét megfesteni, s nagyobb befolyást tulajdonítani nekik, mint amilyet az állandó rendőri és ideológiai korlátozás, a politikai támadások, a szervezett ellenakciók és a munkásmozgalom egészét sújtó ellenforradalmi és fasizálódó viszonyok s a progresszív demokratikus erőknek, de magának a munkásmozgalomnak a megosztottsága körülményei között kifejthettek. A munkásotthonok kulturális tevékenységének színvonala természetesen a mozgalom ideológiai kulturális szintjét tükrözte, erényeivel és fogyatékosságaival egyaránt. A munkásotthonok mint intézmények a párt- és a szakszervezeti munka, a politikai tevékenység, a könyvtárak, a tanfolyamok, az ismeretterjesztő előadások mellett otthonai voltak a sokrétű amatőr művészeti tevékenységnek, elsősorban a színjátszó csoportoknak és a dalárdáknak. Az állandóan jelenlévő minőségi törekvések ellenére a vezető műfajok a népszínmű, az operett: a dalkörök műsoranyaga az 1930-as évekig zömmel „liedertafel” dalokból állott, az énekelt munkásmozgalmi dalok is többnyire ilyen dallamokra épültek.

A munkás kulturális mozgalom, különösen a szociáldemokrata irányítású szervezetekben, egyrészt nem tudta magát teljesen függetleníteni a "tömegkultúra" szintjétől, másrészt csak részben tudott a progresszív kulturális értékek "kitermelőjévé", hordozójává, terjesztőjévé válni.

A Pest környéki, az újpesti, csepeli, pesterzsébeti, kispesti és a vidéki munkásotthonok, a budapesti szakszervezeti székházak a munkásmozgalom és a munkásművelődés nélkülözhetetlen színterei voltak.”

Erzsébetfalván több munkásotthon működött. Az elsőt, a Posta és Izabella utca sarkán lévőt, több szervezet közösen bérelte. A házat a II.világháborúig használták erre a célra. Az épületet a 70-es évek elején lebontották. 1933. december 31-én avatták a szövetkezeti összefogásban épült Ady E. utcai Új (vagy Általános) Munkásotthont, mely a 60-as évek közepéig működött akkor már Erkel név alatt. 1964-ben, mint céljára alkalmatlant, bezárták az egy nagyteremből álló intézményt. Az új munkásotthon már megszületésekor és működése

során végig bőségesen nyújtott alapot a rivalizálásra, a feszültségre a két otthont működtető munkások és azok szervezetei között. Az Építők Munkásotthonát már a világháború után adták át a használóknak. Az intézmény 1996-ig szolgálta a művelődést, akkor az Építők Szakszervezete mint kultúrházat megszüntette. Egy ideig raktárként funkcionált, majd lebontották, helyén lakóház épült.
Az erzsébeti munkásotthonok máig is élő közösségi intézménye a Vas-és Fémmunkások Csillag utcai otthona, vagy ahogyan becézték röviden, a Csili.

A Csili alapítása: legenda és valóság

A Csili alapításáról három forrásból is úgy értesülünk, hogy a fegyvergyári munkásság sztrájkkal szerezte meg a munkásotthon vásárlásához szükséges összeget, s hogy mindez 1916-ban történt.
Az intézmény havi lapja, a Csili 1957. áprilisi számában "i-gy" aláírással az alábbiakról tájékoztatja az olvasót:

„Az erzsébetfalvai vasasok jórészt a Fegyvergyárban dolgoztak, ahol a rendes, túlóramentes munkaidő napi 10 óra volt. Jött azonban a világháború, s a munkaidőt fölemelték napi 12 órára. A gyár megígérte a munkásoknak, hogy a napi 2 túlóra után bizonyos százalék túlórapótlékot kapnak. Az egyezséget azonban a munkáltató megszegte, s a túlórapótlékok kifizetését megtagadta…”

A történetet hasonlóképpen idézi fel a Csili 50 éves jubileumára megjelentetett kiadvány (1966) és hozzáteszi:

„A túlórákat - a munkásság hazafias érzelmeire hivatkozva - nem fizették ki. Ez indította el az első bérharcot, amely 1914-től 1916-ig tartott, és azzal végződött, hogy a munkásság megtagadta a túlórázást. A bizalmi testületet ezért nyomban behívták katonai szolgálatra. A válasz: a munka beszüntetése volt, a sztrájk.
A harc győzelemmel végződött: a bizalmiakat visszaengedték, s elrendelték a túlóraszázalék kifizetését. Az elmaradt pótlékokat nem lehetett személyekre lebontani, ezért a gyár egy összegben juttatta el azt a munkásokhoz, illetve a legnagyobb létszámú szervezethez, a Vasasokhoz…”

Ugyanezen eseménysorozatnak folytatásaként Nagy Dezső: A Pesterzsébeti munkáskultúra útja című 1965-ben kiadott könyvében ezt írja:

„A Vasasok egy nagygyűlésen, amely az összeg felhasználásáról döntött, úgy határoztak, hogy ebből az összegből vásárolják meg az új Munkásotthon telkét. A választás a város központjában, a városháza oldalszárnyával szemben levő, Csillag utca 2.sz.alatti Dr.Kiss-féle telekre esett, amely 300 négyszögöl volt.
1916-ban így hát a Vasas Szakszervezet tulajdonába került a Csillag utca - a mai Nagy Győri István utca - 2.számú ház, melyet a célnak megfelelően átalakítottak”.

Mindhárom fent idézett mű megegyezik tehát mind a sztrájk tényében, a sztrájk és telekvásárlás közvetlen összefüggésében, mind pedig abban, hogy mindez 1916-ban történt. Azonban ebben az évben, a megjelent újságokban sehol nem leljük nyomát sem a sztrájknak, sem a Vasasok ingatlanvásárlásának. Ebben a témában az első hír 1917. december 6-án az Erzsébetfalva és környéke elnevezésű helyi lapban jelent meg, az alábbiak szerint:

„ A magyarországi vas- és fémmunkások szövetsége az erzsébetfalvai fiókja részére megvette 120 ezer koronáért a Csillag u. 2.számu Szűcs-féle házat. A házat nemcsak átalakítják, hanem az udvarban egy nagy termet is építenek gyűlések céljára…”

December 16-án az Erzsébetfalvai Közlöny megismétli a hírt, és hozzáteszi:
„…Az átalakítási munkálatokkal Belovay Pál kőművesmester bizatott meg”.

A legrészletesebben a Vas- és Fémmunkások Lapja 1917. december 7-i számában, Új vasasotthon Erzsébetfalván címmel olvashatunk az alapításról.

„A Fegyver- és Gépgyárban dolgozó munkástársak áldozatkészségéből szép új otthon lesz ez évi december hó 1-től fogva Erzsébetfalván lakó tagjainknak, a község kellős közepén, a Csillag utca 2. szám alatti házban, melyet szövetségünk vezetősége megvásárolt. A vételárhoz a fegyvergyári munkástársak hatalmas tőkével járultak hozzá, a gyárigazgatóság pedig - a célra való tekintettel - szintén megtette a magáét, és ezzel lehetővé vált, hogy Erzsébetfalván a saját portánkon folytathassuk a munkásság kulturális nevelését és szervezkedését.
Amidőn e helyen köszönetet mondunk mindazoknak, akik áldozatkészségükkel az új otthon megteremtéséhez hozzájárultak, reméljük és kívánjuk, hogy ez Erzsébetfalva munkásságának igazi kultúrhajléka és ezzel erejének forrása legyen.”

A korabeli hírforrások egybehangzóan 1917-es vásárlásról szólnak, s a dátumok a december 1-jei időpontot támasztják alá.

A helyi lapok 1916-ban semmiféle fegyvergyári sztrájkról nem adnak hírt. Pedig rendszeresen írnak minden fontos történésről, hiszen a gyár munkásainak döntő hányada Erzsébetfalván élt. (Pl. 1917. július 5-én az Erzsébetfalva és környéke részletesen beszámol a fegyvergyári tisztviselők bérmozgalmáról, amely fizetésemeléshez vezetett.) Mi lehetett akkor a legenda igazságmagva? Honnan teremtette elő a Vasas Szövetség a pénzt, hogyan is volt ez a sztrájk, illetve bérharc?

A kormány 1916 januárjában megjelentetett egy rendeletet, melynek III. fejezete a háború alatt az üzem folytatására kötelezett vállalatok (ilyen volt a Fegyvergyár is) munkásainak bér- és munkaviszonyairól szól. Ennek "f" pontja pedig kimondja:
„A *rendes napi vagy heti munkaidőn túl végzett munkaórákra százalék jár a munkásoknak. A rendes napi vagy heti munkaidőnek azoknak az óráknak száma veendő, amennyit 1914. évi július 25-ig dolgoztak az illető üzemekben és vállalatokban*.”

Ahol a megállapodás nem jött létre, ott a munkásság képviselőinek joguk volt Munkaügyi Panaszbizottsághoz fordulni. Így tettek a fegyvergyári munkások is, mint erről 1916. október 12-én a Vas- és Fémmunkások lapja beszámolt:

„A Fegyvergyár igazgatósága június hó 26-án megállapodott munkásaival abban, hogy azok a Panaszbizottsághoz még március havában benyújtott panaszukat visszavonják.

Ennek fejében az igazgatóság a munkásoknak a június hó 26-án érvénybe lépő alapbérekre július hó 2-ától 25 % pótlékot fizet minden túlórára. Visszamenőleg a munkásoknak a teljesített túlórákért járó százalékot az igazgatóság 50.000 koronával megváltja, ezen összeget a gyár főbizalmi férfiai javaslata alapján a munkások segélyezési céljaira fordítja. Az igazgatóság ezen

megállapodást akként értelmezte, hogy azokra az alapbérekre kell neki százalékot fizetni, amelyeket a munkások a belépés idején kaptak, így a hosszú évek óta ott dolgozók 30-40, legfeljebb 50 fillér alapbérre kaptak százalékot, ami természetesen sértette a munkások érdekeit.

A Panaszbizottság tüzetesen megvizsgálta a munkásság panaszát, meghallgatta úgy a gyár igazgatóságát, mint a munkások bizalmiférfiait és ezen vizsgálat alapján felszólította a gyár igazgatóságát az egyezkedésre.

A rákövetkező napokon folytatott tárgyalások folyamán sikerült is a Fegyvergyár bizalmiférfiainak az igazgatósággal minden kérdésre nézve kielégítő eredménnyel egyezséget létesíteni. A Panaszbizottság a kötött egyezséget tudomásul vette."

A Fegyvergyár történetéről megjelent könyv is beszámol az eseményekről, bár a tudósítás több ponton ellentmond a Vasas lapban megjelenteknek. Visszaemlékezésekre hivatkozva a gyártörténet több kisebb atrocitásról is tudósít. Egyes történelmi kronológiák viszont 1916 feruárjában említenek kétnapos fegyvergyári sztrájkot. Ez talán nem volt eredményes, ezért fordultak a munkások a Panaszbizottsághoz? Ez ma már kideríthetetlen.

A lényeg azonban, hogy a túlórapótlékot visszamenőleg kifizette a Fegyvergyár és ez az 50.000 korona része lett a Csili ingatlan megvásárlási árának, amely mint tudjuk, 120.000 korona volt. Így a szakszervezetnek mindenképpen jelentősen ki kellett pótolnia. Ám a jelek szerint volt rá módjuk, hiszen a Csillag utcai telek vételének időpontjában a Török Flóris, Nagy Sándor és Család u. közötti un. zöldlaposon is vettek telket a fegyvergyáriak, méghozzá 48 ház felépítése céljára. (De említhetnénk, hogy a világháború idején a Vasas Szakszervezet több ingatlant is vásárolt). Az újabb levéltári kutatások nyomán több dokumentum került napvilágra a témában. A vásárlás tényéről és a szükséges összeg megoszlásáról két alkalommal is tárgyalt a Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségének vezetősége. Először 1917. november 13-án, majd ugyanezen év december 11-i ülésén, amikor tudomásul vette a szerződés tényét a vezetőség, az alábbiak szerint:

„Az erzsébetfalvai Csillag ucca 2. szám alatti ingatlant a szövetség az erzsébetfalvai vasmunkások részére 120.000 koronáért megvette. A vételárhoz a fegyvergyár igazgatósága 25 000 koronával, a fegyvergyári munkások jóléti bizottsága 10 000 koronával járult hozzá. Ezenkívül pedig az igazgatóság a vételhez kiadta az igazgatóság kezelésében lévő 50 000 koronát, amellyel az igazgatóság a munkások túlórai díjazását váltotta meg a panaszbizottsági egyezség alapján. A szövetség pénztárából a vételárhoz a költségeket is beleértve mintegy 6 400 koronát fizettünk ki. Az ingatlanon 30 000 korona jelzálogkölcsön van, amelynek a törlesztését az adásvételi szerződésben a szövetség vállalta magára."

A megvétel után gyorsan munkához láttak az új gazdák, és 1918. március 2-án hivatalosan is megnyílt a munkásotthon. Erről így írt a Vas és Fémmunkások lapja tudósítója:
„Március 2-án, szombaton este nyitottuk meg az erzsébetfalvai szaktársak új otthonát szép és kedves ünnepség keretében. Az ünnepi beszédet Vanczák János szaktárs mondotta, aki rámutatott azokra a nagy kulturális törekvésekre, amelyeket a szervezett munkásság tűzött maga elé, és amelyeknek elősegítője, hajléka az otthon, melyet maguknak az erzsébetfalvai szaktársak áldozatkészséggel megszereztek. Az ügyesen összeállított rövid, műsorban az erzsébetfalvai általános munkásdalkör énekszámai, kuplék és szavalatok voltak beállítva Maray Jenő, Mihályi Zoltán, Benyik Nusi és Cseke József előadásaiban, azután tánc következett a záróráig.

A szép és kedves berendezésű otthonban bizonyára az egyetértés és a mozgalom iránti szeretet melege fog szétáradni, hogy a munkásság törekvéseinek előbbrevivője legyen."

Összefoglalva tehát: a Csillag u.2. szám alatti ingatlant 1917. novemberében vásárolta meg erzsébeti szervezete részére a Vas- és Fémmunkások Szövetsége, 120.000 koronáért, munkásotthon céljára. A vásárlási összeg egy része a fegyvergyári munkások eredményes bérmozgalmának, – inkább tárgyalásainak, mint sztrájkjainak – köszönhető, amikor is az

elmaradt túlórapótlékokat a gyár egy összegben utólag befizette a vételárba. Az ünnepélyes avatóra 1918. március 2-án került sor. A munkásotthon a szervezett, szociáldemokrata elkötelezettségű, baloldali gondolkodású munkások közösségi, politikai, közéleti és művelődési életének és társas együttlétének színtere volt. Rövidesen olyan közkedveltté vált, hogy már a 20-as évek elejétől Csili-ként becézték.

A VAS- ÉS FÉMMUNKÁS OTTHON 1918-1944

Az otthonban az avatás után megkezdődött a munka. Szakszervezeti összejövetelek, kulturális rendezvények sűrűn váltogatták egymást. Itt tartotta próbáit és gyűléseit az Erzsébetfalvai Általános Munkás Dalkör, akik nélkül elképzelhetetlen volt akkoriban bármely ünnepség. Működött a könyvtár, rendszeresek voltak a mulatságok.
Mit is jelentett az adott közösség számára az itt nyíló lehetőség? Vanczák János, a Vasas Szakszervezet titkára, többek között az erzsébeti otthon kapcsán is, így ír erről a diósgyőri otthon avatásakor:

„Az a törekvés, hogy a munkásság a maga kultúrtörekvései számára önálló hajlékot igyekszik teremteni, és szűkös keresetéből tízezreket akar és tud áldozni erre a célra, olyan érték, amelyet meg kell becsülnünk, mint a kincset, mint a legdrágább értéket.

Addig, amíg a munkásmozgalom kisebb arányú volt, könnyen meghúzódtunk egy-egy korcsma külön szobájában, vagy egy-egy 2-3 szobás bérlakásban. De ma már nemcsak bérlakást nem lehet megfelelőt kapni az egész országra kiterjedő lakásínség következtében, hanem kocsmák, vendéglők sem állanak rendelkezésünkre, s ha itt-ott akad is egy, amely kegyelemből helyet ad, nem lehet benne sem a szükséges egyesületi működést kifejteni, sem kellőképen elhelyezkedni. A bérletekkel pedig sok-sok ezer koronát veszít el a munkásság anélkül, hogy az ezen téren hozott áldozata hozzájárulna anyagi ereje gyarapításához. Azt sem lehet elkívánnunk, hogy az egyesületi járulékok, amelyeknek rendeltetése az alapszabályokban van körülírva, olyan mértékben vonassanak el rendeltetésüktől, hogy ezáltal a szervezeti életben megakadjon a tagok érdekeinek kielégítése. Ezeknek a tőkéknek csak a feleslegük használható fel ingatlanokba való befektetésre, egyébként meg kell maradniok hozzáférhető alakban labilis tőkéknek. A központi vezetőség tehát e téren nem hozhatja meg azt az áldozatot, amelyre szükség lenne ahhoz, hogy minden helyi csoport a maga otthonában nyerjen elhelyezést.

De szaktársaink megértése, áldozatkészsége sokat segíthet ezen a nehézségen, amint azt látjuk Erzsébetfalván, ahol éppen március 2-án nyitották meg otthonukat a szaktársak, látjuk Resicabányán és most Diósgyőrött, ahol valóban ünnepe lesz a kulturális haladásnak az a pillanat, amelyben a diósgyőri munkástársak megkezdett áldozatkészségéből meg lehet majd nyitni a Munkásotthont.

Erős akarattal, megértő komolysággal sokat és nagyot lehet elérni, megteremteni, és ha a diósgyőriek így fognak haladni a megkezdett úton, áldozatuk nem lesz hiábavaló, és otthonuk nemcsak dicsőségük lesz, de hatalmas emeltyűje a munkásság haladásának, előbbre jutásának.”

Az erzsébetfalvai vasasotthon olyan jól működött, hogy szükségessé vált folyamatos bővítése. Az első teendő egy nagyterem építése volt. Ez két lépésben valósult meg. Először 1918 júniusában telket szereztek, méghozzá egy másik ingatlan értékesítése útján. Az ügylet lefolytatásáról az alábbi központi vezetőségi határozat tudósít:

„ Az erzsébetfalvai vasmunkások kérik a vezetőségtől, hogy a Csillag utcai otthon mellett fekvő 600 négyzetöl telket 80 000 koronáért vásárolja meg a szövetség részére. Az elnökség javasolja a telek megvételét és egyben azt is, hogy a Rózsa utcai telek adassék el.”

A második lépésre, az építőanyag beszerzésére az év végén nyílt lehetőség, amikor hadügyminisztérium akkori államtitkára, Böhm Vilmos a Fegyvergyárral szemben állomásozó szekerész alakulat már nem szükséges fabarakkjainak anyagát a vasasoknak ajándékozta. Ebből épült fel 1919-re Biszták János ácsmester vezetésével társadalmi munkában a táncterem és a színpad. A régi épületben irodahelyiséget, értekezleti helyiséget, pénztárszobát és gondnoki lakást alakítottak ki.

1925-ben egy Nágel Rezső nevű fuvaros 600 négyszögöles telkével bővült az otthon. E telken 30 méter hosszú új épület építése kezdődött, amely 1927-re készült el. Ekkor már 14 nagyobb és 12 kisebb helyiség állott rendelkezésükre. Kellett is, mert egy-egy bálon 5-600, néha még több fiatal táncolt. A belépődíj egy pengő volt. E belépődíjak tetemesen hozzájárultak a Csili fenntartásához. Egyéb bevételekkel együtt havonta mintegy 5000 pengő folyt be. Jutott belőle választási alapra, munkanélküliek segélyére és más szociális célokra.
Az avatásról így ír a Népszava tudósítója:

„A pesterzsébeti munkásságnak régi vágya teljesült a Munkásotthon kibővítésével és átépítésével. Az esztendők óta fokozatosan növekedő mozgalom terjeszkedését gátolta az a körülmény, hogy az egyes szakmáknak és a mozgalom különféle szervezeteinek nem állottak rendelkezésére megfelelő helyiségek. Ezen a súlyos bajon kívánt segíteni a vasmunkásszövetség, amikor a tulajdonát képező Csillag-utcai Otthon beépítetlen területeit a mai nehéz viszonyok között páratlan áldozatkészséggel beépítette, és ezzel lehetővé tette, hogy az Otthon az eddiginél hathatósabban feleljen meg a mozgalom céljainak, és kielégíthesse a munkásság fejlett igényeit. A régi Otthonhoz 28 méteres fronton hozzáépített új rész pompásan kiegészíti az Otthon épületét, amely architektonális szépségével és könnyed stílusával Pesterzsébet egyik legszebb középülete. Az új Otthonban a gyűlések és mulatságok céljaira föltűnően alkalmas pazar berendezésű színházterem körül három nagyterem, külön társalgó, olvasó és vendégszobák és egy ízléses biliárdterem csoportosul. A termeket és szobákat a színházterem hatalmas előcsarnoka és zárt folyosók kötik össze, amelyeknek a kertre néző oldalán az egyes szakmák és a párttitkárság helyiségei vannak.
Az új Otthon barátságos légkörében könnyebben és alaposabban folytathatják majd a szervezés és fölvilágosítás munkáját pesterzsébeti elvtársaink.”

További bővítésre, téglából épült színházteremre áhítoztak a munkásotthon vezetői, s a Törekvés Takarékpénztárban gyűjtötték rá a pénzt. Sajnos, amikor e "munkásbank" megbukott, a Csilinek 32.000 pengője bánta. Mivel a fából épült bálterem állaga már nagyon leromlott, ezért 1936-ban Pesterzsébet vezetéséhez fordultak kedvezményes kölcsönért. A képviselő-testület meg is szavazta a 30 000 pengő támogatás 5 éves részletekben való kifizetését, azonban a vármegye nem hagyta jóvá ezt a döntést, s hiába való volt a képviselő-testület fellebbezése. Az építkezés így nem indulhatott meg. A testület a témát egy év múlva ismét tárgyalta és 153/1937 sz. határozatában 32 000 pengőnek az építkezés megkezdésétől számított négy éven keresztül részletekben való folyósítását szavazta meg ismét. (Ugyanakkor döntöttek az Ipartestület, valamint a helyi rk. egyház hasonló mértékű támogatásáról is.) A pénz kiutalására azonban vagy az építkezés megkezdésének elhúzódása vagy a helyi politikai erőviszonyok megváltozása miatt nem került sor.

A munkásotthon mindennapjai

Az otthon életében a legfontosabb szerepet a mozgalom töltötte be. Elsősorban a szakszervezeti tevékenység volt meghatározó. A Vas- és Fémmunkások helyi szakegyletének vezetése egyben a Vasmunkás Otthon vezetési feladatát is ellátta. A befizetőhelynek 1925-ben 2000, 1930-ban 900, 1938-ban 1500 tagja volt. Az otthon legfőbb fórumát a taggyűlés jelentette. 22 tagú választmány intézte az ügyeket, mely az elnökségből és a Vigalmi

Gárdából állt össze. Ez utóbbiak közé tartoztak a bálrendezők, könyvtárosok, pénztárosok, vigalmi ellenőrök.

Az elnökség elnökből, alelnökből, pénztárosból, számvevőből állt. Az elnök kezdetben Wilner Károly fegyvergyári lakatos volt, majd 1922-től Mráz Ernő vasöntő. 1934-től Hahner József (A Vasas Szakszervezet és a Csili társadalmi vezetőségének későbbi elnöke) látta el ezt a feladatot. A pénztárosi teendőket Lang István látta el, a számvevőit Szedlacsek Sándor, az alelnök mindvégig Vadász Károly volt (az utóbbi kettő a '70-es évek végéig részt vett a Csili társadalmi irányításában).

A mindennapos feladatokat társadalmi munkában végezték, csak a pénztáros kapott évi 144 pengő mankópénzt. A gondnok fizetsége a büfé és ruhatári bevétel százaléka volt. Ugyanígy szólt a megállapodás a söntés vezetőjével is.

A szakszervezeti munka fontos része volt a bizalmi nők és férfiak oktatása, 1918. október 8-án előadássorozat indult központból érkezett előadókkal.

Az otthon nemcsak a vasasoknak szolgált, bár ők voltak a tulajdonosok,
de itt székeltek a kezdetektől az Új Munkásotthon átadásáig a fások, az építők, a bőrösök, a nyomdászok, szinte valamennyi szakmai szervezet.

A szakszervezeti élet komolyságának és fontosságának megértéséhez adalékként idézzünk a Vas- és Fémmunkások lapjából:

„A vas- és fémmunkások XXII. számú befizetőcsoportja folyó hó 16-án, vasárnap délelőtt 9 órakor a Munkásotthonban tagértekezletet tart. A napirend fontossága megkívánja, hogy minden Erzsébetfalván lakó vasas ott legyen. Egyben az elnökség felszólítja… a választmánynak azon tagjait, akik még ez ideig egy választmányi ülésen sem jelentek meg… Mert az nem elég az üdvösséghez, hogy valaki elvállal valamilyen tisztséget, és azt egyszerűen nem teljesíti, és csak címzetes tiszt akar lenni. Az ilyen úriemberek maradjanak csak meg a maguk mulatsága mellett, mert szalónszocialistákra nincs szükségünk. Nekünk erősakaratú férfiakra, áldozatkész, öntudatos munkásokra van szükségünk, akik … szívükön viselik a munkásság helyzetét, és nem tudják azt elnézni, hogy egy 8-10 ezer szervezett munkással bíró községben teljesen stagnáljon a mozgalom..."

A szakszervezeti előadássorozatok, bizalmi szemináriumok rendszeresek voltak. Ezek színvonaláról, látogatottságáról nincs adatunk, tudjuk viszont,
hogy 1923. szeptember 8-án ünnepelték a vasasok az erzsébeti helyi csoport fennállásának 20 éves jubileumát. Az ünnepségen olyan sokan voltak, hogy a későnjövők már nem fértek be a nagyterembe.

Nézzük, az első években milyen programok, rendezvények, összejövetelek voltak a Vas- és Fémmunkások Otthonában. Mint emlékezünk, 1918. március 2-án volt a hivatalos megnyitó. Még ebben ez évben az alábbi történésekről tudunk:

április 28.	Erzsébetfalvai Általános Munkás Dalkör közgyűlése
május 5.	Magyarországi Munkások Rokkant- és Nyugdíj Egylete közgyűlése.
szeptember 1.	Kerti mulatság. Fellépett az Általános Munkás Dalkör, a tánczenét katonazenekar szolgáltatta. A bevételt az özvegyek és árvák javára adta át az otthon vezetése.

Ugyancsak ez évben hallhatjuk az első híradást az otthon könyvtáráról, mely szerint a könyvtár július 28-tól augusztus 31-ig leltározás miatt zárva tart. A vasasok újságjában

szeptember végén a könyvtáros név szerint szólít fel 18 személyt (köztük 6 nőt), hogy a náluk lévő könyveket haladéktalanul szolgáltassák vissza.
1919. év elején értesülhetünk arról, hogy az Otthonban minden csütörtökön este fél 7-kor eszperantó tanfolyamon lehet résztvenni, valamint, hogy az ifjúmunkások szervezkedő gyűlést tartottak.

A Tanácsköztársaság időszakáról igen kevés információ áll rendelkezésünkre.
Tudjuk, hogy az Erzsébetfalvai Zeneegyesület vasárnaponként igen szépen muzsikált az otthonban, tudjuk, hogy működött a Dalkör, hiszen ők énekeltek a népgyűlésen, mikor Kun Béla Erzsébetfalván szónokolt. Fennmaradt a helyi Direktórium engedélye, melyben hozzájárulnak ahhoz, hogy az énekkar hegedű- és brácsahúrokat vásárolhasson. Továbbá a Budapesti Levéltárban olvasható az a meghatalmazás, melyet szintén a Direktórium adott ki Klepkó József elvtársnak,” *hogy a Vas- és Fémmunkások szakcsoportja részére 1 db pesti, 1 db helybeli telefont reqviráljon.”*
Valószínűsíthetjük, hogy a szokásos közéleti összejöveteleket is megtartották valamilyen formában. Feljegyzések maradtak néhány megbeszélésről, melyeket a fegyvergyári munkások tartottak, többek között a bevezetett szesztilalom ellen tiltakoztak.
A vasasoknak ebben a nehéz időszakban az emberi méltóságot megőrző magatartásáról így emlékezett dr. Chikán Béla, a város polgármestere egy évtizeddel később egy városházi vitában:

„A kommunizmus alatt a komoly szervezett munkások voltak azok, akik a polgárok biztonságát megóvták és a város sok polgára mondhatja azt, hogy a vasmunkások szervezettségének köszönheti, hogy él.”

A Tanácsköztársaság bukása után rendkívüli mértékben felerősödött az antiszemitizmus, a baloldali emberek, szervezetek ellehetetlenítése, sőt a munkásotthonok bezárásának gondolata is. Ennek ellenére a Csili működött. December 6-án a Zeneegyesület Mikulás estet tartott, 1920. január 1-ére a Szociáldemokrata Párt választási gyűlést hirdetett, ahol Buchinger Manó volt a jelölt. Március 14-én az Erzsébetfalvai Közlöny beharangozója -mely református gyermekrendezvényt hirdetett- a Csilit "*a vas- és fémmunkások mostanában nagyon felkapott nagyterme*"-ként aposztrofálta. Valóban, ettől az évtől kezdődik a nagyterem rendszeres bérbeadása, mely lehetőséggel a település szinte minden közössége él. A művészi estélyek, a jótékonysági délutánok, műsoros estek és bálok az otthon legfontosabb bevételei, egyben a város nevezetes eseményei voltak. Itt tartotta jótékonysági estjeit és báljait valamennyi helyi egyház, a katolikusok, izraeliták, reformátusok, evangélikusok. E két utóbbi több éven át a templom építésére gyűjtött a Csiliben szervezett rendezvényein. A község előljáróságának jótékonysági estjén 1923-ban még Jászai Mari is fellépett. Visszatérő bérlők voltak a tűzoltók, a Munkás Testedző Kör, a Leventeegyesület, az Izraelita Nőegylet. De rendszeresen tartott kulturális programot itt a Református Leányegyesület, a Katolikus Leányegylet, a Természetbarátok Egyesülete, a helyi állami iskolák, a leventék és természetesen a Szociáldemokrata Párt.
A legtöbb művészeti rendezvényt a Pesterzsébeti Általános Munkás Dalárda Egyesület, azaz a PÁMDE tartotta az otthonban.

Rendszeresek voltak az ismeretterjesztő előadások is, némelykor hivatásos művészek részvételével. A Munkás Oktatási Bizottság első matinéján Péchy Blanka lépett fel 1921-ben, Ady Endre és Heltai Jenő verseivel. (Ilyen ismeretterjesztő művész matinét a bizottság egy évvel később Petőfi Sándor születésének 100. évfordulójára is szervezett.) De az ismeretterjesztés nem csak irodalmi, művészeti jelleggel bírt. Voltak egészségügyi előadások

is, ezek közül kiemelkednek a városi főorvos, dr. Szalai Jenő tbc-elleni felvilágosító előadásai, volt anyavédelmi sorozat, sőt, a Teleia Egyesület több éven át rendszeresen előadást tartott a nemibetegségekről és az ellenük való védekezésről. Vannak utalások csillagászati témájú előadásokról is. Különösen a Csiliben működő Nyomdász Társaskör szervezett magas színvonalú és érdekes előadásokat. Ismeretterjesztéssel a Szociáldemokrata Párt is foglalkozott, főleg társadalomismereti kérdésekkel, pl. prostitúcióval, munkanélküliséggel, fasizmussal, ám természetesen ők elsősorban politikai rendezvényeket szerveztek. Itt tartották rendszeresen választási nagygyűléseiket, a képviselők beszámolóit és rengeteg politikai előadást. A párt vezetői közül a II. világháborút megelőző két évtizedben megfordult itt Peyer Károly, Buchinger Manó, Kéthly Anna, Braun Soma, Várnai Dániel, Mónus Illés, Szakasits Árpád, Propper Sándor, Vámbéry Rusztem, dr. Kiss Roland, Malasits Géza, Büchler József.

Milyen hangulatú és tartalmú volt egy-egy előadás? Erről következzék három cikk a Népszavából.

Az első 1924-ből:

„Kultúrünnep Pesterzsébeten

> *A munkásnevelés idei munkáját nagyszabású ünnepi matinéval vezette be a pesterzsébeti szervezett munkásság… Szentirmay elvtárs megnyitó előadásában a kultúra szerepéről beszélt a munkásság mai helyzetében. Az érzésben eggyéforrott hallgatóság ezentúl már igazán ünnepi hangulatban hallgatta a Königs Anny és Békéssy József művészi énekszámait. Dörgő taps jutalmazta Tamássy Ibolya szavalását. Pajor Oszkár kedves és ügyes ötleteihez már hálásabb publikumot nem is találhatna. Balassa Ernővel ugyanaz a baleset történt, mint nemrégiben Kispesten. Nem engedték le a pódiumról. A 1/2 2- ig tartó ünnepélyen régi híréhez méltóan szerepelt a pesterzsébetiek büszkesége, az Általános Munkásdalkör.”*

A második 1930-ból:

„Nyomtatvány –és grafikai kiállítás a Pesterzsébeti Munkásotthonban.

> *Rövid idővel ezelőtt alakult meg a Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeli Munkások Társasköre Pesterzsébeten, hogy tagjai között a szeretetet, a szolidaritást és a kultúrát ápolja. A lelkes gárda, amely a Társaskör élén áll, kultúrprogramja első etappjaként nyomtatvány és grafikai kiállítást rendezett, amelyet szombaton, november elsején magasszárnyalású beszéddel nyitott meg a kiállítás fővédnöke, dr. Chikán Béla polgármester. A megnyitás ünnepségeit a Pesterzsébeti Általános Munkásdalkör nívós énekkara vezette be, Kőhalmi Vilmos elvtárs, a Társaskör elnöke üdvözölte a megjelenteket, akik Várnai Dániel elvtárs országgyűlési képviselő és dr. Chikán Béla polgármester vezetésével bevonultak a kiállítás helyiségeibe, és gyönyörködve szemlélték a grafikai és nyomdai termékek nagyszerűen rendezett kiállítását.*
>
> *A kiállítás anyagából ki kell emelni Kun Mihály elvtárs munkáit, amelyek külön művészi értékükön kívül tanulságos szemléletét adják az utolsó évek stílusváltozásainak is. Feltűnést keltettek Dunai Károly elvtárs értékes tipográfiai munkái és ólommetszetei, nemkülönben az ő és Bauer Henrik elvtárs vezetése alatt működő nyomdaipari továbbképző tanfolyamok munkái. Élénk érdeklődést keltett Wankó Vilmos elvtárs kiállított gyűjteménye, amelyek tanulságosan mutatják be a modern reprodukáló eljárásokat. Általános tetszést arattak a Világosság-könyvnyomda rt. művészi tökéletességű nyomtatványai. A kiállítás anyagát Wankó Vilmos elvtárs dolgozta ki, és rendezte példás hozzáértéssel és dicséretre méltó ízléssel.”*

A harmadik 1931-ből:

„A pesterzsébeti ifjúmunkások kultúrmunkája

> *Karácsony második napján a pesterzsébeti ifjúmunkások kultúrdélutánjukon zsúfolásig megtöltötték a Munkásotthon nagytermét. A kultúrdélutánok nívójáért külön dicséretet érdemelnek a rendező ifjak, mert az a szervezetbe tömörült ifjúmunkások és munkásnők önálló cselekménye volt. A szervezet tagjaiból alakult dalárda kitűnő megnyitója után Fehér András elvtárs a szakszervezeti bizottság nevében köszöntötte az egybegyűlt ifjakat és buzdította a további munkálkodásra, amelyhez a szakszervezetek a jövőben is, úgy mint a múltban, mindig segítségükre lesznek a jövő proletárjainak. A műsor keretében nagy sikert aratott az ifjúmunkások képekkel illusztrált háborúellenes agitációja, azonkívül az első alkalommal szereplő ifjúmunkás szavalókórus is, amely Szakasits és Kassák verseket adott elő. Úgyszintén jó hatással volt az előadás keretében szereplő beszélőújság is, amelyet az ifjak teljesen önállóan írtak és adtak elő. A rendezésben a szerény, de tartalmilag gazdag kultúrdélután eseménye gyanánt kell még kiemelnünk az Ady-és Gyóni-versek előadását, azonkívül Tuba Károly elvtárs ünnepi beszédét, amelyet az egybegyűlt ifjúság nagy megértéssel honorált. A dalárda hatásos éneke zárta be a szépen látogatott kultúrdélután.”*

Mint a fentiekből láthattuk, a Csiliben zajló programokat közösségek szervezték, olyanok is, amelyek egy-egy alkalomra béreltek termet, és olyanok is, amelyek folyamatosan a Munkásotthon lakói voltak. Tekintsük át a következőkben ezeket a legfontosabb közösségeket és a hozzájuk kapcsolódó legjellemzőbb munkásotthoni tevékenységeket.

Zenei élet - a Pesterzsébeti Általános Munkás Dalos Egylet (PÁMDE)

A munkásotthonok legelterjedtebb szabadidős művészeti közösségei a dalos mozgalomra épültek. A minta Németországból került át hozzánk, ahol a XIX. században terjedtek el az ún. Liedertafelek, azaz dalosasztalok, értsd dalkörök. Ezek férfikari egyesületek voltak, melyek a könnyű társasénekek művelése kívül a baráti szórakozás kereteivé is váltak. Tagjaik jóhangú műkedvelők voltak, akik úgy érezték, tartoznak annyival a közösségnek, hogy a daloskörben is munkálkodnak.

A dalegylet a Fegyvergyárban alakult dalárda utóda. Az alapító dalünnepélyt 1900. július 22-én tartották. Első karnagyuk Burghardt Róbert volt. Kezdetben a tagság túlnyomó része német származású volt, így az előadott dalok is németek voltak. Aztán egyre több magyar ajkú munkás lépett az énekkarba és az éneklés nyelvezete megváltozott. 1910-től Dr. Ujj József vezetésével működtek. Megnyitásától kezdve a Csiliben tartották próbáikat, közgyűléseiket, évenkénti báljukat, rendszeres művész-estélyeiket, matinéikat. Az egyesület díszelnöke először Mráz Ernő, a helyi vasasok elnöke, majd Várnai Dániel országgyűlési képviselő volt. 1926-tól kezdve minden második évben részt vettek a Magyarországi Munkás Dalos Szövetség országos dalosünnepélyein, melyeken majd minden alkalommal kiváló eredményeket értek el.

A kórusba 1946-ban beolvadt a Szabadság Dalkör, amely addig a kossuthfalvai dalosokat fogta össze. Nevük többször változott: az 50-es évek elején Pesterzsébeti Szakszervezeti Énekkar néven működtek.

Repertoárjukban elsősorban mozgalmi művek szerepeltek: Karl Grammtól a Fel, szocialisták! Jozef Schautól A munka dala, id. Lányi Ernő Munkáshimnusza, Ujj József Munkásdala, Révi Gézától a Titán vagy nép. De énekeltek Kodály és Bartók műveket is. Így 1927 tavaszán a Zeneművészeti Főiskola nagytermében Kodálynak Kölcsey versére írott Bordalát mutatták be, amelyről a jelenlévő zeneszerző nagy elismeréssel szólt. 1938 júliusában pedig Bartók átadta Dr. Ujj Józsefnek egy szerzeményét, a Székely dalokat, és

hozzájárult, hogy leírják.1943-ban a Rádióban előadott művek nagy része Bartók- és Kodály-dal volt (Bartók: Bolyongás, Kodály: A csikó, Péter: Akármerre járok, Kodály-Berzsenyi: Forr a világ).

Dr. Ujj József karnagy a magyar kórusmozgalom kiemelkedő egyénisége volt. Már hétévesen orgonista csodagyerek, később tanító és ének-zene tanár, magánúton a jogot is elvégezte. 1910-től haláláig, 40 éven keresztül vezette a PÁMDÉ-t, de emellett a dalos szövetség országos karnagyaként más erzsébeti, kispesti, újpesti, csepeli kórusokat is tanított. A kerepesi úti temetőben található sírján az alábbi felirat olvasható: „Zúgjon dalunk, miként a fergeteg”

A Dalkör munkáját, fellépéseit bemutatandó következzék egy meghívó 1935-ből:

„ A pesterzsébeti Általános Munkás Dalkör 1935. május 11-én, szombaton este pont 8 órai kezdettel a Vasas-Otthonban (Nagy Győri István-utca 2.sz.) 35 éves fennállása alkalmából jubiláris díszhangversenyt rendez, melynek keretében ünnepli Dr. Újj József, országos karnagynak a dalkör élén eltöltött 25 éves működését, melyre t. címet és b. családját mély tisztelettel meghívja a rendező bizottság. Ezen ünnepi alkalommal jubilálja a dalkör a Dalos Szövetség közreműködésével Marai Jenő, Ujvári Jenő, Kiss József, Poszpisl József, Geisser Sándor, Mráz Ernő, Veress Ferenc, Máté István, Martini Lajos, Lábadi János, Klein Adolf dalosok évtizedes kitartó működését. Műsor után tánc. Belépődíj1. p. Műsorszámok alatt az ajtók zárva lesznek.”

Az egyesületet a város képviselő-testülete rendszeresen támogatta kisebb- nagyobb segélyekkel. Bár ezek megszavazásakor a jobboldali képviselők mindig hazafiasabb repertoár kialakítására hívták fel a figyelmet. A 30-as évek végétől, a politikai jobbra tolódás időszakában különösen kellett ügyelni az énekkari előadásokra. Weisinger Ferenc említi visszaemlékezéseiben, hogy ha rendőr is volt a teremben, akkor nem énekelhettek vörös zászlóról. Ilyenkor „viharzászló” került a szövegbe. De az énekkar túlélte a politikai rendszereket és működött majd egy évszázadon keresztül.

A Munkásotthonban természetesen nem csak a kórus jelentette egyedül a zenei életet. Tudunk egy mandolinzenekarról, amely a színházterem színpad alatti szuterénjában próbált, tagjai a nyomdászokhoz tartoztak. Egy 25 tagú tánczenekara is volt az otthonnak 1932-től, Ruszinkó Nándor vezetésével. 1931-ben a Csiliben tartotta első fellépését a később híressé vált Szalmás Kórus. Tragikus sorsú vezetőjük így emlékezett erre:” *Hatalmas terem feketéllik, melyből izgalomnak, ingerültségnek, lelkesedésnek szinte fogható atmoszférája árad.”* Ezen az első fellépésen hangzott el a Paul Robeson által híressé vált Old man River című spiritualé, melynek magyar szövegét Szalmás Piroska írta, és ő készítette az átdolgozást is.

Vigalmi Gárda – Színház – színjátszás

A munkásotthonban a színházat döntően a műkedvelő színjátszás jelentette. Még a régi (a Posta utcai) helyiségben megalakult a Munkás Otthon Vigalmi Gárdája, akik a Csiliben is szerepeltek operettekkel, népszínművekkel. Pesterzsébet más közösségei is sokszor kibérelték a színháztermet, és általában jótékonysági célra hirdettek meg műkedvelő előadásokat. Ezekben nem ritkán egy-egy híres színész is fellépett, emelvén az előadás fényét. Megemlítendő például, hogy 1924 szeptemberében a helybéli apácák árvaházához való gyűjtés érdekében a katolikus leányklub előadta Herczegh Ferenc: Gyurkovics lányok című darabját Rózsahegyi Kálmán vendégszereplésével.

Alkalmanként hivatásos művészekből álló vándorszíntársulatok is kibérelték a Csilit, de az alacsony nézőszám miatt néhány előadás után odébbálltak.

1932-ben egy Passiót adtak elő 180 szereplővel, több ezer látogató előtt, óriási sikerrel. Krisztust Vadnay Géza, helyi színész alakította.
Az egykori feljegyzések szerint a Nolipa István vezette Munkás Ifjúsági Színjátszó Csoport előadásai voltak a legszínvonalasabbak. Kezdetben rögtönző esteket tartottak, 1931-től Új Színház néven működtek, és progresszív darabokat játszottak. 1931 januárjában Maurice Rostand Megöltem egy embert c. darabját vitték színre, novemberben három egyfelvonásost, Hans Sachs és Courtaline műveit, majd Heyermans Szegény szeretőkjét. Később bemutatták Vitéz Miklós Akiknek egy a sorsuk és Faragó Imre Mári c. darabját , majd Bródy Sándor Tanítónőjét. Az Új Munkásotthon felépülte után odaköltöztek. Ott készült el utolsó vállalkozásuk 1935-ben, Gorkij Éjjeli menedékhelye, melynek előadását azonban a hatóság betiltotta és a csoport felbomlott.

A Természetbarátok Turista Egyesülete

Az Erzsébetfalvai Egyesület 1917. szeptember 26-án alakult meg. Az első túra Budakeszire, Makkosmáriára vezetett. A későbbiekben is elsősorban a Budai hegyek és a Pilis jelentették a hétvégi kirándulások fő helyszínét. A természetbarát mozgalom több turistaházat épített a főváros környékén, hátizsákokban cipelt téglákból, önzetlen munkavégzésből. A kirándulások rendszeresen egybefonódtak politikai beszélgetésekkel, programokkal. 1927-ben a TTE országos választmányának tagjai között találhatjuk Sterthal Rózsi varrónőt, a pesterzsébetiek túravezetőjét. Az egyesület összejöveteleit, évenkénti nagy báljait a Csiliben tartotta.

A Gyermekbarát Mozgalom

A Magyarországi Munkások Gyermekbarát Egyesülete 1917-ben alakult, osztrák mintára. Az erzsébeti csoport még ugyanebben az esztendőben létrejött. Céljuk a gyermekvédelem, a munkásgyerekek nevelésének segítése volt, ruhasegélyeket, ételeket osztottak. 8-10 éves kortól foglalkoztak a gyerekekkel, a vasárnap délelőtti kirándulások, múzeumlátogatások mellett műkedvelő előadásokat szerveztek, sőt zeneoktatást is folytattak számukra. Szombatonként a lányok babákat varrtak, a fiúk lombfűrészgyakorlatokat végeztek. Fontos vállalásuk volt a táboroztatás, nyaraltatás és a napközi működtetése. Ez utóbbi tevékenységükhöz többször kaptak jelentős támogatást a település képviselő-testületétől. Szorosan együttműködtek a természetbarátokkal. A Csili elsősorban a szervezeti élet működtetetéséhez és a rendezvényekhez nyújtott fedelet számukra, a napközit másutt szervezték. A mozgalom virágkora a 30-as években volt. A gyermekbarát szervezeteket a Rákosi diktatúra idején beolvasztották a szovjet mintára létrehozott úttörőmozgalomba.

A Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete

1913-ban alapították, 1920-ban szervezték újjá. Az erzsébeti csoport 1921-ben alakult Györe János és Veres Ferenc vezetésével. Később Nolipa István lett a titkár, tőle Gimes (Gischitz) Endre vette át a funkciót, aki 1931-től az országos szervezet titkári feladatait is ellátta. Sőt, két év múlva megválasztották Bécsben a Munkáseszperantisták Internacionáléja elnökének, azonban a Demény Pál - féle kommunista csoporthoz fűződő kapcsolatai miatt őt és több erzsébeti eszperantistát a Szociáldemokrata Párt kizárta soraiból. A munkásotthonokból, így a Csiliből is kitiltották őket.
Az egyesület az eszperantót a munkásság nemzetközi nyelvének tekintette. Rendszeresen indítottak az otthonban nyelvtanfolyamokat, de kirándulásokat és más programokat is szerveztek. Hivatalos óráikat a Csiliben, csütörtök este 7 és 9 között tartották.

Az egyesületet végül a Belügyminiszter rendelete alapján, miután tagjait szélsőséges kommunista irányzat híveinek nyilvánították, osztály-, vallás- és nemzetellenes működés miatt feloszlatták.

Az Alkoholellenes Munkásszövetség

A munkásmozgalomban hosszú időn keresztül jelentős szerepet töltött be az alkoholellenesség. A munkásotthonokban is nagy vitákat gerjesztett, lehessen-e az intézményekben alkoholt fogyasztani. Az egyik irányzat az otthonokat templomoknak tekintette, a mozgalom és a kultúra szentélyének, amelyhez nem kapcsolódhat ivászat. Az újpesti otthonban érvényes is volt az alkoholtilalom.
A másik irányzat, és a Csili vezetősége ebbe tartozott, a társas életet, a kötetlen együttlétet tartotta legfontosabbnak, így engedte az alkoholfogyasztást. Arról nem beszélve, hogy az étterem, a söntés jelentős bevételi forrás volt, elengedhetetlen az otthon fenntartásához.
A Munkásszövetséget 1921-ben szervezték egyesületté. A mozgalom magja Csepel volt. Az erzsébeti alkoholellenes munkáscsoport 1926 januárjában alakult, tanulóköröket hoztak létre, melyekhez huszonöten tartoztak, köztük Ratkó Anna, a későbbi miniszter. A Csiliből – Mráz Ernő, az otthon elnöke–, kommunista propagandájuk miatt még ugyanabban az esztendőben kitiltotta őket.

A Pesterzsébeti Nyomdász Társaskör

1927-ben alakult, mint a budapesti székhelyű Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeli Munkások Társaskörének helyi egyesülete. Tagsága 20 éves fennállásuk alatt 40-70 fő között mozgott. Segélyezéssel, kulturális munkával foglalkoztak. Saját könyvtáruk volt közel 800 kötettel, melyet tagjaik adományából gyűjtöttek. Kiemelkedő volt az 1936-os év, amikor 296 könyvet ajándékoztak a könyvtárnak. A kölcsönzés minden vasárnap 11-12 óra között tartott, aki késett a visszahozatallal, büntetéspénzt fizetett. Tagjaikból alakult a Mandolinzenekar, akik több koncertet adtak. 1930-ban és 1934-ben nyomtatvány és grafikai kiállításokat rendeztek a nyomdászipar fejlődéséről.
Ismeretterjesztő előadásaik kiválóak voltak, választott témáik magas szintű ismeretekre utalnak. Szervezeti életük jelentős voltáról tanúskodnak fennmaradt jegyzőkönyveik, melyek a havi választmányi ülésekről és az éves közgyűlésekről készültek. 1937-ben így foglalja össze Kőhalmi Vilmos elnök addigi tevékenységüket:

„Kulturális és szociális alkotások eszméjével kezdte működését a Társaskör. Ezek az eszmék szabták meg 10 esztendőn keresztül a Társaskör irányvonalát.
Kulturális előadások, tanulmányi kirándulások sorozatával szolgáltuk a szocialista tudást, és kedélyes délutánokkal, mulatságokkal igyekeztünk egyrészt Társaskörünk gazdasági erejét növelni, másrészt pedig tagjainknak és vendégeinknek szórakozást nyújtani. 10 év alatt 2000 pengő segélyt osztottunk ki.”

Az egyesület tiszteletbeli elnöki tisztét Várnai Dániel nemzetgyűlési képviselő töltötte be, az elnökséget évente választották. A már megnevezett Kőhalmi Vilmos mellett fontos szerepet játszott a közösség életében, különböző tisztségeket betöltve Gajdosik Jenő, Holczratter Ferenc, Stráhl József.
Rendszeresen szervezték a Csiliben a Nyomdászbált, és egyéb kulturális rendezvényeket. Zenés és műsoros ozsonnadélutánokat tartottak (*ozsonnajegy: 1 pár virsli tormával, kenyérrel – 40 fillér*.)
A szervezeti életet rendkívűl komolyan vették, 1939-ben először történt, hogy elmaradt egy választmányi ülés. Ekkor ezt rögzítették a jegyzőkönyvben:

„A szeptember havi választmányi ülést részben katonai bevonulások, részben egyéb okok miatt megtartani nem lehetett, ezt pedig pótolni alapszabályszerű kötelesség.”
(Természetesen pótolták.)
Fennállása alatt a kör igyekezett távol tartani közösségét a politikától. A háború ideje alatt ez egyre nehezebbé vált. Megnehezedett anyagi helyzetük is, mikor a Törekvés Takarékpénztár csődje az Egyesület kis vagyonkáját semmivé tette, de a Kör mindezen nehézségek ellenére is működött. 1943-ban Bécsi muzsika estjükön Lehár, Strauss, Schubert művek szerepeltek.
Az ő rendezvényükön, 1944-ben történt az a nyilas támadás, amelyről így számolt be a Népszava február 1-i száma:

Gumibotos, bikacsökös, késes nyilas terrortámadás a pestszenterzsébeti Vasasotthonban
„…Pesterzsébeten a Nagy Győri István u. 2. számú Vasasotthonban… vasárnap délelőtt véres tömegverekedés zajlott le. Kéthly Anna, pártunk országgyűlési képviselője tartott előadást a Nyomdász Társaskör rendezésében "Kenyér jog, műveltség" címmel… Előzően a nagy előadótermet elzárva tartó bejárati ajtónál a szociáldemokrata rendezőgárda tagjai felszólították a 60-70 főből álló formaruhás nyilas hallgatóságot, akikről feltehető volt, hogy nem tudományszomj vezette őket a vasmunkások otthonába, hogy hagyják el az épületet. A felszólításnak nem volt foganatja, nyilas jelszavak röpködtek a levegőben, és a következő pillanatban villant meg azután a sok szúró és ütőszerszám. Két rendőr erélyes közbelépéssel vetett véget a nyilas merényletnek, de ekkor már egy elvtársunk súlyos szúrt sebbel összeesett, és bajtársai támogatták kocsiba és vitték kórházba. Még négy elvtársunk sérült meg, szúrt és kemény ütéstől származó zúzott sérüléseket szenvedtek.”

A Társaskör a háború után ott kívánta folytatni, ahol abbahagyták. Már 1945. május 20-án alakuló választmányi ülést tartottak, hiszen „olyan örökséget vettünk át, amely kötelez” mondták. A Csili lebombázása miatt azonban helyiség problémával küszködtek. Ennek ellenére hangversenyeket hirdettek, folytatták a nyomdászbál hagyományát. A Csili felépülte után visszaköltöztek a házba, havi 100 Ft-ért bérelve a helyiséget. 1949 elején még Szakasits Árpádnál jár küldöttségük, aki elvállalja báljuk fővédnökségét, március 20-án új nevet vesznek fel, Nyomda– és Papíripari Dolgozók Pesterzsébeti Társaskörére keresztelkednek. Az év során azonban a Rákosi diktatúra szervezetüket feloszlatja, tevékenységüket beszüntetteti.

A Könyvtár

Több szakmai szervezet tartott fenn saját könyvtárat. A Csiliben működő könyvtárak közül legnagyobb a Vasas Könyvtára volt, melyről tudjuk, hogy már 1908-tól létezett. Ez a dátum díszlett több feljegyzés szerint egy hatalmas könyvszekrényen, melyet sokáig őriztek az erzsébeti múzeumban. A könyvtárosok társadalmi munkában látták el feladatukat, a könyvállomány összetétele vegyes volt: politikai művek és szórakoztató regények voltak túlsúlyban, de megvolt a Nyugat néhány száma is. A kölcsönzés egy 5x10 méteres kisteremben volt, ahol vasárnap 9-12 között lehetett a könyveket cserélni. A mellette lévő hasonló nagyságú helyiség volt a könyvraktár. A belépőknek 20 hetes csoporttagsággal kellett rendelkezniük, tagdíjhátralék nélkül. Két könyvet vihettek el olvasásra 14 napig díjmentesen. 30 fillérbe került az 1941-ben megjelent katalógus, amely 1629 könyv címét tartalmazta. Visszaemlékezések szerint sokáig Csík István vezette a könyvtárat, a 40-es években Jakabffy és Gáspár János szaktárs voltak a könyvtárosok, Veisinger Ferenc az egyik segédkönyvtáros.
Mint már fent említettük, a Nyomdászok rendelkeztek még jelentős könyvtárral.

AZ EMTK

Az Erzsébetfalvai Munkások Testedző Köre még 1909-ben alakult. Legeredményesebb szakosztálya a labdarúgás volt. 1928-ban költöztek a Csilibe, ahol birkózószakosztályt működtettek, itt tartották az edzéseket is. 1931-ben a Bécsi Munkás-olimpián az EMTK labdarúgó-csapata képviselte Magyarországot. Egy ideig tornász, sőt mandolin (!) szakosztálya is működött.
Legtöbbször a bírkózók látták el az otthon rendezvényein a rendezői feladatokat. Az egyesület önállóságát előbb 1944-ben a nyilasok, majd a háborút követő újjászerveződés után 1949-ben a kommunisták szüntették meg. Ekkortól a Vas- és Fémmunkások Szakszervezetéhez csatolták, bár irodájuk továbbra is a Csiliben működött.

A szakegyletek

A Csiliben tagdíjat fizető szervezett munkások taglétszáma 1925-ben 2000, 1930-ban 900, 1938-ban 1500 fő. A háború idején ez a szám 400-ra csökkent. A Csili megnyitásától itt működött valamennyi szakegylet. Az együttműködés érdekében szakmaközi bizottságot szerveztek. Az Új Munkásotthon elkészülte után az építők, a fások és még néhány szervezet átköltözött oda. A Csiliben maradtak a bőrmunkások, az élelmezési munkások, a szállítómunkások, a textilesek, és természetesen a vasasok.
A munkásotthon elsősorban a szervezett munkások otthona volt. 1938-tól külső megszorítások és belső intézkedések nyomán csak ők vehették igénybe a házat, és a söntés is csak őket szolgálta ki.
Itt tartották összejöveteleiket, bizalmi képzéseiket, sztrájkok esetén megbeszéléseiket.

A Szociáldemokrata Párt

Az 1892 óta működő helyi szervezet központját itt találjuk. Itt tanácskoztak a helyi képviselők, itt tartották beszámolóikat a nemzetgyűlési képviselők, és természetesen itt folytak a pártgyűlések, a választási felkészülések. 1937-ben 338 fő volt tagja az erzsébeti pártszervezetnek, közülük 114 vasas. A párt titkára Fehér András, elnöke Nagy György. Ez évben, februárban egy képviselői beszámológyűlésen 1000 ember hallgatta az előadókat: Propper Sándort, Peyer Károlyt, Kéthly Annát, Buchinger Manót. A helyi szervezet képviselői meghatározó szerepet játszottak a település életében, hiszen 1938-ig többségben voltak a városatyák között. 1944-ben a szélsőjobboldali kormány beszüntette a párt működését.
Addig azonban a helyiek folyamatosan hűségesek voltak a szociáldemokrata irányvonalhoz, a párt központi vezetéséhez. Nem engedték a szélsőbaloldali szervezkedést és befolyásolást. Bár a feljegyzések szerint erre több kísérlet történt, a 30-as évek közepéig elsősorban a Demény-féle csoport igyekezett befolyást szerezni a munkásotthonban, később pedig a Hazai Jenő vezette ifjúmunkások. Tevékenységük azonban perifériális maradt. Dokumentumként álljon itt egy rendőrségi jegyzőkönyv erről, 1940-ből.

„Helyszíni megfigyelés alapján állítom, hogy a pesterzsébetiZDP-ban sohasem történt számottevő kommunista tüntetés. Csakis egyes befurakodó, főleg fiatal emberekből álló kisebb csoport próbálta megzavarni időnként az előadásokat. De ezeket a rendezők azonnal eltávolítják, vagy maguktól távoznak. A pesterzsébeti SZDP vezetőségi és bizottsági tagok maguk is legélesebben szembeállnak a kommunista befolyással, s az ilyen elemeket maguk közül kiközösítik. Sárkány Károly detektív.”

A háború után az erzsébeti Vasas otthon nagyon hamar a kommunisták befolyása alá került. Háner József már az 1945-ös választáskor, amikor még közös listán indult a Szociáldemokrata Párt és a KMP, már a mérsékelt Szabó József kihívója volt a polgármesteri székért folyó versenyben. Akkor még a szociáldemokraták győztek.

A művészeti és társas élet

Az eddig leírtakon túl művészeti tevékenységről csak keveset írnak a megsárgult lapok. A képzőművészeti területen fontos esemény volt a Szocialista Képzőművészek Csoportjának kiállítása, mely 1940. szeptember 11-én nyílt meg, Goldman György, Kania István, Kondor György, Nolipa István, Weisz Gyögy műveiből. Az irodalmi rendezvények közül meg kell említenünk a műsoros délutánokat és esteket, melyeken rendszeres résztvevők voltak a fővárosi baloldali előadóművészek, köztük Horváth Ferenc, Palotai Erzsi, Ascher Oszkár. A helyi irodalmárok is többször tartottak felolvasó esteket Földeák János vezetésével. 1930-tól működött egy tánccsoport is a Csiliben, elsősorban műtiroli táncokat mutattak be.
A Munkásotthon legnagyobb vonzereje a kötetlen társas együttlét lehetősége , a klubélet, a kártyázás, a biliárdozás volt. Mindezen közben lehetőség nyílt a beszélgetésre, vitákra, politizálásra. A fiatalokat természetesen főleg a szórakozás érdekelte, rendszeresek voltak a bálok, a tánciskola , az össztánc a kék teremben. Szerelmek szövődtek, házasságok köttettek a munkásotthon falai között.
A rendezvényeket és csoportokat a Csiliben működő közösségek szervezték.

BEZÁRÁS - ÚJJÁÉPÍTÉS - ÚJRA BEZÁRÁS 1944-1954

Már 1942-től igénybe vették a Csili termeit katonai célokra, hiába tiltakoztak a szakszervezet képviselői. Munkaszolgálatosokat állomásoztattak a helyiségekben.

1944. március 19-én éppen vezetőségválasztó taggyűlés zajlott a kék teremben, amikor érkezett Kabók Lajosnak, a Vasas Szakszervezet akkori főtitkárának utasítása: a németek megszállták az országot, a szakszervezetek épületeit igénybe veszik katonai célokra, az irattárat meg kell semmisíteni, nehogy a megszállók adatokat kapjanak a tagokról, működésről. Zeitler István gondnok teljesítette az utasítást.

Néhány nap múlva a városházáról érkezett egy bizottság, akik lefoglalták az intézményt, és a Nemzeti Munkaközpont költözött be a szabadon hagyott helyiségekbe.

Két hét múlva, 1944. április 3-án fél 12-kor az angolszász bombázók eltalálták az épületet, és nagy részét porrá rombolták. A megmaradt részekbe kibombázottakat telepítettek, Háner Józsefet, a Csili és a Vasas Szakszervezet helyi elnökét a nyilasok bebörtönözték. Így érte meg a Csili a háború végét. De már a szovjet csapatok bevonulásának másnapján az udvaron gyülekezett a ház vezetősége és a meghatározó aktivisták. Megkezdődött az új élet szervezése. Egyben megkezdődött a harc a két munkáspárt között a munkásság szavazatainak, a szakszervezetek meghatározó tisztségeinek megszerzésére. Ebben a vetélkedésben a megszálló szovjet csapatok támogatását élvező kommunista párt kezdetektől igen taktikusan, egyben agresszívan lépett fel. A Vasas Szakszervezetben villámgyorsan magukhoz ragadták a vezetést, s a szociáldemokraták a Csiliben is kiszorultak a meghatározó szerepekből. De azért továbbra is sajátjuknak tekintették, mint azt az Erzsébeti Barátságban, a szocdemek helyi lapjában írták a háború után:

„Pesterzsébet munkásmozgalmában elvtársaink valamennyien a régi harcos múltra gondolnak vissza a Vasmunkás Otthon nevének említésére. A szocialista harcnak a régi

fellegvára elválaszthatatlan volt a munkásmozgalomtól. Itt volt a vasas és sok más szakszervezet helyisége, de itt volt több mint egy évtizeden keresztül a Szociáldemokrata Párt központja is. A fiatalság itt kapta meg a szocialista nevelést, de itt szórakozott esténként is a „Csiliben”.”

Háner József a KMP jelöltjeként lett országgyűlési képviselő. 1947-ben ismét őt választották meg a helyi vasasok elnökének. Legfontosabb feladatnak a Csili felépítését nevezte, a befejezéshez még hiányzó pénzösszeg előteremtését. Merthogy időközben megindultak az újjáépítés előkészületei. A Vasas Központi Vezetősége 1946 novemberében tárgyalta az erzsébeti és kispesti munkásotthonok újjáépítésének ügyét azzal a határozattal, hogy a szükséges összeget megkísérlik az újjáépítési minisztertől megszerezni. Az elképzelés sikeresnek bizonyult, hiszen 1947 februárjában Kisházi Ödön főtitkár már arról számolt be az elnökségnek, hogy *„az Újjáépítési Minisztérium a szakszervezeti munkásotthonok újjáépítésére 2 és fél millió forintot juttatott a szaktanácsnak. Ebből az összegből mi 1 millió forintot kaptunk az Erzsébetfalvai Vasas Otthonunk újjáépítésére.”* Ehhez az összeghez a szakszervezet még ugyanennyit tett hozzá és 1947 májusában megkezdődött az építkezés. A pénz azonban gyorsan fogyott, ezért19 47 decemberében ismét megszavazott félmillió forintot a központi vezetőség, bár az épületet *„kissé túlméretezett*”-nek tartották.

Végül összesen kb. 3 millió Ft-ot felhasználva 1948 végére készült el a Nagy Győry István utcai épület. A befejezéshez szükséges összeget téglajegyekből, társadalmi munkából, vállalati segítségekből a pénz mellett, helyett anyagban, munkában sikerült összegyűjteni. Visszaemlékezések szerint pl. a teljes villanyvezetékezést a Telefongyár villanyszerelői végezték. Nagyjából azóta is az akkor felépült formájában áll a Csili főépülete. Az átadási, avatási ünnepséget többször elhalasztották, végül 1948. november 6-án tartották meg, bár sok minden még nem készült el. Az ünnepségen részt vett Kossa István iparügyi miniszter, beszédet Háner József mondott. A közkedvelt kerthelyiség igazán különlegesre sikerült, a hatszemélyes, apácarácsokkal elválasztott boxoknak a kőkerítés felöli oldalára képeket festettek. Ezekből sajnos mára egy sem maradt fenn, pedig a sok amatőr festő mellett egy-két felkészültebb mester is ott hagyta keze nyomát, például Nolipa Istvánt említik a visszaemlékezők.

A novemberi hivatalos megnyitó után a régi, megszokott módon indult el újra az élet. Újra beköltözött az énekkar, megkezdődtek a táncmulatságok, kiadták a nagytermet. Azonban a házat éltető közösségeket, egyesületeket feloszlatták. A Vasas Központ egyre elégedetlenebb a közösségek híján légüres térben mozgó munkásotthon munkájával. 1949 júniusában javasolják területi kultúrotthonná való átalakítását. Az „átalakítás” több nagyterem kialakítását jelentette. A SZOT kultúrosztály munkatervében kísérletképpen szerepel augusztusra a pesterzsébeti és kispesti ”már előkészített két kultúrotthon” beindítása. Ám a hivatalos átminősítés húzódik, arra csak a tanácsválasztások támogatására 1950 októberében szervezett, egy a „hiányos előkészítés miatt rosszul sikerült” megnyitó keretében került sor. Így ír erről a hivatalos jelentés:

„Hiányos szervezés miatt több mint egy órai késéssel, fél ház előtt, kb. 400 főnyi közönség részvételével lett megtartva az avatás. Dekoráció nem volt, a műsor is hiányos volt, szervezetlen. Nem támasztotta alá a tanácsválasztások jelentőségét. Rendezőgárda hiányában a tánc alatt sem tudtak rendet tartani.”

Mindjárt vizsgálatot is tartottak, amely során az alábbiak szerint fogalmazták meg a javaslatokat a munka megjavítására:

- *Énekkart meg kell tisztítani a jobboldali elemektől*
- *Pengetős zenekar*
- *Tánccsoport fejlesztése*

- *Vasárnapi könyvtári órák bővítése*
- *Földeák elvtárs vezetésével írócsoport szervezése*
- *Söntés és étterem megszüntetése*
- *Háner elvtársnak lakást kell biztosítani*
- *Sportszakosztályt teljesen külön kell választani*

Arról nincs tudomásunk, hogy a megadott feladatokból mit sikerült teljesíteni, az biztos, hogy túl sok idő nem állt az illetékesek rendelkezésére, mivel a házat 1950 végén vagy 51 elején bezáratták. Az új hatalom tulajdonosainak a virágzó közösségi élet, a szociáldemokrata gondolkodásmód már régen útjában állt. 1951-től az épületet a SZOT vette igénybe, benne szakszervezeti irodák működtek, ide költözött a Vasas Szakszervezet Pest megyei titkársága is, a nagyközönség számára a belépés megszűnt. A nagytermet a SZOT Művészegyüttes próbahelyének jelölték ki. A balettművész végzettségű, néphagyományokat gyűjtő, nagyszerű táncos és koreográfus Molnár István vezette az együttest. Kiváló néptáncosokat gyűjtött maga mellé, hogy csak Vásárhelyi László, Martin György, Galambos Tibor nevét említsük, és nagyon sok kezdő táncost, olyanokat is, akik a néptáncot aztán más művészeti ágra cserélték fel, pl: a színművészetre, mint tette ezt Bodrogi Gyula, Margitai Ági. A szovjet mintára szervezett nagyegyüttesnek a táncosokon kívül volt zenekara és kórusa is. Legkiemelkedőbb bemutatójuknak a Magyar képeskönyv című táncszvitjüket tartja a szakma.

Egy lelkes, művészetre éhes helyi csoport azonban sokáig tartotta magát az épületben, ez a Máté János és Hegyi Imre vezette DISZ Erkel Együttes volt. A csoport 1947-ben alakult, zömmel erzsébeti középiskolák tanulóiból. Alakulásakor a tagok és a vezetők mindnyájan csupán 17-18 évesek vagy még fiatalabbak voltak. Először az énekkar jött létre, később tánckarral bővültek, majd a Masopoust féle zeneiskola zenekara is csatlakozott hozzájuk. A 200 tagú együttes állandóan teremgondokkal küszködött. A Csili mellett próbáltak a MÉMOSZ és a Hazai Fésűs kultúrházában is. Többek között nagy sikerű előadásuk volt az Ecseri Lakodalmas és Farkas Ferenc: A túlsó soron című műve. Az énekkar repertoárján szerepeltek Bárdos és Kodály művei mellett a kor tömegdalai és operett slágerek egyaránt. Részesei voltak az úgynevezett falujárásoknak: felrakták a hangszert a teherautó platójára és irány a vidék, dallal, tánccal a jobb munkáért, a szövetkezetesítésért! De írtak és előadtak operapamfleteket is. Fennállásuk alatt, feljegyzéseik szerint 50 házasság jött létre a tagok között. A csoport 1953-ban költözött ki véglegesen a Csiliből, s megszűnéséig, még három éven keresztül a Textiles Szakszervezet égisze alatt működött. Vezetőik közül Máté János haláláig a pesterzsébeti zenei élet meghatározó személyisége maradt, nevéhez fűződik többek között a helyi állami zeneiskola létrehozása. Hegyi Imre az Állami Népi Együttes szólistájaként vonult nyugdíjba, de rádiós újságíróként is közismertté és elismertté vált.

De térjünk vissza a Csilihez! Az erzsébetiek nem adták fel a reményt, hogy visszaszerezzék maguknak. Már 1952 februárjában a Magyar Dolgozók Pártja XX. kerületi bizottságának több tagja jelezte, hogy mindent meg kívánnak mozgatni a Vasas Kultúrház visszaszerzése érdekében. A témára többször visszatért a PB. 1953 augusztusában a helyi kultúrmunka tárgyalásakor az alábbiakat olvashatjuk a beszámolóban:

„ A kerület dolgozói részéről sok panasz hangzik el, hogy a SZOT együttes jelenlegi próbahelyiségét, a Vasast, miért vették el a nagyközönségtől és miért nem kapják vissza Erzsébet dolgozói. A SZOT azt állítja, hogy elmenne, ha a Fővárosi Tanács 1 nagy próbatermet biztosítana számukra. Ennek az elintézése közel egy esztendeje húzódik.”

A vitát vezető Keszthelyi elvtárs így fogalmaz a jegyzőkönyv tanúsága szerint:

„ A Vasas Székház minden elvtársnak szívügye, annál is inkább, mert kerületünk dolgozói társadalmi munkában bontották le az épületet és segítettek, hogy minél előbb

felépüljön. Mi már megtettük a lépéseket és megvan rá a reményünk, hogy vissza fogjuk kapni."

És lássanak csodát, rövidesen újra megnyitották az erzsébetieknek a Csilit!

A VASAS KULTÚRHÁZ 1954-1990

Az ötvenes évek közepétől a rendszerváltásig tart következő időszakunk. A Rákosi korszak negatívan hatott az élet valamennyi területére, így a közművelődésre is. A civil szféra szinte teljesen megsemmisült. Az alulról szerveződő egyesületeket, mozgalmakat megszüntették vagy elhaltak, s helyettük felülről meghatározott és irányított szervezeteket hoztak létre. A vezetők kiválasztásánál a felkészültség helyett sok esetben a párthűség vált meghatározóvá.
A szabadidő-eltöltés súlypontja a munkahelyre került át. Megváltoztatták az ünnepeket is. Az önálló városi lét elvesztése, Pesterzsébet Budapesthez csatolása csak tovább erősítette a tendenciákat, a helyi közösségek felbomlását.

Az életmódban is jelentős változások történtek. A viszonylag színes, sokoldalú élet szürkévé, egy központból irányítottá vált. Ez az irányítottság az 50-es évek közepétől lazult ugyan, az ellenőrzés azonban nem szűnt meg. Továbbra is megmaradt az a voluntarista gondolkodásmód, mely szerint minden megváltoztatható, csak akarni kell. Továbbra is a szocializmus győzelme a fő cél, melynek alapvető feltétele az emberek gondolkodásának szocialista átalakítása. Hogy ez pontosan mit is jelent, az már igen homályosan lett kibontva, de legfontosabb tétele a párt vezető szerepének feltételek nélküli elfogadása és igen meghatározó benne a marxista világnézet, az ateista világszemlélet. A munkásotthon, -ha a nevet itt-ott meg is tartották-, de mint intézményi forma az ötvenes évek kezdetére megszűnt, helyét a kultúrotthon veszi át. Tevékenységi formái lényegében ugyanazok maradnak, de az autonómia, az önállóság, a valódi közösség, a valódi választás lehetősége, mint az élet sok más területein is, itt úgyszintén megszűnik.
A pártközpontból érkezik 1947-ben a direktíva:

„ Építsék ki a szakszervezetek a szovjet szakszervezetek példája alapján a kulturális tömegnevelő munka új szakszervezeti kereteit. Hozzák létre a kultúrotthonok és könyvtárak széles hálózatát."

A szakszervezeti kultúrotthonok lényegét így foglalták össze annak idején:

„A dolgozók munkaidő utáni szervezett összefogására, ideológiai, szakmai, kulturális és sport-nevelésére szolgál. Segítségével a dolgozók szabad idejüket helyesen tudják felhasználni, ideológiai képzettségük, műveltségük és kulturális színvonaluk emelésére és kimélyítésére, saját maguk és népünk érdekében….. A szakszervezeti kultúrotthon a dolgozókat és családtagjaikat szolgálja, a Párt által meghatározott szempontok alapján."

Cél, hogy minden nagyobb vállalatnál építsenek vagy alakítsanak ki kultúrotthont, klubot, termet. Hiszen teljes foglalkoztatás esetén a munkahelyen érhető el legkönnyebben mindenki, itt tehető kötelezővé munkaidő alatt és után a részvétel a vezetés által fontosnak ítélt foglalkozáson. A területi kultúrotthonok feladata- a direktívák alapján-, a városi kisüzemi munkásság összefogása.

A 60-as évek gazdasági és politikai stabilizációja a művelődés terén is szabadabb lehetőséget nyújt, de a polgár helyett az alattvaló, az autonóm közösség helyett a közönség marad a meghatározó. A szorítás enged ugyan, de a lényeg változatlan marad. Természetesen az átlagember, amennyiben nem lépi át a hatalom által kimondva-kimondatlanul meghúzott

határokat, mindebből keveset vesz észre. Éli mindennapi életét, annak örömeivel és bánataival egyetemben.
Pesterzsébet városi és közösségi életére talán még a fővárossal való egyesítésnél is nagyobb csapást jelentett a 70-es évek lakásépítési koncepciója. Ennek eredményeképpen sok ezer erzsébetit költöztettek el, s a lerombolt város helyére épült lakótelepekre sok ezer embert költöztettek Nagy-Budapest más területéről. A lakótelep már önmagában más életvitelt, életmódot, más szabadidős szokást jelentett. A Budapesten belüli népmozgások mellett a 80-as évek elejéig folyamatos volt a vidékről, elsősorban az elmaradottabb területekről való felköltözés is.

Az első lépések

1954 júliusában az alábbi kishír jelent meg a Népművelés újságban:

„Rövidesen megnyitja kapuját a pesterzsébeti vasas székház helyén a vasas szakszervezet új kultúrotthona. A kultúrélet előreláthatólag augusztus elején indul meg Budapest új nagy kultúrházában. Örvendetes jelenség, hogy bár a kultúrotthon közvetlen irányítója a szakszervezet, az ott folyó munkát mégis a kerületi tanáccsal egyetértésben, egymást segítve végzik majd el.”

A határidő néhány hónapot csúszott ugyan, de 1954-ben, egyes források szerint nyáron, mások szerint novemberben megtörtént a régen várt megnyitás. A kettős felügyelet azonban sok vitára adott okot, ezért hamarosan visszatért a régi rend, maradt a kizárólagos szakszervezeti irányítás. Az elnevezés kapcsán felmerült több kósza ötlet, például az új igazgató kezdeményezte, hogy Kilián György nevét vegye fel a kultúrház. Ezt a pártbizottság is támogatta, de aztán a keresztelő szerencsére hamar lekerült a napirendről.

A Csili első kinevezett igazgatója Szita Flórián lett, volt vasmunkás, aki a Ganz Vagongyár függetlenített kultúrfelelőse, majd a Vasas Központ Kulturális osztályának munkatársa volt. Az egyébként irodalmi érdeklődésű (a háború alatt verseskötete is megjelent) Szita munkáskáderként a munkásmozgalmi hagyományokra kívánt építeni az intézmény programjának kialakításakor. Ezt meg is írta a Népművelés hasábjain Munkáshagyományok felhasználása a kultúrotthonban címmel, 1955-ben. Érdemes beleolvasni a cikkbe:

„Kulturotthonaink munkája ma még elég gyenge, a lehetőségekhez mérten kevés azoknak a száma, akik szivesen vesznek részt benne. Ennek legfőbb okát abban a látom, hogy a kulturotthonok szinte sablonszerűen, egyformán tevékenykednek, s nem törekszenek területük vagy üzemük jellegének megfelelő arculatkialakítására.
Mi a Pesterzsébeti Vasas Kulturotthonban nem akarjuk ezt a hibát elkövetni. Keressük, kutatjuk a dolgozók igényeit, kívánságait, mert jórészt ezek alapján akarjuk megszervezni munkánkat. Megfigyelés közb en rájöttünk, hogy a kerület lakóinak, dolgozhóinak igényei sok esetben munkásmozgalmi hagyományokból táplálkoznak. Ezek a hagyományok ma már mint igények lépnek fel melyeket mai életünk fejleszt, és növel. A felismerés után elhatároztuk, hogy tüzetesebben megismerkedünk Peserzsébet munkásmozmai hagyományaival s felhasználjuk ezeket kulturotthonunk színesítésére, tartalmasabbá tételére.
Kulturotthonunk helyén hajdan deszkából összetákolt munkásotthon állt. Az utca neve (nyílván a vörös csillag után) Csillag volt. A munkások szerették ezt a fabódékból álló kulturotthont. Dédelgették, támogatták, becézték.
Igy kapta a „Csili” nevet is.”

Folytathatnánk, de nem érdemes. A kor, melyben született az írás, mindent, így a gondolkodást is teljesen a maga képére formálta. Nézzük inkább a történéseket. (Bár természetesen azoket is meghatározta az adott kor.)

Az új intézményben először a könyvtár kezdte meg működését. Állományát az itt talált régi könyvtári könyvekből, illetve a Vasas Szakszervezet központjának könyvtárából alakították ki.

A nagytermet kezdetben csak a környező gyárak kapták meg szombat esténként rendezvényekre. Később balett-tanfolyamot és népitánc-csoportot, sőt 1957-ben rock and roll tanfolyamot indítottak. (Nehezményezték is a pártbizottságon, melynek tényét egy jegyzőkönyv megőrizte!) Táncmulatságokat szerveztek, -belépés csak öltönyben és nyakkendőben-, erre ugyancsak ügyelt a Rendező Gárda. Később szakkörök, klubok alakultak, színházakat láttak vendégül.

1959-ben - mint egy beszámolóból megtudhatjuk - már angol, német és orosz nyelvet oktattak, szabás-varrás tanfolyamot tartottak. Szakköreik: méhész, galambász, bélyeggyűjtő, fotó, modellező. Művészeti csoportok működtek: gyermekszínjátszó, fúvószenekar, vonós- és vokálegyüttes, énekkar. Oktattak balettet, zenét és társastáncot. Népszerű volt a nyugdíjas és a KISZ klub (bár ez utóbbi - a beszámoló időszakában - éppen válsággal küzd, nem látogatják).
A munka eszmei hátterét a korra jellemzően foglalja össze Nagy Dezső művének (A pesterzsébeti munkáskultúra útja, 1965.) néhány sora:

„A Csili funkciója a helyi lakosság életében nem egyszerűen folytatása a felszabadulás előttinek, amikor kizárólag a munkásosztály és annak is csak szervezett tagjai számára nyújtott mozgalmi és művelődési lehetőségeket, hanem az egész helyi lakosság szolgálatába állott. A régi Csili a munkások harci bázisa volt, kulturális részlegei az illegális politikai munka fedőszervei voltak. Az egykori spontán megnyilatkozások és a szervezetek belterjes, néha kisszerű provinciális működése nem lehet irányadó a mai szocialista jellegű kulturális forradalom célkitűzéseiben…Szocialista társadalmi rend és kultúra, beolvadás az egységes nemzeti kultúra áramlatába, s közben éles eszmei harc a polgári-kispolgári maradványok ellen: ezek a Csili követendő célkitűzései..”

Arról, hogy ezek a célok hogyan valósultak meg, milyen formákban zajlott az élet a kultúrházban, arról szóljon maga Szita Flórián egy újságcikkben:

„Nyár van, a sokat emlegetett uborka-szezon ideje. A pesterzsébeti vasas kultúrotthonban mégis pezsgő élet folyik, mert megtaláltuk és alkalmaztuk azokat az eszközöket, amelyek ebben az időszakban is vonzzák a dolgozókat és a gyermekeket.

A klub minden nap nyitva van. A szépen berendezett szobában, a terített asztalok mellett naponta 120-150 dolgozó foglal helyet, olvassa a napi sajtót, elbeszélget társaival az élet eseményeiről, bel- és külpolitikai kérdésekről. Egy-egy pohár sört is fogyasztanak közben. A társalgáson kívül lehetőségük nyílik biliárdozásra, kártyajátékra, sakkozásra, dominózásra. A klubhelyiség egyik oldala teljesen kinyitható, előtte széles terasz van, ahol szintén asztalok, székek várják a látogatókat. A teraszról lejárat vezet a virággal teleültetett hűs, árnyékos udvarra, ott is asztalok, székek.

Minden a dolgozók kényelmét, pihenését, felüdülését, szórakozását szolgálja.

Az asztaliteniszen kívül más lehetőségek is kínálkoznak az ifjúság szórakozására. Házibajnokságokat is rendeztünk például a legjobb biliárdozó, asztaliteniszező, dominózó, gombfocizó, sakkozó, teniszező cím elnyeréséért. A versenyek szinte megduplázták a látogatók számát. A gombfoci-körben ma már nem csak gyermekeket, hanem felnőtteket is találunk. A kör vezetője Kapari István gyári munkás, nagy szeretettel tanítja a gyermekeket és a felnőtteket.

A sakkozóknak sem akadály a nyár. Ők hagyják el utolsónak a kultúrotthont.

A gyermekek a golyós játékot szeretik (már egyszer el is törték). Nagyon kedvelt még az Utazás a Balaton körül című kockajáték, de ennek nincs nagy közönsége. Végül megemlítjük a teniszt. A Fémáru- és Szerszámgépgyár sokat segít ebben. Ők kezelik a pályát, és szívesen tanítják a kultúrotthon látogatóit is. Naponta 30-40 gyermek gyakorol a teniszpályán.

Minden csütörtökön zenés ismeretterjesztő délutánokat rendezünk, olcsó helyárral.A legutóbbi a helyes közlekedésről szólt, háromszáz úttörő hallgatta végig. A Séta a budapesti állatkertben című műsor négyszázötven gyermeket vonzott, A gyarmati ifjúság élete című előadást 120 ifjú hallgatta meg. Az apróbbak részére kétnaponként diafilm vetítést és társasjátékot rendezünk.

Szakköreink is élénk életet élnek. Helytörténeti és régész szakkörünk kirándulásokat szervez a Kakas-tóhoz és a Csont-halomhoz. A horgász szakkör is élénkül. Bemutatót tartott a soroksári Duna-ágnál. A sok néző közül új belépők is kikerültek. A színjátszókör tíz új taggal bővült a nyár folyamán. A könyvtár olvasóinak száma harminccal emelkedett a legutóbbi egy hónap alatt.

Az irodalmi körben is élénk élet folyik. A tagok minden szerdán összejönnek, és előre kidolgozott terv alapján megvitatják egy-egy aktivista írását, az új könyvek tanulságait, vagy előadást hallgatnak az írók életéről, munkásságáról. Legutóbb Csehov emlékestet tartottak, melyre a kör tagjain kívül számos ismerőst magukkal hoztak.

Mozgalmas a fotókör élete is. Tagjai mindennap megjelennek a kultúrotthonban, és szorgalmasan készülnek a különböző fotó-pályázatokra. A botanikusok különböző ritka növényeket, virágokat, mások képet, könyvet, szobrot adtak a kultúrotthonnak, a postagalamb-tenyésztők pedig megígérték, hogy dísz-galambdúcot építenek a kultúrotthon udvarán. Tovább folytatjuk az ifjúság nevelését szolgáló tánctanfolyamot is, melyen még nyáron is ötvennyolcan vettek részt. Akik itt tanulnak, szépen, ízlésesen táncolnak, nem utánozzák a jampeceket, és megszeretik a kultúrotthont. A sokfajta szórakozási alkalom azt eredményezte, hogy július utolsó két hetében több mint hét és félezer ember látogatta a kultúrotthont.

Nyár van, de azért nem állt meg a kultúrotthon pezsgő élete. Csak kissé más jelleget öltött. A dolgozók nem szoktak el a kultúrotthontól."

És a Csili mindezekkel együtt és mindezek ellenére népszerű maradt. Ugyancsak egy 1959-es beszámolóból tudjuk, hogy a 21 helyiséggel rendelkező intézményben 42 foglalkozás keretén belül 87 csoportban zajlott rendszeres tevékenység, és havonta több mint 40 ezer ember kereste fel a házat. Tizenötezer kötetes könyvtárának 1200 beiratkozott olvasója volt. Havonta 10-12 ismeretterjesztő előadás hangzott el, ezekből külön említést érdemel a Munkásakadémia, az Utazz velünk! és a Nők fóruma sorozat. Bár ezeken hiába voltak nagyszerűek a témák, kitűnőek az előadók, a közönséget sokszor úgy kellett beterelni rájuk. A tanfolyamok közül a szabás-varrás, a balett, a zenetanfolyam (zongora, hegedű, klarinét, ének, gitár) a német, orosz, angol, francia nyelvtanfolyam és a gyógytorna emelkedett ki. 16 szakkör működött, és voltak klubfoglalkozások a különböző korosztályoknak, a gyerekektől egészen a nyugdíjasokig. A legnépszerűbb azonban a tánc volt és a rendszeres műsoros estek. Minden szombaton reggelig, vasárnap este 7-11-ig tartott az össztánc.. Sőt, az állami ünnepek május 1-jén, augusztus 20-án nem fejeződhettek be a Csiliben tartandó bálok nélkül. Rendkívül kedvelt volt a Csili étterme is, és nem beszélve a Tátra moziban szervezett rendszeres szombat éjszakai show műsorokról! Az intézmény 1957-től önálló lapot is kiadott Csili címmel, mely abban az időben az egyetlen helyi sajtótermék volt.

E korszakban a fejlesztés elve kifejezetten mennyiségi jellegű volt - amit a 60-as évek közepétől új szemlélet kezdett felváltani -, de a minőségi fejlődés teljes kibontakozását éppen

a valódi közösségek hiánya gátolta. Ezzel együtt is a Csili pótolhatatlan funkciót töltött be az erzsébetiek között. Nagyon sokan itt láttak először színházat, hallottak valamely témában ismeretterjesztő előadást, itt volt lehetőség valamely klubban, amatőr művészeti csoportban tevőlegesen részt venni. Nem beszélve a szórakoztató zenés, táncos programokról, amelyeken óriási tömeg fordult meg rendszeresen, elsősorban a fiatal korosztályból.

A 70-es évek elején új koncepció formálódott a művelődési házak területén. A népművelés kifejezést a közművelődés váltotta fel, jelezvén ezzel is, hogy a direkt irányítást áttételesebb formák irányában kívánják elmozdítani. Az 1974-es közművelődési törvény is ebbe az irányba mutatott. Ám ezzel egyidejűleg elindult egy centralizálási, a nagy intézmények kialakítását célzó folyamat is, elsősorban gazdasági szempontokra, az erők koncentrálására való hivatkozással. Így alakult meg a XX. kerületben a Művelődési Otthonok Igazgatósága, valamennyi működő közművelődési intézmény összevonásával.

A 80-as évek elejétől egyre nyilvánvalóbbá vált a közelgő gazdasági összeomlás, bár az ország vezetése ezt még közel egy évtizedig nem volt hajlandó bevallani. A kultúra anyagi támogatása jelentősen csökkent. A pénzügyi problémák a Csiliben is egyre fokozottabban jelentkeztek, s az évtized végére már a ház bezárása is felmerült.

Fontosabb történések, események az 50-es évektől

Mint már említettük, 1954-ben először a könyvtár nyitott ki Kövér Györgyné, majd Fodor Ákos könyvtáros vezetésével, 4452 kötettel, s abban az évben 322 beiratkozott olvasóval. Egy évvel később már 7500 kötet állt rendelkezésre és 800 a beiratkozott olvasók száma.

1955-ben indult a balett tanfolyam, amely két évtizeden át meghatározó program volt a házban.

1956-ban a Művelődési Otthont hivatalosan Vasas Művelődési Házzá keresztelték át. Ugyanebben az évben indultak a nyelvtanfolyamok, rendeztek országos eszperantó találkozót, megnyitották az éttermet, később a kerthelyiséget. A forradalom alatti történésekről nincsenek információink. Mivel egy jelentésben decemberben megnyitott kapukról olvashatunk, így feltételezhetjük, hogy azokban napokban zárva tartotta a vezetés az épületet.

1957 márciusában jelent meg a Csili újság, amely több mint egy évtizeden keresztül a városrész egyetlen helyi hírforrása volt, havonkénti megjelenéssel. Szintén ebben az esztendőben keresik meg a férfikar régi tagjait, és szervezik újjá a kórust. Az év során készült szakmai ellenőrzés hiányolja a fiataloknak szóló programokat, legnépszerűbbnek az éttermet és a nyugdíjasklubot találja. A Csili hátsó udvarában teniszpályákat építettek.

Egy hír 1958-ból: megnyílt a Televíziónézők klubja, ahol 1 Ft belépődíj ellenében a tévéműsorokban lehetett gyönyörködni. A Csili újság kiadását papírhiány miatt egy ideig szüneteltetni kénytelenek.

1959-ben az intézmény a Szocialista Kultúráért kitüntetésben részesült. Évi költségvetése 313.000 Ft volt, személyzete az igazgatóból, a gondnokból, egy ismeretterjesztés felelősből, egy művészeti és gyermekmunka felelősből, egy gazdasági felelősből, két könyvtárosból, egy étteremvezetőből, egy csaposból, egy kávéfőzőből, két pincérből, egy szakácsból és hét takarítóból állt.

Azok a hatvanas évek

A következő évtized három - a szabadidős tevékenységet és így a Csili munkáját is - meghatározó története: a beat térnyerése, a KI MIT TUD?-ok megrendezése és a tévékészülékek elterjedése volt.

A beat-korszak, mely világszinten forgatta fel az addig merev életmódot és új, elsősorban korosztályos értékrendet alakított ki, amely sokkal szabadabb és sokszínűbb világra vágyott, és ezt elsősorban a szórakozás, a zene, a tánc, az öltözködés szintjén tudta megvalósítani (s amely ’68-as csúcspontja után tulajdonképpen ugyanolyan merev életmóddá és értékrenddé csontosodott meg, mint történt ez apái és nagyapái korában). Szóval a beat-korszak új fejezetet nyitott a Csili történetében is.

A KI MIT TUD?-ok az amatőr művészeti mozgalomnak nyújtottak megújulást, és a 60-as évektől az amatőrség éppen az állandó megmérettetés okán is egyre kevésbé maradt azonos a műkedveléssel vagy a dilettantizmussal, s vált sokkal inkább a "hivatalos" ellentétévé.

A tévé elterjedése pedig a szabadidős szokások gyökeres átrendezését hozta magával, a társadalom egyre nagyobb részénél váltotta fel a közösségi részvételen alapuló művelődést a tévé előtti magány.

A ’60-as ’70-es években, ha lehetett az eddigieket fokozni, még nagyobb szerepet kapott a Csili életében a tánc. Minden szombaton továbbra is bál, vasárnap össztánc volt. Kezdetben még a tánc módját is, később már csak az öltözködést, a táncesteken való megjelenést szabályozták. „A fehér ing és nyakkendő még kötelező volt”, ahogy Szörényi Levente énekelte később. Egy 1964-es beszámolóból kiderül, hogy „letéti nyakkendőket vezettek be és kölcsönzési díj ellenében kaphatnak azok a fiatalok, akik esetleg anélkül jelennek meg.” Aztán ez is lazább lett. Az állandó zenekarok váltogatták egymást, játszott több éven át Benkó Sándor zenekara, az Atlasz No.1, a Sámson, a Sakál Vokál, a Noclav, az M7-es és a Corvina.

A hőskort a Sámson jelentette. Ők voltak, bár nem itt éltek, az „erzsébeti” zenekar. 1967-től játszottak a Csiliben, Elekes Zoltán együttesvezető szaxofonozott, Harmath Sándor, Harmath Ádám, Tőkés János gitározott, Rakk Gyula, majd Debreceni Csaba dobolt, Fábián Tibor volt a billentyűs, Gerdesits Ferenc énekelt. Az együttes elődjében játszott még Szabó István gitár, Rozinszky Csaba dob. Többször énekelt velük Hoffman Mária, Gyimesi Gabriella. Mindenki amatőr volt, nappal dolgoztak, délután próbáltak, este felléptek. Szombaton egész éjszaka, vasárnap 6-tól 10-ig a Csiliben, de voltak más törzshelyeik is, Kispesten, Csepelen, felléptek a Budai Ifjusági Parkban. Repertoárjuk a kor slágereiből állt: Beatles, Rolling Stones, Tremeloes, Bee Gees, Cream. Ezeket a számokat a Luxemburg Rádióról „szedték le”, s mivel ott a nótákat a vége előtt lekeverték, ezért azokat ki kellett találni. Próbálkoztak azonban saját számokkal és feldolgozásokkal, ezek közül kettőt a Rádió is rögzített. A közönség szombaton 8-900, vasárnap 200-250 fő volt. A Csili táncestjei híresek voltak egész Dél-Pesten, sőt olykor hírhedtté is váltak a nem ritka verekedések folytán. Legkeményebbek a Dzsumbujból érkezett fiatalok voltak, szerencsére a rendezők az esetek túlnyomó többségében ki tudták emelni a rendbontókat, akik aztán egy ideig hiába próbálkoztak a belépéssel.

Az állandó táncestek mellett a koncertek jelentették a fiatalok számára a legnagyobb élményt, megfordult a művelődési házban a kor valamennyi kedvence: az Illés, a Metró, az Atlantis, a Syrius, Koncz Zsuzsa, Zalatnay Sarolta, Kovács Kati és még nagyon sokan mások.

1962-ben ideiglenesen ide költözött a Nemzeti Színház Kamaraszínháza, külvárosi színház megteremtésének reményében, de másfél évad után a kísérlet lezárult. Pedig emiatt átépítették a színháztermet, megnagyobbították a színpadot, akusztikai problémák miatt az erkély méretét lecsökkentették. Annak hátsó részével bővült a későbbi Magyaros terem.

Azonban még így sem sikerült megfelelő színházi feltételeket teremteni, s a színészek ezért sem, továbbá az anyaszínháztól való távolság miatt sem szerették nagyon a játszóhelyet. És hiába mutattak be igazán nívós előadásokat is, azokat átlagosan csak 250-350 néző tekintette meg. A Nemzeti Színházi fiaskó után vidéki színházak számára nyújtott budapesti bemutatkozási lehetőséget a Csili. Fellépett rendszeresen a Veszprémi Petőfi, a Győri Kisfaludy, a kecskeméti Katona József, a Szolnoki Szigligeti Színház és számos fővárosi társulat is. Azokban az időkben 56-os szerepvállalása miatt sok nagy tehetségű színészt száműztek hosszabb-rövidebb időre vidékre. Az ő fellépésükre nem csak az erzsébetiek voltak kíváncsiak, de egy-egy bemutatóra az egész színházi szakma is ellátogatott. Az évtized végén több kortárs magyar színmű is bemutatásra került, többek között Illyés Gyula, Sarkadi Imre, Gyárfás Miklós, Szabó Magda drámái. Sőt, egy ősbemutató is történt az intézményben: Raffai Sarolta Egy szál magam című darabját itt láthatta először a közönség.

Ugyancsak 62-ben készült el a volt teniszpályán a Baross utcai 3 szintes épület (költsége 7-8 millió forint között volt). Így az épületek alapterülete elérte a 5.700 m^2 –t, s a Csili mérete és tevékenysége alapján az ország egyik legnagyobb művelődési háza lett. Ebben az évben Szita Flórián igazgató Kossuth díjat kapott, elsőként a népművelők közül.

A következő év januárjában ennek ellenére, -pénzügyi anomáliák miatt- igazgatóváltás történt, az új vezető Bulányi László lett, aki már rendelkezett művelődési házi gyakorlattal, hiszen Kispesten több évet töltött el ilyen beosztásban. Ebben az évben már 13 gyermek és ifjúsági szakkör működött, köztük egy csillagász szakkör, saját nagy távcsővel. A költségvetés pedig elérte az 1.680.000 Ft-ot.

1963-ban Medgyesi Ferenc kiállítást rendeztek, a művész halálának 5. évfordulójára. A könyvtár köteteinek száma meghaladta a 18 ezres számot. Még egy jellemző kiállítási címet érdemes itt megjegyezni: "Harc a békés egymás mellett élésért, a leszerelésért." De ennek a kornak a jellegzetes művelődési házi tevékenysége az ismeretterjesztő előadásnak álcázott ateista propaganda, mely elsősorban az ifjúságot célozza meg.

1964-ben már több mint 100 fős a személyzet (a mellékfoglalkozásokkal együtt), akik közül érdemes néhány meghatározó nevet megjegyezni. Bálinth Lehelét, a szórakoztató rendezvények, színházi előadások, kiállítások szervezőjét, Markovits Zsuzsáét, az ismeretterjesztés felelőséét vagy Pásztor Kláráét, a balettiskola vezetőjét, Bojtos Károly gondnokét. Ebben az évben nyitott a német óvoda, a mai kiállító terem helyén.

A 65-ös esztendő hozta meg a szabadpolcos rendszer bevezetését a könyvtárban, ekkor nyílt játszótér a szomszédos telken, melyet a Csilihez csatoltak. Az "Ifjú Technikus" kiállítást maga Öveges József nyitotta meg .

1967-ben olvasóterem nyílik a könyvtárban, és új igazgatót kap az intézmény, Horváth István személyében ismét Kispestről, a tanács Népművelési Osztályáról. Ő több művészeti csoportot is hoz a Csilibe, így kerül ide az Astra bábcsoport és a Sós Imre Irodalmi Színpad.
(Bulányi László a Hungexpó főosztályvezetője, majd az Országos Rendező Iroda igazgatója lesz)

1968-ban a Vasas Művelődési Házat művelődési központ kategóriába sorolják át, ettől kezdve ez a név a hivatalos. Az intézmény a többi művelődési házhoz képest kiemelt anyagi támogatással gazdálkodott.

1969-ben 56 főállású munkatárs dolgozik a Csiliben, melyből 7 fő népművelő, három fő könyvtáros. Az év legnagyobb esemény a tévé Fekete-fehér vetélkedője, mely lázba hozta egész Erzsébetet. Az élő közvetítéses, helytörténeti jellegű, kerületek közötti játék egyik központja a Csili.

Lassan véget érnek a 60-as évek, az a korszak, amikor - elsősorban a táncnak, a zenének, a színháznak köszönhetően- ismét sokan szinte otthonuknak tekintették a Csilit.

Az amatőr művészeti csoportok évtizede, a 70-esévek

Ismét változás történik az intézmény élén, az új igazgató az addigi helyettes lett. Fábián Zoltán, volt katonatiszt, 1967-ben szerzett népművelés-könyvtár szakon diplomát. Számára az amatőr csoportok jelentették a művelődési tevékenység lényegét. Ebben az évtizedben járt pályája zenitjén az Astra, lett országos hírű a Soós Imre Irodalmi Színpad, alakult meg az Ifjúsági Kamarakórus, dolgozott a Dr. Ujj József Férfikar. De olyan közösségi jellegű, magas színvonalú, a saját területén kiemelkedő tevékenységek is jellemzőek voltak erre az időszakra, mint az Ifjú Zenebarátok Klubja Máté János, a Kaktuszkedvelők Klubja Bartus Imre vezetésével, vagy a Cigány Klub. Ez utóbbi vezetője, Mezei György megszállottan kereste a kapcsolatot a hátrányos helyzetű cigányfiatalokkal, klubot szervezett nekik, táborozni vitte őket. A Csili 1970-ben nyerte el először a Kiváló Művelődési Otthon, könyvtára pedig a Kiváló Könyvtár címet.

1971-ben a költészetnapi vendégek Károlyi Amy és Weöres Sándor, előadók Ronyecz Mária és Mensáros László. (Ezekben az időkben a költészet napi vagy könyvheti író-olvasó találkozók többnyire kijelöléses módszerrel jöttek létre. Az érintett intézmények központi listából választhattak, kit szeretnének vendégül látni, majd az Írószövetség döntött arról, mely író, hová megy.)

1972-ben alakult a Társaság Kedvelők Klubja Szabó Lászlóné, majd Margittai Mónika vezetésével, a Gulyás zenekar muzsikájára, kikapcsolódás, társaság, kapcsolatépítés lehetőségét nyújtva, elsősorban magányosoknak. A közkedvelt zenekarban több zenész megfordult Gulyás Béla vezetése alatt, pl.: Czirják Károly, Putyera Róbert.
Az év során 440 színházbérletet adtak el.

1974-ben közös irányítás alá vonták össze a Csilit , az Építők Művelődési Házát és a Soroksári Táncsics Művelődési Házat XX. Kerületi Művelődési Otthonok Igazgatósága néven. Az egyesítést a Vasas és az Építők Szakszervezete kezdeményezte. A tárgyalások során jelentős nézetkülönbség alakult ki a szakszervezetek és a tanács között. Ez utóbbi kevesellte beleszólási jogosítványait, többek között az igazgató kinevezésébe, a költségvetés kialakításába. Végül is, mivel a fenntartási költségeknek csak egy kis hányadát vállalta a kerület, ezért aztán lehetőségei is minimálisak maradtak érdekei érvényesítésére. A működtető a szakszervezet lett teljes jogkörrel, a helyi tanács csak anyagi támogatásával járulhatott hozzá az igazgatóság működéséhez.

Az összevonás céljait az alábbiakban határozták meg:

- *a munkásmozgalmi hagyományok alapján a munkások kulturális életének sokoldalú, hatékony, és koncentrált segítése,*
- *a területi és üzemi közművelődési igények kielégítése és fokozott ellátása,*
- *a szakszervezeti és tanácsi művelődési intézmények gyakorlati együttműködésének fejlesztése,*
- *az egységes irányítás kialakítása,*
- *az anyagi erőforrások egyesítése.*

A Csili vezetősége a tevékenység lényegét az alábbiakban fogalmazta meg:

Hagyományainkat ápolva a jelenlegi viszonyok között művelődési és szórakoztatási lehetőségeket teremteni… Cél a szocialista világnézet és új személyiségtípus kialakítása. (Ez utóbbi mondat egyetlen korabeli munkatervből sem hiányozhatott.)

Nem csak ápolták a hagyományokat, de később hagyománnyá váló tevékenységeket is elindítottak, például a Bábmajális, hivatalos nevén a Budapesti Bábjátékos Majális évenkénti

megrendezésével. Az Astrára épülő találkozó igen nagy népszerűségnek örvendett ('76-ban például utcai felvonulással, 19 csoport részvételével zajlott).

A munkamegosztás során a Táncsics kiemelt feladata a nemzetiségi tevékenység maradt, az Építők kapta a bábos feladatokat, a nyugdíjas és ifjúsági klubok működtetését, a Csili pedig a munkásművelődés égisze alatt (alapja a szocialista brigád mozgalom!) tevékenykedhetett tovább. Az összevonásnak pozitív és negatív következményei egyaránt voltak. Pozitív, hogy egyes területeken koncentrálni lehetett az erőket, megtakarításokat lehetett elérni, például beszerzések esetén. A negatívumokat hosszabban lehetne sorolni. A két kis ház tulajdonképpen a Csili telephelyeivé vált, az történhetett bennük, amit a Nagy Győri utcában kigondoltak. Anyagilag sem hozta meg az egyesítés a remélt pénzügyi biztonságot. A fenntartásban négy szervezet osztozott: a Vasas és az Építők Szakszervezete, közülük a megállapodás szerint az Építők az első évben, a Vasas fokozatosan néhány év alatt kivonult a finanszírozásból. A XX. Kerületi Tanács az összevonás több mint egy évtizedében végig nagyjából ugyanakkora összeggel, kb. 500 ezer forinttal támogatta az intézményt. Maradt a szakszervezeti központ, mely az SZBT-n (Szakszervezetek Budapesti Tanácsa) keresztül finanszírozta és irányította a XX. Kerületi Művelődési Otthonok Igazgatóságát. Csakhogy az SZBT-nek volt már egy saját, kizárólagosan hozzá tartozó intézménye, a Fővárosi Művelődési Ház. Ezért az FMH mindig nagyobb támogatásra számíthatott, bár a központi feladatokból is jóval több jutott neki. Így hát nem csoda, hogy a Csili folyamatosan anyagi gondokkal küszködött, s egyre jobban a bevételek alakulása határozta meg mindennapjait, az épületek és berendezési tárgyak állaga pedig egyre romlott. Az összevonás a bürokratizmus erősödését is magával hozta. Túl sok a főnök, olvashatjuk a dolgozók panaszát egy 1976-os párt alapszervezeti taggyűlés jegyzőkönyvében. Valóban csoportvezetők, igazgatóhelyettesek dzsungelében kellett eligazodni az alkalmazottaknak és várni, várni míg egy-egy döntés végre megszületett.

Az év során az alábbiak voltak az intézmény alkalmazottai:

- vezetők: Fábián Zoltán igazgató, Subicz István, Nagy Ferenc, Maróti Istvánné ig. helyettesek, Szabó Gyuláné gazd. ig., Szentkuti Ferencné gazd. ig. h.
- könyvtárosok: Maruszki Józsefné könyvtárvezető, Mérő Zsuzsanna, Kóbor Ferencné, Orosz Józsefné,
- néművelők: Stark Júlia, Erdős Tibor, Mester Jenő, Csató János, Takács Emília, Kovács Farkas Béla, Fellner György, Mózes Margit, Bércesi Győző,
- zenetanárok: Dr. Szász Ferencné, Vidner Ilona,
- óvónők és dadusok: Wéber Tamásné, Takács Márta, Komiszár Mária, Schmidt Andrásné, Gere Béláné,
- ügyintézők (gazd. és ügyvitel): Bondár Sándor, Bondár Sándorné,Bokor Lajosné, Právicz Magda, Ambrus Anna, Bősze Antalné, Farkas Antalné, Sopják Katalin, Stiga Béláné, Molnár Miklósné,
- karbantartók: Ferenczy József, Forintos Béla, Bojtos Károly, Spiesz János, Krupánszki János, Tóth Béla, Hazai Imre,
- valamint Illés Gyuláné takarító csop. vez. és 10 takarítónő, 5 portás, 1 ruhatáros, 3 házfelügyelő.

A könyvtárba beiratkozott olvasok száma: 2194 fő

1975-ben megalakult a Szocialista Brigádok Klubja, bemutatták a házban Kodály Psalmus Hungaricusát Simándi Józseffel és a Carmina Buranát a Vasas Művészegyüttes interpretálásában. Működött az M7-es, majd a Corvina együttes klubja, a disco Dévényi Tiborral, és fellépett mindenki, aki számított a hazai popéletben, az LGT, a Metró, az Illés, a Syrius, az Express, a Bergendy, a Generál, a Fonográf, Kovács Kati, Koncz Zsuzsa és még sokan mások.

Az év során a Kazányi Cereus Klub kitüntette Bartalis Imrét, Kondér Istvánt, dr. Mészáros Zoltánt a Kaktuszkedvelők Szakkörének tagjait

Fábián Zoltán igazgató levelet kap az SZBT kultúrosztályától, miszerint nem engedélyezik az Astra francia útját, mivel az együttes abban az esztendőben már járt külföldön. (A művészeti csoportok külföldi utazásainak ügye megér egy misét. Nagy vonzerőt jelentett ez a csoportnak és tagjainak egyaránt. Egyrészt a külföldi tapasztalatszerzés nagy lökést adhatott a szakmai munkának, s ha sikert aratott az együttes akkor az egyik vendégszereplést követte a másik meghívás. Másrészt sok tag számára nem volt lehetőség más módon egyénileg külföldre eljutni, pláne nyugatra. A kiutazás azonban nem volt egyszerű. Először is szükséges volt hozzá egy meghívólevél. Azután az intézmény hozzájárulását kellett megszerezni, amit általában nem volt nehéz, hiszen valamely helyi vezető biztosan elkísérhette a csoportot. A keményebb diót a felsőbb irányítás támogatásának megszerzése jelentette. Ez sok mindentől függött: a politikai megbízhatóságtól, a devizahelyzettől, hányan adtak be abban az időszakban kérelmet, stb. Ha megvolt az engedély, akkor kijelölték a küldöttség vezetőjét, aki általában a fenntartó intézmény egyik vezetője volt és a politikai kisérőt, aki a felsőbb hatóság alkalmazottaiból került ki. Utazás előtt a csoportot kioktatták a megfelelő viselkedésre és a rájuk leselkedő veszélyekre, majd visszatértük után jelentést kellett írniuk az út alatt merre jártak, kikkel kerültek kapcsolatba, illetve valamennyi történésről. Az utak többségét a ’60-as években teljes egészében finanszírozta a fenntartó, később egyre több alkalommal kellett a résztvevőknek is hozzájárulniuk a költségekhez.)

Ezekben az esztendőkben évi 8-10 színházi előadást tartottak a Csiliben, alkalmanként 4-500 nézővel. A bemutatók közül kiemelkedik Genet: Cselédek című drámája, Ruttkay Éva, Monori Lili és Jobba Gabi fellépésével, de meg kell említenünk Mensáros László estjét is

Az 1976-os év munkatervének fejezetcímei:

I. A marxista világnézet erősítése

II. Általános és szakműveltség fejlesztése

III. Esztétikai nevelés

IV: Művelődés, szórakozás, társasági élet, sport

A költségvetés fő számai:

Támogatások: SZOT: 1.070 e Ft

Vasas 740 eFt

Tanács 387 eFt

SZBT 100 eFt

Saját bevétel: 4.117 eFt

Az intézmény további támogatásokat kér, az SZBT létszámzárlatot rendel el az anyagi nehézségek miatt. 1976-ban a 10 éve működő német óvodába 35 gyermek jár. A vezetés, amennyiben a tanács külön nem támogatja, fontolóra kívánja venni a ráfizetéses tevékenység megszüntetését.

1977-ben átlagban 500 fő vesz jegyet az M 7-es együttes klubestjeire. Mintegy négy évig játszott minden hétvégén itt az M 7-es zenekar, Rusznák Iván vezetésével.

A nyugdíjas klubnak 250 tagja van, vezetőjük Jávori Kálmán. A Bélyegszakkör fennállásának 20. éves jubileumát ünnepli. Az Astra Belgiumban, a Kamarakórus Várnában és Bécsben vett részt fesztiválon.

1978-ban Pogány Ö. Gábor művészettörténeti előadássorozatot tartott. A nyugdíjas klub új helyre, a volt gondnoki lakásba költözött. Az év során az Igazgatóság három művelődési házában az alábbi rendszeres művelődési formák működtek:

Klubok:

Szoc. brigád (5), Úttörő (2), Cigány, Ijúsági, Alkohol ellenes, Kisdiák (5), Nyugdíjas (6), Helytörténeti, Magányosok, Műgyűjtők, Ország-világ Járók, MHSZ Rádiós
Szakkörök:
Bélyeggyűjtők (2), Kaktuszkedvelők, Csillagász, Méhész, Rádiós,Fotós, Kertbarát,Eszperantó, Galambász,
Művészeti csoportok:
Kórus(3), Fúvós, Citera, Báb. Tánc, Képzőművész (2)
Tanfolyamok:
balett, művészi torna ,nyelv, tánc, szabás-varrás, zeneoktatás

A könyvtárban ’79-ben zenetár nyílt. A költségvetés 4.920e Ft támogatással számolt, melyhez 4.151e Ft saját bevétel társult. Az év során a következő népművelők szervezték a programokat: Csató János, Fejes Lajos, Matók Mária, Mezei György, Mester Jenő, Kovács F. Béla, Ambrus Anna, Mózes Margit, Szilárd Sándor, Sármándi Pál, Balogh Attila.

A Csili kamaraterme adott otthont a Szocialista Brigádklub Vezetők III. Országos Tanácskozásának.

A Képzőművész Kört és a Kaktuszkedvelők Szakkörét Kiváló Együttes címre terjesztette fel az intézmény vezetése de a javaslatot az SZBT nem támogatta.

A Csili Férfikar egyesült a Balaton KTSZ kórusával. Új nevük: Dr. Ujj József Kórus. Karnagy Kopeczky Alajos, elnök Garami Sándor, kottatáros: Ballabás Sándor.

Az Astra Bábegyüttes fennállásának 25. évfordulóját az Állami Bábszínházban ünnepli. Az ünnep alkalmából kitüntetésben, illetve jutalomban részesülnek: Vízvári László, Ősz Szabó Antónia, Zoltán Annamária, Forintos Béla, Pehartz Imre, Doboki László, Kovács Klára, Kovács Árpád, Hollós János.

Az ebben az évben elfogadott Szervezeti és Működési Szabályzat szerint:

„A Csili elsősorban a munkásművelődés, a brigádmunka, az üzemi kultúrmunka, az ismeretterjesztés, az oktató-nevelő munka és a tömegrendezvények központja, valamint a művészeti munka egyik bázisa. Itt működik a közművelődési könyvtár és az intézmény szocialista brigád klubja.”

A kitűzött célok megvalósítása érdekében az év során szerződést köt az intézmény több agglomerációs községgel: a bejáró dolgozók számára az intézmény ismeretterjesztő előadásokat szervez és finanszíroz. A kezdeményezés nagyon hamar hamvába holt, mivel a pénz gyorsan elfogyott és hallgatót is csak lasszóval lehetett fogni.

Az évtizedben az intézmény kétszer is megkapta a Kiváló Művelődési Otthon címet, Maróti Istvánné igazgatóhelyettes munkáját a Szocialista Kultúráért kitüntetéssel jutalmazták.

A Művelődési Otthonok Igazgatóságának ekkor közel 100 fős alkalmazotti gárdája volt. Meghatározó munkatársak, a teljesség igénye nélkül: Bércesi Győző, Mester Jenő, Kovács Farkas Béla, Szilárd Sándor, Varga Edit, Filvig Erzsébet.

Az 1964 óta létező zeneiskola, illetve később zenetanfolyamok a 80-as évek elején még rendszeresek: zongora, harmonika, fuvola, klarinét, oboa, trombita, gitár tanszakon. Az évtized végére azonban - a kerületi zeneiskola megerősödésével - megszűntek a tanfolyamok. Ebben az időben épült ki a budapesti Bábos Bázis mint szakmai, módszertani székhely az Építők Művelődési Házban, és kezdődtek kihelyezett programok bejáró munkásoknak, munkásszálló lakóknak. Politikai feladat lett kivinni a programokat az üzemekbe. A nyelvtanfolyamokat 400-900 fő/év létszámmal működtették. A Kaktuszgyűjtők megszervezték a IV. Nemzetközi Kaktuszkiállítást. Míg a Városháza átépítése folyt, rendszeresen itt tartotta üléseit a kerületi tanács is.

A 80-as évek, a hanyatlás korszaka

1981-ben kisebb botránnyal zajlott a nyugdíjba vonuló Fábián Zoltán utódlása. A szakszervezeti és kerületi megegyezés alapján már elkészült az akkori igazgatóhelyettes kinevezése, amikor felsőbb utasításra közbelépett a helyi pártbizottság, és a KISZ KB volt munkatársát, a mindössze öt hónapos pártiskolai végzettséggel rendelkező Sándor Zoltánt nevezték ki végül is az intézmény élére 1981 június 1-ei hatállyal. A költségvetés 13 milliós, a Vasas teljesen megszüntette a támogatást. Az év során, illetve a következő esztendőben több meghatározó személyiség is eltávozik az intézményből, van, aki szabad akaratából, többeket pedig az új vezetés távolít el.

1982-ben az új igazgató levélben kéri az SZBT segítségét, mert a Kamarakórus ausztriai útjához nem tudják biztosítani a tagok zsebpénzellátását. Augusztusban Tatán tábort szerveznek hátrányos helyzetű diákok számára. A költségvetés főösszege 14,3 millió, melyből 5,2 millió a saját bevétel. Az Astra Bábegyüttes a Nemzetközi Bábművészeti Szövetség Nívódíját kapja.

1984-ben még szervez egy nagy nagy gálaestet a Csili az új Nemzeti Színház felépítéséért, - többek között Neményi Lili, Geiger György, Fónay Márta és a Csili Kamarakórus felléptével -, de a nagy, látványos, sok pénzt igénylő programoknak lassan befellegzett. Az évtized második felére a pénztelenség válik meghatározóvá. A könyvtár író-olvasó találkozóján Janikovszky Éva a vendég, a Költészet Napján Jancsó Adrienn lép fel.

1985-ben az intézmény visszaadja a tanácsnak a Marót utcai klubot, ezzel a Táncsics Művelődési Házhoz tartozó Tóth Menyhért Képzőművész Stúdió megszűnik. Helyette az Igló utcában kap a Csili egy helyiséget, amelyben jegyirodát alakítanak ki. Egy szakfelügyeleti jelentés szerint ez elmúlt években nőtt a fluktuáció, csökkent az állami támogatás, a tanácsi támogatás minimális. A saját bevétel nem jelentősen ugyan, de folyamatosan nő, az épületek állaga leromlott.

A könyvtár új vezetője Tordai Zsuzsa.

1987 júniusában megkezdődik a Csili felújítása, a befejezés határideje 1988 III. negyedév. Ugyanebben az esztendőben megszűnik a Művelődési Otthonok Igazgatósága. A Táncsics soroksári intézményként visszakerül a tanácshoz, röviddel ezután az Építők uttörőházi, később ifjúsági házi funkciót kap. A Csili a Szakszervezetek Budapesti Tanácsának fennhatóságával működik tovább. Az intézmény belső életét a szakmai munka helyett személyeskedések, feszültségek, feljelentések, fegyelmi vizsgálatok teszik egyre elviselhetetlenebbé. Sándor Zoltánt leváltják, az új igazgató '87 júliusától Matók Mária. Még úgy fest, nincs baj, a színházteremben felújítás kezdődik, a beruházó és kivitelező maga a. szakszervezet és saját építőipari vállalata, de a beruházás csigalassúsággal folyik, s az intézmény bevételei minimálisra csökkennek. Az SZBT elnöksége szerint *„a Csili gondjai a magas fluktuációra, a felújítás miatti bevételkiesésre, a megromlott munkahelyi légkörre, az előző igazgató hibás vezetői módszereire vezethetők vissza.”*

1988 januárjában az SZBT titkára nyilatkozatában a Csili visszafejlesztéséről, esetleges bezárásáról nyilatkozik, de felmerül az FMH-val való összevonás is. Ezt a variációt egy munkatársi értekezleten ismertette az érintettekkel Németh Tibor. Óriási felzúdulást vált ki az interjú és bejelentés a szakszervezetben és a szakmában egyaránt, nem beszélve a kerületről.

Végül is '88 májusában a Kerületi Tanács, az SZBT és az épület tulajdonosa, a Vasas Szakszervezet szerződést köt. Eszerint a Csili 10 évig a XX. kerületi Tanács fenntartásában működik tovább. Az SZBT és a SZOT anyagilag továbbra is támogatja az intézményt, bár ez eddigieknél jóval csekélyebb mértékben. A tanács nagy lendülettel munkához lát. Bezárja az éttermet, szétveri a konyhát azzal az ígérettel, hogy három hónap alatt újjá varázsolják azt. A három hónapból azonban három év lett, s az intézmény ismét jelentős bevételi forrástól

fosztatott meg. A maradék használható termekben a testi-lelki egyensúlyra, az egészséges életmódra nevelésre tevődik át a hangsúly. Kondícionáló torna, jóga, autogén tréning, Mentálhygiénés Műhely, Vitális klub az ajánlat. A hiányzó bevételeket nagy karácsonyi vásárokkal igyekeznek pótolni. Decemberben megalakul a Nyugdíjasok Területi Szakszervezete Lengyel Lajos vezetésével, székhelyük a Csili.

1989 tavaszán az igazgatóasszony gyesre megy, az intézményt helyettese, György Lászlóné irányítja tovább. A rendszerváltás előszeleként a Csiliben rendszeresek az MDF rendezvények Beke Katával, Csengey Dénessel, Roszik Gáborral.

Ugyanebben az évben az építők levonulnak, és befejezetlenül hagyják a beruházásokat. A szétvert intézményben belső harcok dúlnak, az alkalmazottak szekértáborokba tömörülnek. A megbízott igazgató balesetben életét veszti. Teljes a káosz.

'89-ben az intézmény 37 státussal rendelkezik, éves költségvetése megközelíti a 10 milliót. Az évtized meghatározó munkatársai Maróti Istvánné, Kovács Farkas Béla, Stark Julianna, Csató János.

Együttesek, klubok, szakkörök a korszakban

A Dr. Ujj József Kórus (1900-1999)

A Pesterzsébeti Általános Munkás Dalos Egylet, röviden PÁMDE, mint azt az előző fejezetben láttuk, egyesületként '49-ben megszűnt. 1950-51 között Pesterzsébeti Szakszervezeti Kórusként énekeltek. 1950-ben még a Csiliben ünneplik fennállásuk 50. évfordulóját, de hamarosan a Motoröntvénygyárban találják magukat, ahol rövid ideig még működhetett a kar, aztán teljesen beszüntette tevékenységét. 1957-ben szerveződtek újjá a Csili égisze alatt, előbb Munkás Dalkör, majd Vasas Kulturotthon Férfikara, aztán Csili Énekkar néven. Később vették fel egykori karnagyuk, dr.Ujj József nevét. Az újjászerveződés után vezetőik kiváló zenei szakemberek, Kárpáti József, Tóth Béla, Kopeczky Alajos, Anker Antal voltak. A 70-es évektől a kórus fokozatosan kiöregedett, fennmaradásukat oly módon biztosították, hogy mindig újabb és újabb karral egyesültek. Így ugyanaz a kis csoport már 5-6 különböző kórus nevében és nevével lépett fel.

1981-ben Szocialista Kultúráért elismerést, 1985-ben minősítő hangversenyeik után aranykoszorú fokozatot kaptak.

1999-ben a kórus végleg megszűnt. A 100. évfordulóra szervezett emlékünnepségen már csak egy-két egykori tag jelent meg, s azok a kórusok, ahol egykor a Csilisek is énekeltek. Ám az erzsébeti kórusmozgalom nem halt meg, hiszen ezen a hangversenyen mutatkozott be először a frissen alakult Városi Vegyeskar.

A Soós Imre Irodalmi Színpad (1968-1975)

Az 1960-as évek központi művelődési elvárásai az intenzívebb hatásfokú népművelési formákra, a kisközösségekre helyezte át a hangsúlyt. A színjátszással kapcsolatban az önképzőkör jellegű formák kerültek előtérbe, s így lett a kornak elterjedt formája az irodalmi színpad. (Jellemző adat, hogy míg 1959-ben csak 375 irodalmi színpad működött, 1972-ben már 1037. Ugyanezen idő alatt a színjátszó csoportok száma 3.700-ról 970-re csökkent.) A Csili történetét végigkíséri a műkedvelő színjátszás, az irodalmi- és színjátszó csoportok története, kiemelkedőt azonban elsősorban a Soós Imre - tragikus sorsú színészünk- nevét viselő csoport tudott létrehozni.

A csoport a kispesti EKM gyár és a Csili Irodalmi Színpad összevonásából alakult 1968-ban. Vezetőjük az operarendezőként végzett Dévényi Róbert, a hazai amatőr színjátszó élet egyik kiemelkedő személyisége lett. Mellette Sződi Szilárd látott el még vezetői,

rendezői feladatokat. A mozgást Dölle Zsolt, a beszédtechnikát Fort Kristóf oktatta. A csoport működésének bő hat éve alatt a színpad a hazai amatőr színjátszás egyik meghatározójává vált. Jellegzetes stílusok volt a szereplők és statiszták díszletként való beállítása és a jelzés értékű mozgások beépítése az előadásba. 1971-ben Kiváló Együttes címet nyertek el.

Néhány cím a bemutatókból:
Lope de Vega: Javasasszony (16-szor játszották)
Hubay Miklós: Felismerés és búcsú
Gáli József: Válás Veronában
(Rómeó és Júlia története a 60- as évekre hangszerelve, Galkó Bence és Csaba Judit főszereplésével)
Luis Pelland: Kékszakállú pere
Betyárballada
(Az előadásról tévéfelvétel is készült)
Weöres Sándor: Istár pokoljárása
Gontay: Néma énekesnő
(A Ionescu darab magyar változata, Sára Bernadettel a főszerepben)
László Bencsik Sándor: Történelem alulnézetben
(elsősorban munkásszállókon mutatták be a darabot)
Extázis (A Kovács András film színpadi változata)
Nyerges András: Disznók
(Máté Gábor, Beleznay Éva, Gíeler Ferenc főszereplésével)
Romain Rolland: Liluli
Csoóri-Kósa: Ítélet
(A székesfehérvári amatőr fesztiválon az előadással '72-ben első díjat nyertek és Dévényi Róbert rendezői díjat kapott. Dózsát Szőke Pál, a diákot Csaba Judit játszotta.)
Csalog Zsolt: Adalékok a fasizmus történetéhez

Több irodalmi összeállítás is jelentős szerepet kapott a színpad működésében, például a Varázsének című, melyet a Kaláka együttessel közösen mutattak be. De ezenkívül még több ún. Presszó műsort készítettek, melyeket az Arany Csillag étteremben adtak elő. Minden évben részt vettek a különböző színjátszó fesztiválokon, mindig nagy sikert aratva. A csoport tagjai több országos versmondó versenyen értek el kiváló eredményeket, Gieler Ferenc a Petőfi és a József Attila szavalóversenyeken is első lett.

A közösségként és szellemi műhelyként működő csoport életét folyamatosan kisebb-nagyobb botrányok, fegyelmi ügyek kísérték. Ezeket elsősorban a hivatalostól eltérő politikai nézeteik, melyek a darabválasztásokban is megnyilvánultak, valamint az un. szocialista életmód kategóriájába bele nem férő bohém, szabados életvitel okozta. A Csalog darab bemutatása aztán kiverte a biztosítékot. Az intézmény vezetése kénytelen volt igazoló jelentést írni a felsőbb hatóságoknak, melyben anarchikus tendenciákat és a hibákkal szembeni lojalitást róttak fel a tagok számlájára. De Dévényi sem úszta meg szárazon:
„A csoport vezetője elhanyagolta a csoport tervszerű és rendszeres nevelését”-állt a jelentésben.

Azonban kevés volt az igazoló jelentés, a csoport 1975-ben megszűnt, azaz paradox módon beolvadt a KISZ Központi Művészegyüttes Irodalmi Színpadába, ahol 1987-ig, Dévényi Róbert haláláig működtek. Tagjai közül többen a hazai színművészet neves, jelentős alakjaivá váltak pl: Máthé Gábor, Galkó Balázs, Galkó Bence, Sára Bernadett, Gáti Oszkár, Gieler Ferenc, Eperjes Károly, Szerednyei Béla. De a többiek életében is meghatározó maradt a színház valamilyen formában.

Tagok voltak még: az 1974-ben tragikusan elhúnyt Csaba Judit, Szőke Pál, Gieler Éva, Beleznay Éva, Rónai Éva, Tuchenbrand Zsuzsa, Stander Mária, Boldizsár Péter, Kemény Endre, Takács Mari, Mocsári Csaba, Morvay Imre, Török Virág, Sződy Macó, Spitkó Viki, Szabó Annamária, Sámuel Ilona. A csoportból többen szerepeltek Szabó István Tűzoltó utca 25. című filmjében (A névsor Gieler Éva közlése)
Dévényi Róbertról halálakor, a nekrológban így emlékezett rá a rendezőtárs, Debreczeni Tibor:
"...Dévényi köré, Csili színpada idején, nagy tábor szerveződött. Vezettek a népszerűségi listán. Minden bizonnyal a mondandójuk és a nyitottságuk miatt. Hamar felfedezték, hogy a színjátéknak az utólsó felvonása: beszélgetés a közönséggel..."

Az ASTRA Bábegyüttes (1954-

A Csili 90 éves fennállása alatt a legmagasabb művészi színvonalat, a legnagyobb művészeti értéket az Astra Bábegyüttes jelentette. 1984-ben Séd Teréz így ír a csoportról a Budapesti Népművelőben:

„Egyéni stílust, leleményes technikai megoldásokat, egyenletesen magas színvonalat képvisel. Tartalmi értékei, humánus üzenete, hazánkban és nemzetközileg ismertté, kedveltté tette."

Az elődöt, az Auróra Együttest Koós Iván, Balogh Beatrix és Vízvári László alapította 1954-ben a Piarista Gimnáziumban, ottani diákok részvételével. 1962-ben az együttes egy része kivált Balogh Beatrix vezetésével a csoportból, irodalmi színpadi és a pantomim műfajt választva.

A megmaradottak ekkor veszik fel az Astra nevet, és folytatják a bábjátszást. Még az Auróra időszakban mutatták be többek között Bartók Fából faragott királyfijának (1956), Haydn Philemon és Baucis c. operájának (1958) bábjátékos változatát.
Mindeközben vándoroltak is, megfelelő helyet keresve a gimnáziumból a Nemzeti Szalonba, annak lebontása után a Pinceszínházba. Innen is tovább kellett állniuk, és a kitérők után 1967-ben kerültek a Csili égisze alá. Biztos pont lett életükben a Csalogány utcai bábműhely, Szokolay Béla egykori neves bábjátékos helyisége, ahol a mai napig készülnek a bábfigurák, formálódnak a darabok.
Már Astra név alatt, de még nem a Csiliben készült el többek között Prokofjev Hamupipőkéje, A kiskakas gyémánt félkrajcárja első változata, a Bűvészinas, a Cirkusz, ill. Haydn Ember a Holdon c. operájának bábszínpadra állítása.

1968-ban a KI MIT TUD hozta meg az Astrának az országos hírnevet, már nem csak a szakmában, hanem a széles közönség előtt is. Ekkortól kaptak rendszeres meghívásokat hazai és külföldi fesztiválokra, szaporodtak az elismerések: kitüntetések, díjak, tévéfelvételek.

A XX. ker. Művelődési Otthonok Igazgatóságában összevont intézmények közül az Építők Művelődési Házának színpadát az Astra céljaira alakítják át. Igazi bábszínpad születik, ezért itt létesül az Astrára építve a Budapesti Bábjátékos Módszertani Központ. Hagyománnyá válik az erzsébeti Bábjátékos Majális, rendszeresek a bábkészítő foglalkozások, és természetesen új darabok születnek: Kodály – Bartók: Gyermekjátékok, a Kis Mukk története, Az Állatok farsangja, majd Mozart Varázsfuvolája. A rendszerváltás után lehetőség nyílik a vallásos témák felé fordulni, így születik meg a Példabeszédek és Lővétei betlehemes, marionett darabként.

"*Előadásaikat igényesség és finomság jellemzi, báb- marionett- és árnyanimációs képességük nehezen utánozható. Belső műhelymunkájukból játékos kísérletek eredményeként*

kerülnek ki az új bábfajták, mozgatási módok és játékstílusok" olvashatjuk az Ifjúsági Magazin 1980-as recenziójában (cs) aláírással. A megfogalmazás rendkívül találó. Az együttes folyamatosan kereste a művészeti ágba beleférő, vagy annak határait tágító, a régi idők bábozását feleleventő formákat. Kezdetben a báb és az emberi test közös mozgásában, megjelenésében, a pantomimban rejlő lehetőséget. Ugyancsak új utakat kerestek az árnyjátékban, a színes technika varázslatos lehetőségeit kutatva. Kuriózum volt a Varázsfuvola előadásuk is, ahol közel kétszáz éves technikát újítottak fel, a családi bábszínház stílusát. Minden előadásuk tartalma - és legyen az gyerekeknek szóló mese, vagy inkább felnőtt füleknek való bábopera -, mindig a tisztaságról, emberségről, igazságról szól, értékekről mesél.

A csoport amatőr státuszban maradt mindvégig, ami az ő esetükben nem műkedvelőt, nem alacsony színvonalút jelent, csupán annyit, hogy szabadságuk megőrzése érdekében nem akarták a kötelező bemutatók, előadások rendszerét vállalni.
"Nagyszerű élményt nyújtó előadás, zseniális amatőrök zseniális produkciója" írta egy belga bemutatkozásukról 1976-ban a Le Soir tudósítója.

Az együttesnek fennállása óta közel 300 tagja volt. Művészeti vezetője a hazai bábozás egyik úttörője, Vízvári László, akit Molnár Gál Péter írásában a "*bűbájos bábos*"-nak nevezett, aki „*szelíd kedvességgel, emberi bájjal, odaadóan faragja a bábokat, a színházi szépségeket, és fáradhatatlanul tanít a jóra*". Piarista tanárként kezdte tanítványaival a bábozást, és a marionett műfaj felé végleges elkötelezettségét a cseh Skupa professzor Speibl és Hurvinek marionett színháza nyújtotta számára. Az Ősz Szabó Antónia által tervezett bábuk az ő keze nyomán kapták meg végleges formájukat, és lettek Dr.Szilágyi Dezső szavai szerint "*szépek, esztétikusak, jellemábrázolók, kifejezőerejűek, groteszkek, és erős stilizáltságuk révén többek az eredeti daraboknál*." Az együttes életében jelentős szerepe volt az egyik alapítónak, Koós Ivánnak, az Állami Bábszínház későbbi vezetőjének, több bábdarab tervezőjének. Az együttesből több hivatásos bábszínész és rendező nőtt ki, többek között Urbán Gyula, Gruber Hugó, és a hazai bábfilmek bábmozgatói között is ott találjuk őket, például mindnyájunk kedvencét, Süsüt, Pehartz Imre, az együttes tagja mozgatta.

Az együttes fennállása óta több díjat, és kitüntetést kapott. Többször Nívó díjat, Kiváló Együttes címet, 1979-ben Szocialista Kultúráért, '85-ben SZOT-díjat. Az UNIMA, a bábosok nemzetközi szervezete több diplomával ismerte el az Astra bábművészi teljesítményét.

Az együttes rengeteg hazai fellépésén túl 29 különböző nemzetközi turnén járta be Európát, fesztiválokon, vendégfellépéseken öregbítve a hazai bábjátszás hírnevét. Hétszer Francia- , illetve Németországban, négyszer Lengyelországban jártak, de eljutottak Bulgáriába, Belgiumba, a Szovjetunióba, Csehszlovákiába, Ausztriába, Svájcba, Szlovéniába is. 2000-ben Magdeburgban az UNIMA Világfesztivál egyetlen amatőr együtteseként léptek fel, 2001-ben Finnországban mutatták be vallási tárgyú bábjátékukat.

A Csili Kamarakórus (1972-1989)

Az együttes 1972-ben alakult, Pertisné Zakariás Anikó vezetésével, aki előbb Soroksáron, majd a Kossuth Gimnáziumban tanított. Tagjai egyrészt itteni tanítványaiból, másrészt kerületi középiskolásokból verbuválódtak. Néhány év alatt a magyar amatőr kórusmozgalom és kultúra egyik vezető és meghatározó együttesévé váltak, számos hazai és külföldi versenyen, fesztiválon nyertek díjakat.Működésük legfontosabb eseményei:

- 1973 Kodály koncert Vass Lajos kórusával közösen a Csiliben.
- 1974 fellépés a Zeneakadémia kistermében, majd a nagytermében is.

A műsorban Csajkovszkij, Pertis, Vass Lajos, Bach, Bárdos, Pepping, Brahmas, Bartók
Kritika:” az együttes nagy jövő előtt áll”
A Rádió Éneklő Ifjuság hangversenyének nagydiját szerezték meg.
Muzsikáló Kamarakórusok I. Országos Fesztiválja Sopron
Ugyanebben az évben Bárdos Lajos 75. születésnapján énekeltek a Zeneakadémián.
- 1975-ben felvétel készül a Magyar Rádióban, a Monteverdi Kórussal adtak közös koncertet a Csiliben. Díjazottak lettek a II. Budapesti Kamarakórus Napokon. Novemberben fellépés a TV-ben. A tagság átlag a 30 fő körül mozog.
-1976-ban Pécsett ismét díjazottak, majd ismét a Zeneakadémia, Viadona, Eben művekkel, és jött a nagy siker, Debrecen Bartók Béla Nemzetközi Kórushangverseny II. helyezése. Zakariás Anikó karnagyi díjat kapott.
Így írt a kritika:

„A Pesterzsébeti Csili Kamarakórus P. Zakariás Anikó lendületes mozdulataira a döntő kötelező művét (Farkas: Tavaszi holdtölte) talán a legszebben - finom színekben öltözötten, szárnyaló legátókkal, differenciált hangzással - tolmácsolta. Vass Lajos (Nocturne) és Fehér András (Kuli) kórusai a maguk teljességében, fölényes biztonsággal szólaltak meg. Ligeti György (Éjszaka- reggel) érdekes művének előadását mintaszerünek éreztem: a semmiből a nagy fortisszimóig való kitárulkozás remek ritmusban és fantáziadús formálásban hangzott el”.

1976 Nívó díj
Fellépés ismét a Zeneakadémián
Műsor: Monteverdi: A un giro sol
Marenzio: O, voi che sospirate,
Brahms: Álmatlan éjszaka
Eben: Napnyugta
Pertis Jenő-Weöres Sándor: Át a vizen
Asriel: Der Fuchs und die Trauben
1977 Várnai Nemzetközhi Kórusverseny III. díj
Fellépés a Veszprémi Fesztiválon és Pécsett.Kiváló Együttes címet kap a csoport.
Bécsi - Ausztriai turnéra utaznak.
1978 VIII.Kamarakórus Fesztivál, Pécs
Fellépés az Egyetemi Színpadon, a Rádióban Lehotka Gábor orgonahangversenyén. Éneklő Ifjúság nagydíj!
1979 Rádiófelvételek, Soproni Kamarakórus Fesztivál.
1980 IX. Országos Kamarakórus Fesztivál Pécs
Varsói meghívás, majd Ausztria, Graz. Zenei Világnap Veszprémben
1981 Rádiófelvétel
BBC Nemzetközi Kórushangverseny I. díj!
Így ír a kritika:
„A modern kóruszene fáradhatatlan ifjú apostolai”
1982. Pécs, Debrecen, Ausztria-Svájc (Spittali Nemzetközi Kórusverseny)
1983Rádiófelvétel, ismét Kiváló Együttes Címet nyernek el.
Zeneakadémiai fellépés
Finn út:Helsinki - Turku

A Csili Kamarakórus különböző korok kórusműveinek megszólaltatása mellett kiemelkedő szerepet vállalt a XX.századi, azon belül is a magyar kortársművek bemutatásában és hű

tolmácsolásában. Kedvenc dalaik közé tartozott Brahms Schicksaal Liedje, a kortársak közül Pertis Jenő Halkan hull a hó, illetve A fal című műve.

A karnagy: Zakariás Anikó, kiváló zenepedagógus, sokoldalú tehetségével nem csak kiváló együttessé, hanem életre szóló baráti társasággá is kovácsolta a XX. kerület különböző iskoláiból érkezett muzsikálni, énekelni szerető fiatalokat. Ezzel példamutatóan átadva - mintegy útravalóul is - az igényes munka és a zene, az együttmuzsikálás örömének élvezetét a lelkes és fogékony ifjúságnak. Az átlag 30 tagú együttesből sokan élethívatásnak választották az éneklést, az Operában vagy hivatásos kórusokban folytatva azt. Így Egri Sándor, Sima József, Kosaras György, Domahidy László, Halmosi Katalin, Berényi Gyula, Tóth Katalin, Nagy János.

Az együttes tagjai voltak többek között(a fennmaradt dokumentumok alapján):

Thomann Zsuzsa, Egri Sándor Sajti Mária, Nagy János, Ármány Gyöngyi, Szabó Erzsébet, Tóth György, Nagy Éva, Kovács Mária, Merkhoffer Erzsébet

Kosaras György, Tóth György, Gere György, RudasÁgnes, CzakóLászló, Lesztvorszky József, Sima József, Czeitler Anna, Varga Tamás, Regős Imre, Tóth Katalin, Olejár Erzsébet, Berényi Gyula, Forgács Anna, Borszéki György, Pusztai Zsuzsa, Badacsonyi Anna, Pusztai László, Várkonyi Margit, Halmosi Katalin, Katona Gabriella, Szabó Olga, Molnár Jolán, Baranyai István, Keszthelyi Zoltán, Fleischinger Judit, Kucs Zsuzsanna, Domahidy László, Szeleczky Zsuzsa , Erdőssy István, Borszéki Ibolya, Gálicz Zsuzsanna, Orbán Éva, Grepcsó Gyöngyvér, Kolostyák Péter, Kozma Zsolt, Kristóf Eszter, Matkó Ilona, Mészáros Klára

A '80-as évek közepétől fokozatosan elfogytak az alapítók, kit a munka, kit a család szólított másfelé. Zakariás Anikó is elkerült a kerületből, előbb a Fazekas Mihály, majd az Apáczai Csere János Gimnáziumban tanított. Egy ideig még ottani tanítványai léptek a régiek helyébe, nekik azonban már sem kapcsolatuk, sem kötődésük nem volt a Csilihez. A '90-es évtized fordulójára a kórus így, ezen a néven megszűnt.

A Csili Képzőművész Köre (1972-

1972-ben költözött a Csilibe a Vasas Képzőművészkör, mely már húsz éve működött különböző helyszíneken. Vezetőjük Balogh Jenő festőművész, a Képzőművészeti Főiskola tanszékvezető tanára és Mermeze Nóra grafikusművész volt Később egy rövid ideig Kovács Gábor festőművész irányította a kör munkáját. Majd Kőnig Róbert, 10 esztendőn át Balogh Gyula, később Szabó Éva, Faragó Margit vette át a csoport vezetését.

1980-ban a Népművelési Intézet Nívó Díját nyerték el.

A Kaktuszgyűjtő Szakkör(1962-1986)

A szakkör 1959-ben az ELTE-n alakult Tamás Gyula vezetésével. A Csilibe 1962-ben költöztek, nagyobb termet keresve, mivel a tagság száma folyamatosan nőtt, rövidesen a 400 főt is elérte. Az első szakkörvezető Kern Péter lett, majd Kondér István vette át az irányítást. 1970-től Bartalis Imre volt a közösség első embere, akinek megromlott egészségi állapota miatt a 80-as évek elején ismét Tamás Gyula lett a szakkörvezető. A kultúrtörténetileg is maradandót alkotó közösség rendkívül komoly tudományos munkát végzett, kiállításaik a szakág legfajsúlyosabb rendezvényei voltak az országban. Nemzetközi elismertségüket külföldi meghívásaik és kapcsolataik is fémjelzik.

1984-ben az intézmény akkori vezetése előbb az anyagi támogatást, majd ’86-ban a helyiséget is megvonta tőlük. Ekkor megszűnt a szakkör, de rövidesen megalakították a Magyar Kaktusz és Szukkulens Kedvelők Egyesületét, mely az egykori szakkört jogelődjének tekinti, de a közösség és a tevékenység kikerült a Csiliből.

A balett és művészi torna tanfolyamok

1955-ben indult az első gyermekbalett csoport oktatása Pásztor Klára vezetésével. A tanárnő 26 éven keresztül szervezte és vezette a csoportokat, mintegy 20 000 gyermeket ismertetett meg e speciális művészeti mozgás alapjaival. 1972-ben indult a művészi torna oktatása Bártfai Csabáné, Ildikó oktató vezetésével. Egy évtized múlva már 10 csoportban 260-280 gyermek készült versenyekre vagy csak egy egészségesebb életre.

A zenetanfolyamok

1964 szeptemberében indult az oktatás a különböző formában működő, (kihelyezett zeneiskola, zenetanfolyam), de igen népszerű iskolában. Az első évtizedben Pesterzsébet legnagyobb ilyen jellegű intézménye volt. Hosszú ideig Pesti Ernőné, majd Dr. Szász Ferencné volt a részleg meghatározó vezetője. A tanulók közül többen választottak később zenei pályát. Így többek között Tóth György, Szente Erzsébet, Fodor Éva Anna, Czafrangó Márta, Szabó Ferenc, Nép László. Az itt oktató tanárok közül meg kell említenünk, mint a hazai zenei élet neves tagjait: Hepke Péter, Jose Armandia, Keil Ernő, Prokopius Imre nevét.

Az étterem

Muszáj néhány szót szólni az étteremről. A Csili kilenc évtizedes működésének mindig szerves része volt a vendéglátás, amely egyszerre volt bevételi forrás illetve a társas együttlét természetes közege és velejárója. Mint azt fentebb tárgyaltuk, a háború előtt is a ház központi része volt a söntés. Visszaemlékezések szerint annak falán nagy képen egy koporsó volt látható, fölötte felirat: Meghalt Hitel Márton! (Nevezett Pesterzsébet egyik alapítója volt, de neve lehetőséget nyújtott a szójátékra) Az új rendszerben is fontos volt az étterem. Kezdetben az intézmény saját alkalmazottakkal működtette. Később a Belvárosi, majd 1977-től a Dél-pesti Vendéglátó Vállalat vette át az üzemegységet, mely a város egyik legkedveltebb szórakozóhelyévé vált. Különösen az udvaron kialakított kerthelyiség volt rendkívül népszerű. Sok nagyszerű zenész játszott esténként, pédául a Karda-Nánási duó. Természetesen a felettes hatóságoknak és a sznoboknak mindig akadt bajuk. Kocsmajellegűnek, kártyabarlangnak tartották., mások éppen ellenkezőleg kisvendéglői hangulatát és természetesen mindig remek konyháját imádták.

A CSILI A RENDSZERVÁLTÁSTÓL NAPJAINKIG

A rendszerváltás első néhány évének egyik legnagyobb vesztese a közművelődési intézményrendszer volt. Az általános elszegényedés két oldalról is érintette a művelődési házakat, egyrészt kevés volt az állami támogatás, másrészt alig volt fizetőképes kereslet a kulturális szolgáltatásokra. A szabadidős szokásokban is változás történt, a tévénézés minden mást felváltott. Szakmailag is hiányzott a távlatos stratégia, sőt sokan alapjaiban kérdőjelezték meg az intézményrendszer szükségességét. A viszonylagos stabilitás csak az évtized végére teremtődött meg.
A Csili esetében is ez a viszonylagos stabilitás elérése volt az elsőrendű cél, ám ez hosszú ideig csak az intézmény jobb időkre való átmentéseként valósult meg. Az intézmény életében először történt, hogy pályáztatták a vezetői tisztséget, így került 1990. március 1-jétől - Várhalmi András (e sorok írója)- megbízott igazgatóként erre a posztra.

Először is a pénzügyi egyensúlyt kellett megteremteni, a tevékenységekből a biztos bevételt hozókat előtérbe helyezni, így a súlypont a tanfolyamokra került át. Az intézmény minden négyzetméterét ki kellett használni, ami kevésbé volt kihasználva, azt bérbe adni. (Így jött létre pl. a pincében a body-terem.)

A befejezetlen beruházásokat - színház és étterem - saját erőből és külső beruházási forrásokból be kellett fejezni, vagy legalábbis működőképessé tenni.

Mindeközben folytatni kellett azokat a hagyományokat, éltetni azokat a közösségeket, melyekre igény volt az erzsébeti polgárok között, sőt újakat kialakítani, keresni. Megtalálni a Csili helyét, szerepét a megváltozott társadalmi viszonyrendszerben.

Fontosabb történések a 90-es években

1990-ben az intézmény keretében megindul a helyi kábeltévé adása Lázár Sándor vezetésével - interaktív keretek között - helyi hírekkel, eseményekkel. (A stúdiót rövidesen magánosította az önkormányzat, KFT-ként működtetve a mai napig). Óriási érdeklődés kíséri a Fényes Szemek filmklub első előadásait, vitaestjeit. Felmerül a két kerületi könyvtár összevonása, de lekerül a napirendről. Ekkor már 45000 kötet, 3000 lemez, 120 folyóirat várja az olvasókat. Az intézmény tevékenységét viták, vizsgálatok, feljelentések, újságcikkek kísérik.

1992-ben első alkalommal rendezi meg a Csili az azóta is hagyományos Erzsébet Napokat. A fesztivál iskolák közötti játékokkal, vetélkedőkkel, hangversenyekkel, Erzsébet bállal, Erzsébet Szépe választással ma már a kerület legjelentősebb kulturális eseményévé vált, egyben az önkormányzat, az intézmények és civil szervezetek összefogásának fontos terepévé.

A '90-es évek első felének legnagyobb társadalmi kihívásává a munkanélküliség vált. Ennek kezelésére, a munkanélküliek segítésére hozta létre az intézmény a Munkanélküliek Tanácsadó Irodáját, szervezett Job Klubot és más segítő formákat. A helyzet konszolidálódása, az állami intézményrendszer kiépülése után később ezekre már nem volt szükség.

Ugyanebben az időben épült ki a hosszú ideig működő népünnepélyek sorozata, amelyek tavasztól őszig kirakodó vásárral, vidám hangulatú programokkal és nem utolsó sorban a találkozások, együttlétek lehetőségével igyekeztek a régi búcsúk hangulatát visszaidézni. Ilyenek a Majális, a Gyermeknap, a Szent István Nap, a Sör- és Borfesztiválok éves rendszere.

Fontos események voltak az évtized során a különböző színházi előadások. Tárgyalt időszakunk legnagyobb sikereit a Madách Színház bérletsorozata, valamint a Rock Színház bemutatói jelentették.

1993-ban az önkormányzat anyagi nehézségek miatt az egykori Építők Művelődési Házban működő Erzsébeti Ifjúsági Házat, valamint a hozzá tartozó Szári Ifjúsági Tábort beolvasztotta a Csilibe. Az összevonás még jobban megnehezítette a működést, hiszen ettől kezdve már két, illetve három lerobbant állagú, kopott berendezésű intézményt kellett életben tartani, miközben a támogatás egy épületre is kevés volt. Az intézmény önkormányzati támogatása ezekben az években alig érte el a 40 %-ot, a többit saját bevételből kellett előteremteni. A fenntartási nehézségek arra ösztönöztek, hogy viszonylagosan biztos és folyamatos bevételre törekedjenek, minél kevesebb kockázattal, ezért egyre inkább a termek bérbeadása és a tanfolyamok szervezése került előtérbe. Az évtized valamennyi szemeszterében több mint félezren iratkoztak be a nyelviskola különböző kurzusaira, a számítógépes oktatásokra, a gyermekeknek és felnőtteknek szóló mozgásos tanfolyamokra, tánciskolákba, a közhasznú, illetve önvédelmi oktatásokra.

Az összevonás természetesen új lehetőségeket is kínált. Az erzsébeti munkamegosztás szerint a fiatalokra szakosodott ifjúsági házban koncertekre, kisebb rockfesztiválok szervezésére, tinidiszkóra nyílott lehetőség. Elkezdődött a kallódó fiatalokkal való foglalkozás Győri Péter vezetésével. Utcai foglalkozásokkal, számukra szervezett klubbal, sok-sok problémával.

A Szári Tábor a gyermeküdültetés, táboroztatás mellett lehetőséget nyújtott a Képzőművész körnek alkotó tábori együttlétre, a Kerékpáros klubnak nyári Kerékpáros Jemboreekre.

Az intézményi együttélés nem tartott sokáig, előbb a tábor került az osztozkodás során Soroksárhoz, (a XX. kerület 1995. január 1-től két részre bomlott, XX. és XXIII. kerületre), majd 1996-ban az Ifjúsági Ház épületének tulajdonosa, az Építők Szakszervezete vette vissza azt, s próbálta értékesíteni irodaházként, raktárként.

1997-ben a Csili sorsáról is tárgyalások kezdődtek. A Vasas Szakszervezet felajánlotta megvételre az épületet a működtetőnek, Pesterzsébetnek. Az önkormányzat azonban nem rendelkezett elégséges anyagi forrással. Megoldást végül is egy jelentős állami céltámogatás hozott, melynek segítségével 1998-tól már nemcsak az intézmény, hanem az épület is az erzsébetieké lett.

Az ezredfordulón indult a Forró pontok kísérlet a Csiliben. E program célja az utcán csellengő fiatalok számára, elsősorban sportoláson keresztül, értelmes szabadidő eltöltési lehetőségeket biztosítani.

Az évtized fontos közösségei

A Nyugdíjas klub ekkor élte virágkorát. Különösen Sugár Vera néni sugárzó egyénisége tette naggyá létszámban és tevékenységben egyaránt a klubot.
Hat éven keresztül működött a Csiliben a Tamási Áron Székely Népdalkör Szeghalmi Ágnes igényes vezetésével. Több színvonalas népzenei fesztivált szerveztek, de a csoporton belüli ellentétek miatt előbb a vezető távozott, majd a csoport is elköltözött. A Képzőművész Kör is egyre magasabb színvonalú műhely- és nevelőmunkát végez, Kocsis Előd szobrászművész irányításával több fiatal tehetséget segített főiskolára. Évenként kiállításaikon mutatják be fejlődésüket. Az Erzsébeti Foltkórosok a helyi patchwork-készítők közössége. Évenként mutatkoznak be művészi alkotásaikkal.
A házban működik a Budapest Táncszínház, a hazai modern táncművészet jeles csoportja. Földi Béla művészeti vezető vezetésével minden évben sikeres bemutatókkal áll a műfaj szerelmesei elé. Rendszeresen dolgoznak együtt neves külföldi koreográfusokkal.
Az évtized meghatározó szakalkalmazottai Brüll Edit, Decsi Margit, Nyitrai Mária, Lehoczki Henrikné.

Az ezredforduló közművelődési programjai a Csiliben

A legutóbbi néhány évben folytatódtak az elmúlt évtizedben kialakult tendenciák. A tartalmi tevékenység súlypontját továbbra is a tanfolyamok, a felnőttképzés jelentik. Meghatározó a nyelviskola, ahol angol, német kezdő és hat különböző szinten haladó oktatások folynak. Az általános szint mellett kiscsoportos, intenzív formában, illetve nyelvvizsga előkészítőkön is lehetőség nyílik a nyelvtanulásra. A Társalgási klub a már elsajátított nyelv gyakorlását biztosítja.

A számítógépes tanfolyamok az aktuálisan keresett programok oktatásával segítik az elhelyezkedést, a munkavállalást.

A mozgásos tanfolyamok közül továbbra is népszerű a Tánciskola Módy Julianna vezetésével. A kor divatáramlatainak megfelelően lehet a Csiliben ír táncot, breaket,

hastáncot, akrobatikus rock and rollt, hip-hopot tanulni. A gyerekek számára folyamatosan indulnak egyebek mellett óvodás és iskolás aerobik-, jazzbalett-, művészi torna tanfolyamok. Elsősorban a hölgyek keresik a különböző testformáló tornákat, aerobikokat. Mindkét nem szívesen tanul önvédelmi csoportokban karatét, judót és más távol-keleti harcművészetet. Az intézmény rendkívül fontosnak tartja a különböző jóga oktatásokat és gyógytornákat is.

A közhasznú tanfolyamok között ott találjuk a hagyományos szabás-varrás mellett az új idők formáit is; ilyen a Patchwork tanfolyam, a különböző lakberendezési oktatások, és az apró háztartási trükköket bemutató Házi praktika, a Tanuljunk üvegművészetet tanfolyam, ahol a Tiffany-technika sajátítható el. Természetesen nem maradhatnak el a palettáról az ezoterikus ismeretek sem.

A könyvtár szakmai munkáját a folyamatosság és megújulás egyaránt jellemzi. A beiratkozott olvasók száma nagyjából állandó, évek óta 1500-1700 fő között mozog. A hagyományos könyv és folyóirat mellett erőteljes az audiós ajánlat, főleg a CD gyűjtemény, és 2000 óta internetezni is lehet az olvasóteremben.

A művészeti csoportok közül a prímet továbbra is az Astra viszi. Az elmúlt évek során Szlovéniában, Németországban, Finnországban nemzetközi fesztiválokon képviselték a hazai bábművészetet, mindig nagy sikerrel. Új bemutatóikról, a Példabeszédekről és a Fiú születikről televíziós felvétel is készült.

A Pesterzsébeti Városi Fúvószenekar szintén szerez nemzetközi elismeréseket a Csilinek. 2001-ben hét európai fesztiválon és bemutatón öregbítették hírnevünket. A hagyományos újévi koncerteken látványos, showelemeket sem nélkülöző produkcióik fergeteges sikert aratnak.

A Városi Vegyeskar hazai fellépéseken mutatja be műsorait. A csoport a hagyományos kórusmuzsika mellett folyamatosan kísérletezik a könnyebb és könnyűzenei átiratok bemutatásával is. A helyi baptista imaházban tartott évzáró koncertjeik nagy élményt nyújtanak a zene kedvelőinek.

A Képzőművész Stúdió és Szobrászkörben sokan készülnek művészeti középiskolába, főiskolára, és mindig akadnak sikeres felvételizők. Kiváló műhelymunka keretében, modell részvételével tanulják és sajátítják el a tagok a grafika, a festészet, a szobrászat és a különböző technikák csínját-bínját.

A Gyermek Képzőművészeti Stúdióban 7 éves kortól ismerkednek a mintázás és rajzolás alapjaival.

A gyermekszínjátszást az országos hírű Hangyabanda fémjelzi Pesterzsébeten. (Az egyesületi formában működő csoport 2002-ben önálló próbahelyiséghez jutott egy szponzor jóvoltából, így állandó kapcsolatunk megszűnt.)

A szintén teljesen önálló Budapest Táncszínház is megújult az ezredfordulón. Régi tagjai nagyhírű színházakhoz szerződtek, az új csapat új repertoár kialakításán dolgozik. 2002-ben sikeres bemutatójuk volt Gershwin: Kék rapszódiájára koreografált estjük.

Az Erzsébeti Foltkórosok a modern városi folklór művelői. A foltvarró klub egyre magasabb színvonalú technikával és esztétikai érzékkel készíti műveit.

A „Bizalom” erzsébeti, soroksári Nagycsaládosok Egyesületének és a Csilinek kapcsolata már több mint egy évtizedes. Az intézmény ad otthont összejöveteleiknek, megbeszéléseiknek, klubnapjaiknak.

A Galamb- és Kisállattenyésztők Egyesülete, a Bélyeggyűjtők Köre, a különböző nyugdíjas szervezetek és klubok a Csili mindennapi életének résztvevői.

A rendszeres szórakozás lehetőségét nyújtja minden szerdán a Társaságkedvelők klubja, az ezredfordulón is 120-180 fő részvételével. Kellemes zene, tánc, játék, beszélgetés a rendszeres program. Ugyanezt nyújtja a vasárnapi táncparti is, a Randevú.

A Calypso Dancing Party minden hónap második péntekén 250-300 vendéget vonz a Csilibe. A törzstagok és új vendégek a város minden pontjáról, valamint a környező településekről egyaránt érkeznek. A családias hangulat, a kulturált kikapcsolódási lehetőség, a Calypso zenekar muzsikája a 60-as évek hangulatát varázsolja vissza.

Rendszeresen visszatérő gyermek résztvevőkkel működnek az Apró kezek, illetve a Csiga-biga kézműves játszóházak, képzőművészeti és drámajáték, bábjáték programmal. Speciális zenei képességfejlesztést nyújt a Zeneóvoda.

Ugyancsak az óvodás, kisiskolás korosztályt célozza meg az Aprók Színháza sorozat, mely elsősorban bábelőadásokat kínál. Az elmúlt évek során a hazai bábművészet legkiválóbbjai mutatták be darabjaikat a Csili színpadán. A Gyermekszínház bérleti előadásai az általános iskolásoknak szólnak. A bemutatók között mindig szerepelnek a kötelező olvasmányok dramatikus feldolgozásai.

A Családi vasárnapok is bábszínházi előadásokra és kézműves foglalkozásokra épülnek.

A felnőtteknek szóló Csili Színház ajánlatának összeállításakor a várható közönség igényeit vesszük figyelembe. A vasárnap délutáni előadások között mindig található könnyebb, szórakoztató és igényesebb előadás is. Az elmúlt években rendszeres játszópartnerek a Budaörsi Játékszín, az Evangéliumi Színház, a Rockszínház, a Vidám Színpad, a Budapesti Kamara Színház. A Rockszínház 2002-ben nálunk mutatta be Várkonyi Mátyás Ifipark című beat-musicaljét.

Kiállítótermünk kamarakiállítások bemutatására alkalmas, elsősorban helyi alkotók, illetve a Csili csoportjai mutatkoznak itt be. Az ezredforduló éveiben szerveztünk kínai iparművészeti kiállítást, bemutatkozott Lacza Márta és Dékány Ágoston új műveivel, Hanka Péter zenész kiváló alkotásaival. Különleges élményt jelentett dr. Bérczei Szaniszló és Kabai Sándor „Természeti formák az ősi és mai művészetben” című, előadással egybekötött kiállítása.

Az elmúlt évek zenés rendezvényei közül kiemelkedik a Republic együttes, Halász Judit gyermekkoncertje, a 100 Folk Celsius rendszeres fellépései, az ír és latin zenei koncertek és táncházak. 2002-ben különleges élményt nyújtott az Első Nemzetközi Akusztikus Gitárfesztivál zárókoncertje, valamint a Költészet Napi Jordán Tamás-Sebő Ferenc est.

A Csili által szervezett rendszeres szabadtéri rendezvények a Családi Majális és Főzőverseny, az Erzsébeti Country Zenei Találkozó, a Gyermeknap és Bábmajális, a Szent István Napi Utcabál, az Erzsébeti Futófesztivál, a Sör- és Borfesztivál. Ezek célja a szórakozás és szórakoztatás mellett a helyi hagyományok kiépítése, a helyi közösségek erősítése.

Rendszeres, évenkénti visszatérő program az erzsébeti iskolák helytörténeti vetélkedője, illetve a Pályaválasztási Börze, ahol 30-40 középiskola mutatkozik be látványos képzési bemutatókkal, felvételi tájékoztatókkal, pályaválasztási tanácsadással.

A tevékenységek között rendszeresen szerepelnek és igen népszerűek a különböző bálok, rendkívül kedveltek a nyári napközis és balatoni táborok, főleg kézműves, képzőművészeti programmal.

Speciális programunk a Forró pontok, amelynek célja azon fiatalok kulturális és sportolási igényének kielégítése, akik valamilyen okból kiszorultak a hagyományos, fiataloknak fenntartott kulturális intézményekből, és az utcán alakítottak ki maguknak közösségeket. A program kortárs és felnőtt segítők bevonásával igyekszik segítséget nyújtani. Amíg egy elhagyott üzlethelyiség rendelkezésre állt állandó bázisként, addig ott pingpong-versenyek, játékok, vetélkedők, beszélgetések szervezésével építették a kapcsolatot. Az állandó épület lebontása után utcai sportversenyek szervezése (foci, kosárlabda) került a tevékenység középpontjába.

Minden év legkiemelkedőbb rendezvénysorozata a novemberi Erzsébet Napok Kulturális Fesztivál. Az elmúlt évek legsikeresebb programjai többek között az Evangéliumi Színház István királya, Lukács Sándor szerzői estje, Márkos Albert kolozsvári hegedűművész koncertje, a Holdfény utca 16. címmel fiatal költők bemutatkozása, a Budapest Táncszínház Metszetek előadása, Neményi Lili emlékest, A csavargók 10 parancsolata Hobó tolmácsolásában. A fentiek mellett minden évben visszatérő programok is szerepelnek a fesztivál műsorán: a Kossuth szónoklatverseny, a Sissi németnyelvű versmondó-verseny, az Egyházzenei kórushangverseny, az Erzsébet-bálok, Erzsébet Szépe megválasztása, a különböző korokat megjelenítő kulturális és gasztronómiai estek.

A felsoroltak inkább csak ízelítőt adnak abból a sokszínű tevékenységből, amelyet Pesterzsébet művelődési intézménye, a Csili nyújt napjainkban. Nem ejtettünk még szót a különböző bérlők szolgáltatásairól a számítástechnikától az éttermen át a helyi kábeltévéig. A sokféle iskolai rendezvényről, a szalagavatótól a pedagógus-továbbképzésig. Az önkormányzati programokról, a közmeghallgatástól a kitüntetés átadásáig. A politikai rendezvényekről, a civil szféra programjairól, az esküvőkről, a vásárokról, a termékbemutatókról.
Ez az igényekre épülő kínálat eredményezi, hogy naponta átlag 800 fő keresi fel a Csilit.

Végezetül

1917-től 2002-ig követtük nyomon a Csilinek és közösségeinek életét. 85 év alatt sokat változott a világ, különböző politikai rendszerek, demokráciák és diktatúrák váltották egymást. E több emberöltő alatt megváltoztak szabadidős szokásaink is. Mégis, minden változás ellenére a Csili volt, van és lesz. Volt alapításától lebombázásáig a helyi szervezett munkások mozgalmi és kulturális centruma, lett az 50-es évektől a 80-as évek derekáig a fiatalok ismerkedési helye, a zene, a tánc, a felhőtlen szórakozás színtere, az amatőr művészeti tevékenység mecénása. A rendszerváltástól napjainkig pedig a helyi önkormányzat művelődési központja, mely igyekszik a megváltozott, sokszínű világ kihívásainak megfelelni. E hosszú idő alatt mindig elsősorban mint találkozási hely, mint közösségi tér szolgálta az erzsébetieket. Hiszen a Csiliben lehetett, és még remélhetőleg sokáig lehet találkozni ismerősökkel, barátokkal, azonos vagy hasonló gondolkodású emberekkel, és nem utolsósorban az emberiség által felhalmozott értékekkel. Mindezek megszervezéséhez és lebonyolításához felkészült szakembergárda nyújt segítséget.

* * *

Ami az első kiadás óta történt

Öt évvel ezelőtt került nyomdába a Csili történetének első kiadása. Azóta jelentős változások történtek az intézmény életében. A legfontosabb eseménysorozat az épületek több éven át tartó felújítása. 2002-ben a színházterem volt az első állomás. Az önkormányzat kb. 110 milliós támogatásával készült el többek közt a légkondicionálás, a részleges burkolatcsere, az álmennyezet cseréje. A következő évben állami címzett támogatást sikerült elnyerni, mely összeget két részletben, két évre elosztva utalták át. 2003-ban így a vizesblokkok, a tetőszigetelés, 2004-ben a Baross utcai és a Nagy Győry utcai épület felújítása került sorra. 2005-ben készült el, ismét önkormányzati támogatással, az udvar és a terasz. Az átalakított, igényes környezet új lehetőségeket teremtett a szakmai munkában. Az

intézmény látogatottsága tovább nőtt az elmúlt években, ma már átlagban napi 25 program zajlik a falak között, mintegy 1000 fő részvételével.

Néhány esemény az utolsó évekből

2003.
A Városi Fúvószenekar nagysikerű újévi koncertet adott. A Képzőművész Kör és az Erzsébeti Foltkórosok Klubja éves kiállításai ismét elismerést váltottak ki. Elindult a Bridzsklub. Akkreditáltattuk felnőttképzési tevékenységünket. A színházterem tetőszigetelése és a fűtési rendszer felújítása fért bele az idei felújítási költségbe.

2004.
A Csili újjászületésének éve. A felújítási munkálatok során új külsőt kap az A és a B épület.
Elhunyt Vízvári László az Astra vezetője, a „B" épületben termet neveztünk el róla. A protokoll terembe Dr. Hiller István országgyűlési képviselőnk támogatásával sikerült megvásárolnunk Hartung Sándor festőművésznek hat nagyméretű festményét. A könyvtárban bővítettük a számítógépes Internet-használat lehetőségét. Új feladatként el kell látnunk a Pesterzsébeti Múzeum gazdasági feladatait is.

2005.
A Pesterzsébeti Városi Vegyeskar Ramirez Creol miséjét mutatta be nagy sikerrel. A Csili Népdalkör az év során több versenyen első vagy fődíjat nyert. Megalakult a La Stella Operastudió, a Helytörténeti Klub. Igen keresettek voltak nyári napközis táboraink. Interaktív Mackó-kiállításunk sosem látott tömegeket vonzott a Csilibe.
Az 56-os forradalom tiszteletére Unokáink unokáinak, hogy nem felejtünk címmel kiállítást és helyismereti vetélkedőt szerveztünk.

2006.
117 tanfolyami csoportot indítottunk, 5407 órában oktattunk. Legnagyobb jelentőségű rendezvénysorozatunk az Erzsébet Napok Kulturális Fesztivál, kiállításaink közül kiemelkedett az országos Önarckép Biennálé, melyet ebben az esztendőben, 2004 után másodszor rendeztünk meg.Ugyancsk kétévente szervezi az intézményben a Lajtha László Zeneiskola az Országos Szintetizátor Találkozót. Igen sikeresek gyermektáncházaink. Az év végére bevételeink megközelítették a 100 milliót.

2007.
A bevételek meghaladták a 100 milliót. Több rendezvényt, kiállítást, koncertet szerveztünk a Szent Erzsébet év tiszteletére. Idén is sikeresen működött a Városi Fúvószenekar, akik Franciaországi turnén vehettek részt. A Városi Vegyeskar többek közt Székesfehérváron lépett fel nagy sikerrel. Az Astra Bábegyüttes felújította Bartók-Kodály: Gyermekjátékok című darabját. Magalakulásának 25. évfordulójára ismét összeállt egy nagysikerű koncert erejéig a Csili Kamarakórus.

Néhány szó a Csili mai közösségeiről, legjellemzőbb tevékenységeiről

Művészeti csoportjaink

Az intézmény fenntartásában működik a Pesterzsébeti Városi Fúvószenekar Jakab Gedeon, a Pesterzsébeti Városi Vegyeskar Pállfy Krisztina vezetésével. Az Astra Bábegyüttes Vízvári László halála óta nem dolgozik művészeti vezetővel. A Csili Népdalkör Szeghalmi Ágnes, a La Stella Operastúdió Zorn Erzsébet irányításával tevékenykedik. A különböző képzőművészeti köröket (festő, szobrász, gyermek) Kassai Károly, Meszlényiné Molnár Eszter, Holczapfel Zsuzsa művésztanárok vezetik. Az Erzsébeti Foltkórosok csoportja egy petchwork tanfolyam nyomán jött létre. A résztvevő 10 tanulóból kilencen együtt maradtak és Jágerné Sautek Éva vezetésével létrehozták a csoportot. Azóta már több tagjuk is iparművészeti szinten űzi, főfoglalkozásának tekinti a mesterséget és élete szerves részének a közösséget.
Hasonló utat járt be az üvegfestők csoportja is, melynek Homoki Anikó iparművész az irányítója. Viszonylag új színfolt a dal és nótaénekléssel foglalkozó művészeti csoport.

Klubok és szakkörök

A Csiliben több nyugdíjas klub is működik, közösséget, értelmes tevékenység lehetőségét nyújtva tagjainak. Több évtizedes múltra tekinthet vissza a Bélyeggyűjtők Köre és a Galambász szakkör. Újabb keletű a Bridzs klub és a Helytörténeti Klub. Előbbit Bánlaki Zsuzsa, utóbbit Kökény Sándorné Kalmár Veronika szervezi.

Külső közösségek

Továbbra is intézményünkben működik a Földi Béla alapította és vezette Budapest Táncszínház. A Spicc&Flex Táncegyüttes Fásy Ildikó Nívó díjas táncművész és a Pesterzsébeti Művészeti Stúdió Verőcei Edina vezetésével a hazai táncélet jelentős szereplői.

Művészeti rendezvények

A legkiemelkedőbb rendezvénysorozat 1991 óta az Erzsébet Napok Kulturális Fesztivál, mely minden év novemberében, több szervezet összefogásával, 30-40 rendezvénnyel igyekszik egyrészt Pesterzsébet művészeti életét felmutatni, másrészt a magyar kultúra legjobbjait Erzsébetre elhozni.

Tanfolyamok

A felnőtt- és iskolán kívüli képzések soráról számolhatnánk be, de most csak kettőt emelünk ki. Egyrészt a művészi torna oktatást, ahol Zémann Erika, volt Európa-bajnok oktatja a gyermekek több generációját, másrészt a régi hagyományokkal rendelkező klasszikus balett tanfolyamokat, ahol Dékány Vera balettmester értő oktatása nyomán fejlődik a kicsik mozgáskultúrája és személyisége.

Táncos rendezvények

Továbbra is a Calypso zenekar estjei és a Társaságkedvelők Klubja vezeti a népszerűségi listát. Utóbbin a Kristály duó zenéjére ropják a hölgyek és az urak minden szerdán este 6-tól 10-ig, 150-200 fő részvételével.

Kedves Olvasó!

A Csili történetének javított és némileg bővített második kiadása itt véget ér. De nem ér véget az emberek kiváncsisága; a tanulás, az önkifejezés és a közösségi élet iránti vágya. Ez teszi a közművelődési intézményeket, így a Csilit is pótolhatatlanná. Holnap legyen Ön is a vendégünk!

Felhasznált irodalom, források

Nagy Dezső: A pesterzsébeti munkáskultúra útja Bp. 1965
Dr Szalay György: Az újpesti munkásotthon története Bp. 1963
Kovalcsik József: A kultúra csarnokai Bp. 1986
Pesterzsébet és Soroksár helyismereti bibliográfiája 1865-1965-ig
Szerk.: Nagy Dezső Bp. 1967
Demény Pál: A párt foglya voltam Bp. 1988
Reiner Róbert: A Fegyver- és Gázkészülék Gyár története Bp. 1983
Bicskei Gábor: Amatőrök színjátéka Bp. 1983
Tordai Zsuzsa – Várhalmi András: Pesterzsébet közművelődésének
története Megj.: Pesterzsébet története c. kötetben Bp. 2000
dr. Áfra János: A csepeli és erzsébetfalvai munkásszínjátszás története (kézirat)
Munkásének 1918 – 1945 Szerk.: Czigány Gyula Bp.1967
A magyar szociáldemokrácia kézikönyve Szerk.: Varga Lajos Bp. 1989
Csili A Pesterzsébeti Vasas Művelődési Ház tájékoztatója
1957 – 1970 évfolyamok
Vas- és Fémmunkások Lapja 1916 – 1925 évfolyamok
Erzsébetfalva és környéke 1916 –1926 évfolyamok
Erzsébetfalvai Közlöny 1916 – 1920 évfolyamok
Pesterzsébet 1926 – 1934 évfolyamok
Erzsébeti Barátság 1947 – 1948 évfolyamok
Pesterzsébet – Soroksár 1973 – 1990 évfolyamok
Népszava évfolyamai
A Pesterzsébeti Múzeum anyagai
A 25 éves Astra jubileumi kiadványa (Csili kiadvány, é.n.)

Erzsébetfalvai Munkás Dalkör a Csili udvarán 1918-ban

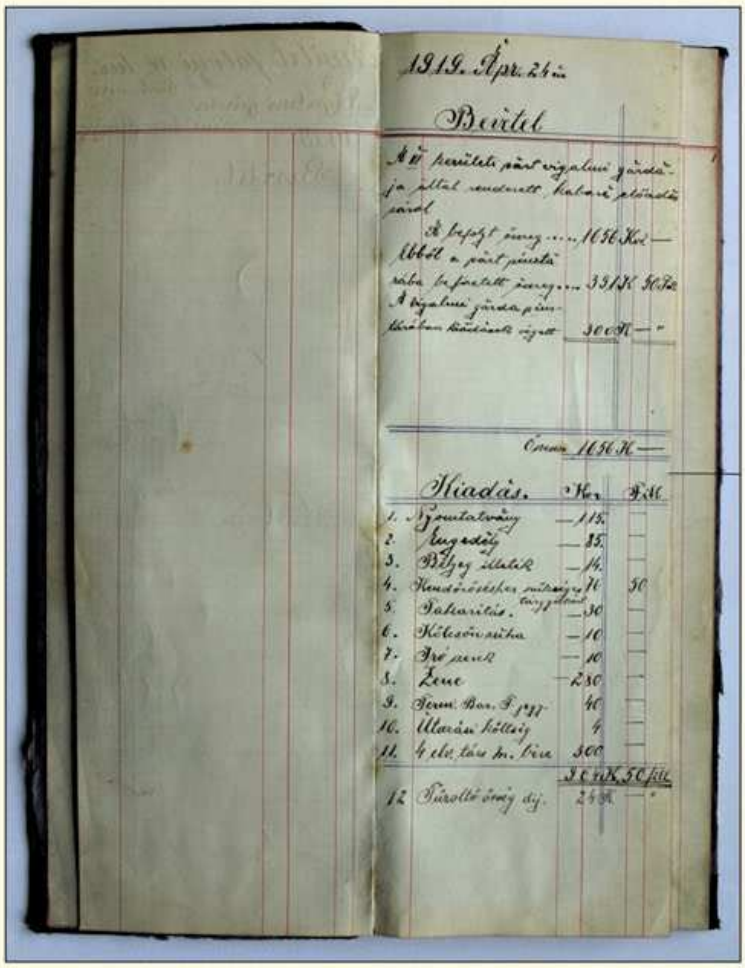

1919. Ápr. 26-án

Bevétel

A IV. pénztári pénz vigalmi gyűdé- ja által rendezett kalarik jövedéki sarol

A bejött összeg ..... 1656 Kor —

Ebből a pénztári könyvbe befizetett összeg ... 33136 50 Kor

A vigalmi gyűdé pénztárban készenlétben vagyok 300 K —

Összesen 1656 K —

Kiadás.	Kor	Fill.
1. Jegyzőkönyv	15.	—
2. Levelezési	35.	—
3. Bélyeg illeték	14.	—
4. Hirdetőoszlopra mitrájeze tárgyalásra	70	50
5. Takarítás.	30	—
6. Kölcsön szóka	10	—
7. Szőnyeg	10	—
8. Zene	280	—
9. Szem. Bor. I. rész	40	—
10. Ultrán kölcsön	4	—
11. 4 elv. társ br. bire	300	—
	3 0 nK. 50 fill.	
12 Tisztelő évi díj.	2 K.	—

Vigalmi Gárda pénztárkönyve 1919

Mráz Ernő vasöntő a Vas- és Fémmunkások Szövetsége erzsébeti helyi csoportjának és a Csilinek az elnöke 1922-1934-ig

Haner József a Vasas Szakszervezet és a Csili elnöke a 30-as évek közepétől

DISZELNÖK:

Várnay Dániel
nemzetgyűlési képviselő

Krammer Károly
elnök

Jurschek Ferenc
elnök

Magyary Árpád
fővárosi tanácsnok, főrendiházi tag

Ujvány Jenő
pénztáros

Szendrey Géza
könyvtáros

Klug Géza
jegyző

idb. Kautzky Károly
ellenőr

Dr. Ujj József
karnagy

Moschát Ferenc
ellenőr

Marsy Jenő
I. karnagy

Kreiss Károly
II. karnagy

RENDEZŐSÉG:

Baranszky Lajos
Bárta József
Buckner János
Dosekál János
Dorvenka Gusztáv
Dreveska Mihály
Deák Gyula
Daujanek Gábor
Finta István
Fisch Lajos
Gallián Henrik
Gáspár Lajos
Gieser Sándor
Hermanecz Ferenc

Hocz Kálmán
Holmann Ferenc
Hadák Ferenc
Ivanits István
Ifj. Kautzky Károly
Kiss József
Klein Adolf
Kolessár Sándor
Láng József
Martini Ferenc
Martini Gyula
Martini Lajos
Mönich Mihály
Moravszky Béla

Nagy Károly
Nagy Miklós
Pszepiechl József
Schlotthauer Ferenc
Szalánszky Endre
Szeidl György
Szenes Lajos
Turza József
Ujhelyi József
Vajay Lajos
Veress Ferenc
Vorbess Ferenc
Weber Hugó
Werner Károly

MEGHIVÓ 1900—1925

A PESTERZSÉBETI ÁLTALÁNOS MUNKÁS DALKÖR

1925. ÉVI SZEPTEMBER HÓ 20-ÁN (VASÁRNAP) FENNÁLLÁSÁNAK 25. ÉVFORDULÓJA ALKALMÁBÓL, A CSILLAG UCCAI VASMUNKÁS-OTTHONBAN MŰVÉSZHANGVERSENNYEL ÉS TÁNCCAL EGYBEKÖTÖTT

JUBILEUMI ÜNNEPÉLYT

RENDEZ, MELYRE T. CIMET ÉS NAGYBECSŰ CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJA A RENDEZŐ-BIZOTTSÁG

AZ ÜNNEPÉLY PROGRAMMJA:

Délelőtt 11 órakor díszközgyűlés Pesterzsébet város nagy tanácstermében. // Ünnepi beszédet tartja: Várnai Dániel, nemzetgyűlési képviselő.

Délután 5 órakor a Vasmunkás-Otthonban művészhangverseny dr. Ujj József, országos karnagy úr vezetésével // Aranyos Gusztáv konferál.

Közreműködnek:

Alkoholellenes Munkások Dalkara
Budapesti Könyvnyomdászok Dalköre
Budapesti Vas- és Fémmunkások Dalkara
Csepeli Általános Munkás Dalkör
Kispesti Szervezett Munkások Dalkara
Miskolci Általános Munkás Dalárda
Pesterzsébeti „Szabadság" Dalkör
Senefelder Dalkör.

Zenét a Magyarországi Munkás Dalegyletek Országos Szövetségének 20 tagu zenekara szolgáltatja. //

Tánc kezdete este 8 órakor, vége reggel 5 órakor.

Táncrendező: Mráz Ernő // Belépődíj 15 000 K

Felülfizetéseket a Dalkör alapja javára köszönettel fogadunk és hirlapilag nyugtázunk. // Pénzküldemények Krammer Károly elnök ciméré; Csillag ucca 2. (Vasmunkás-Otthon) küldendők

Büfté // Ruhatár // Műsor a helyszinen.

Pesterzsébeti Munkás Dalkör 1926-ban

Kartársak! Szaktársak!

Pesterzsébet, Csepel, Kispest, Soroksár és Dunaharaszti kereskedelmi alkalmazottai, élelmezési és husipari munkásai

junius 15-én, hétfőn este ½9 órakor Pesterzsébeten, a Nagy Győry István-utca (Csillag-utca) 2. sz. alatt lévő Vasmunkásotthonban nyilvános

nagygyűlést

tartanak a teljes vasárnapi munkaszünet érdekében.

Hat napi becsületesen és fáradtsággal végzett munka után nekünk is jogunk van a hetedik napon megpihenni. Állást kivánunk foglalni amellett, hogy addig is, amig megfelelő törvény erre vonatkozólag el nem készül, Budapest és környékének munkaszünet ügye rendelettel szabályoztassék.

ELŐADÓK:

Várnai Dániel, v. orsz. gyül. képv.
Deutsch Jenő, a Kereskedelmi Alkalmazottak Szöv. főtitkára.
Dr. Török László, a Kereskedelmi Alkalmazottak Szöv. ügyésze.
Kardics Kálmán, az Élelmezési Munkások Szöv. titkára.
Molnár Dénes, a Husipari Munkások Szöv. titkára.

Fogjunk össze tehát a gyülés sikere érdekében annál is inkább, mert a kereskedelemügyi miniszter most fog dönteni a lefolytankét alapján az alkalmazottak ezen jogos követelésének kérdésében.

Kartási és szaktársi üdvözlettel

A Keresk. Alkalmazottak Orsz. Szöv. pesterzsébeti csoportja
Az Élelmezési Munkások Szöv. pesterzsébeti csoportja
A Husipari Munkások Szövetsége

Kiadó Mack János. Roth Pesterzsébet, Kertész-u. 4.

Polgárok! Munkások!

A pesterzsébeti Polgárok és Munkások Szövetsége **október hó 13-án, vasárnap délelőtt fél 11 órakor** a Csillag-utca 2. szám alatti Munkásotthon nagytermében

választói nagygyülést

tart, amelynek napirendjén a

vármegyei és községi választások

szerepelnek.

A napirend előadói: **Dr. Fábián Béla** és **Várnai Dániel** országgyülési képviselők, **Kertész Vilmos, Noszkó Gyula** és **Páifi Gyula** városi képviselők.

Választópolgárok! Jelenjünk meg tömegesen és agitáljunk a gyülés sikere érdekében.

Testvéri üdvözlettel

a Polgárok és Munkások Szövetsége

Kiadó: Szekeres Sándor. — Világosság rt. Budapest. 5(23). — Műszaki igazgató: Deutsch D.

Munkások! Munkásnők! Elvtársak!

Pesterzsébet munkássága **1929. évi augusztus hó 16-án, pénteken este ½8 órakor** a Csillag-utca 2. sz. a. Munkásotthonban

nyilvános gyülést

tart a következő napirenddel:

1. **Politikai és gazdasági helyzet.**
2. **A megyei és községi választások.**
3. **Községi politika.**

A gyülés előadói: **Várnai Dániel** elvtárs, országgyülési képviselő, **Szekeres Sándor** elvtárs, községi képviselőtestületi tag és **Kristóf Anna** elvtársnő.

Munkások! Elvtársak! Jelenjetek meg tömegesen a gyülésen és agitáljatok a gyülés sikere érdekében.

Testvéri üdvözlettel

a pesterzsébeti szociáldemokrata pártszervezet végrehajtóbizottsága.

Kiadó: Szekeres Sándor. Világosság rt. Budapest. — Műszaki igazgató: Deutsch D.

Rendezvények meghívói 1926, 1929-ből

MEGHIVÓ.

A PESTERZSÉBETI REFORMÁTUS EGYHÁZ TANULÓ IFJUSÁGA ÁLTAL 1934. ÉVI DECEMBER HÓ 23-ÁN, VASÁRNAP DÉLUTÁN, SZEGÉNY GYERMEKEK JAVÁRA, A VASMUNKÁSOK NAGYTERMÉBEN (NAGY GYÖRY ISTVÁN-UTCA 2. SZÁM ALATT) TARTANDÓ

KARÁCSONYI GYERMEKELŐADÁSRA.

MŰSOR:

1. JÖJJ SZENT KÖZELÉBE... Előadja a gyermekkar.
2. ÜDVÖZLŐ SZÓ. Szinok Zoltán, lelkipásztor.
3. Lamperth Géza: KARÁCSONYI ESTÉN. Szavalja: Deme Mária.
4. Lőcsei Emma: JÓ SZIV. 1 felvonásban.

SZEMÉLYEK:

Aranyosi Ibolyka, gazdag fiatal leány — — — — Tankó Veronka
Hegyiné, öregasszony, házgondoknő Aranyosiéknál Saudóczky Eszter
Aranka, leánya — — — — L. Szabó Margit
Ilona — — — — Tóth Rózsi
Margit, barátnői — — — — Szász Éva
Anna — — — — Németh Mária
Erzsi, szegény leány — — — Mészáros Julán
Kati, öreg cseléd Hegyiménél Faragó Piroska
Egy cipésznő — — — — Tipanucz Ágnes
Egy varrónő — — — — Turóczi Irma

— SZÜNET —

5. Kar a „MAKKABEUS JUDÁS"-ból. Előadja a Gyermek énekkar.
6. Gyula diák: KARÁCSONYI ÁLOM. Szavalja Magyary Ákos.
7. Okos Gyula: A LEGBOLDOGABB KARÁCSONY Karácsonyesti történet 2 felvonásban.

SZEMÉLYEK:

dr. Szántó, bpesti orvos — Fejős Tibor
dr. Szántóné, neje — Puskás Julia
Pali, Ilona, Margit, Judi, Zuzsi — gyermekeik — Csillag Jenő, Szinok Hajni, Lipschitz Edit, Bencze Anna, Szántóéknál szolgálók
dr. Szántóék barátja — Tóth Tibor
Sárgaépős — — Fekete Béla
Mádi, részeges munkás — Cs. Nagy K.
Mádiné, neje — Halász Piri
Józsi, Sanyi, Erzsi — gyermekeik — Brandenburg S., Antal Jani, Kara Juliska
Diakonissza — Hernád Hilda
1. angyal — Dudás Zsófia
2. angyal — Molnár Manci
3. angyal — Tóth Piroska
4. angyal — K. Szabó Julia
5. angyal

Súgó: Draskóczy Ilus.

Előadások kezdete: pontosan 1/2 3 órakor — Jegyek ára: 50 fillér. — Felülfizetéseket a jótékony célra köszönettel fogadunk. A RENDEZŐSÉG.

Kiseth-nyomda, Szent Erzsébet-tér 14.

ÁLTALÁNOS FOGYASZTÁSI SZÖVETKEZET

MEGHIVÓ

Az Általános Fogyasztási Szövetkezet igazgatósága 1931. évi február hó 8-án, vasárnap délután fél 4 órakor Pesterzsébeten, Csillag ucca 2. sz. alatti Munkásotthon szinházterében, a Pesterzsébeti Általános Munkásdalkör közreműködésével

MŰSOROS DÉLUTÁNT

rendez, melyre tagtársainkat, b. családjukat és szövetkezetünk barátait tisztelettel meghívjuk

MŰSOR

1. ÜDVÖZLET ... Énekli: A dalárda
2. MAGYAR EGYVELEG ... Előadja: Az AFSz gyermekzenekara
3. KALACS. Irta: Várnai Zs. ... Előadja: Rolkó Pálka
4. KORUSVERSEK ... Előadja: A "Hajnal" szavalókórus
5. ÜDVÖZLŐ BESZÉD ... Tartja: Brunner József
6. UGY-E IGAZ? (Jelenet) ... Előadják: A szövigyerekek
7. SCHUMANN: VALCER ... Táncolja: Lantos Edith
8. MADÁRCSICSERGÉS ... Előadja: Julian Dürer fittyentüvész
9. AKROBATAMUTATVÁNYOK ... Előadja: Vigh Manci
10. A SZAPPAN (Ki» jelenet) ... Előadják: A szövigyerekek
11. ANGOL TÁNC ... Táncolja: Lantos Edith
12. JANCSI ÉS A NÖK. (Vidám jelenet) Előadják: A szövigyerekek

KONFERÁL: DR. HEGEDŰS MAGDA
E MEGHIVÓ BELÉPŐJEGYÜL SZOLGÁL!
PONTOS MEGJELENÉST KÉRÜNK!

Kiadó: Brunner József — Budapest — Nyomta: Budapest — Felelős: Neumann József

MUNKÁSELŐADÁS

A KULTÚRPROPAGANDA-OSZTÁLY RENDEZÉSÉBEN AZ ÚJ SZÍNHÁZ MŰVÉSZEGYÜTTESÉNEK VENDÉGJÁTÉKÁVAL A PESTERZSÉBETI MUNKÁSOTTHONBAN (CSILLAG UCCA 2) 1931. ÉVI JANUÁR HÓ 21-ÉN, SZERDÁN ESTE FÉL 8 ÓRAKOR.

MEGÖLTEM EGY EMBERT

Irta: Maurice Rostand. Forditotta: Vitéz Miklós.
Rendező: Baróthy József.

SZEREPLŐK:

Gyóntató pap . . . . Borsy Lajos
„Ő" . . . . . Baló Elemér
Hanay. Höldelin . Baróthy József
Felesége . . . . . Szabados Piroska
Angelika . . . . . Orsolya Erzsébet
Frauenschieb . . . . Bazsay Lajos
Ethel, diák . . . . . Gonda József
Szobalány . . . . . Ágothay Erzsi

Történik a világháború után.
Bevezető beszédet tart Paulik Béla elvtárs.

Nyomtatta: Pajor Bertalan Vállalata és Bélyegző Műhelye Kft. Budapest, IV.

MEGHÍVÓ

A Pestszenterzsébeti Nyomdászok Társaskóre 1937. évi február 7-én, vasárnap délután pontosan négy órai kezdettel a Vasasotthonban (Nagy Győry István ucca 2. szám alatt) a Társaskör zenekarának és az Általános Munkásotthon vigalmi gárdájának közreműködésével nagy

ZENÉS ÉS MŰSOROS OZSONNADÉLUTÁNT

rendez, amelyre ezúton is szeretettel meghívja a Rendezőség.

MŰSOR:

1. a) KÉLER BÉLA: Vigjáték-nyitány.
   b) L. SIEDE: Szentjánosbogárka találkája.
   c) E. WALDTEUFEL: Álmom (keringő).
   Előadja a Társaskör zenekara.
2. a) Szivonits Tódor: Versek.
   b) Husser Ferencné: Dalok.
   c) Bors Imre: Kuplék.
3. a) BELLINI: Norma (nyitány).
   b) MYDDLETON: A néger álma.
   c) KRONEGGER: Beim Heurigem.
   Előadja a Társaskör zenekara.
4. Kocsisné-Váradi Józsa: Cseléd-dalok.
5. Szinészek otthon. Tréfa.
   Játszák: Kocsis István, Faragó Sz. József, Bors Imre.
6. a) AUBER: Kőműves és lakatos (nyitány).
   b) I. KRÁL: Mi jön most? (Egyveleg).
   c) URBACH: Per aspera ad astra (Induló).
   Előadja a Társaskör zenekara.

A zenekari vezényli: Schabernák Károly karnagy.
Konferál: Gabi Gábor.
Belépődíj nincs.

OZSONNAJEGY
(1 PÁR VIRSLI TORMÁVAL, KENYÉRREL) 40 FILLÉR

Kiadó: Pfaffner Vilmos Vörösvári Kft. Budapest, 1141B. Műszaki ig.: Deutsch O.

Rendezvények meghívói 1931, 1934, és 1937-ből

Csoportkép az Általános Munkás Dalkör debreceni fellépésén 1932-ben

PESTSZENTERZSÉBET MŰ. VÁROS
VIGALMI ADÓ ELLENŐRZŐ

BELÉPŐ-JEGY

A

PESTERZSÉBETI ÁLT. MUNKÁS DALKÖR

által 1933. évi február hó 25-én, szombaton este a Vasas-Otthon (Nagy Győry István-u. 2.) összes termeiben leltár alapja javára tartandó nagyszabású

JELMEZ-BÁLRA

Kezdete este 8 órakor, vége reggel

Jegy ára: 1 pengő.

E szelvény nélkül a jegy nem érvényes!

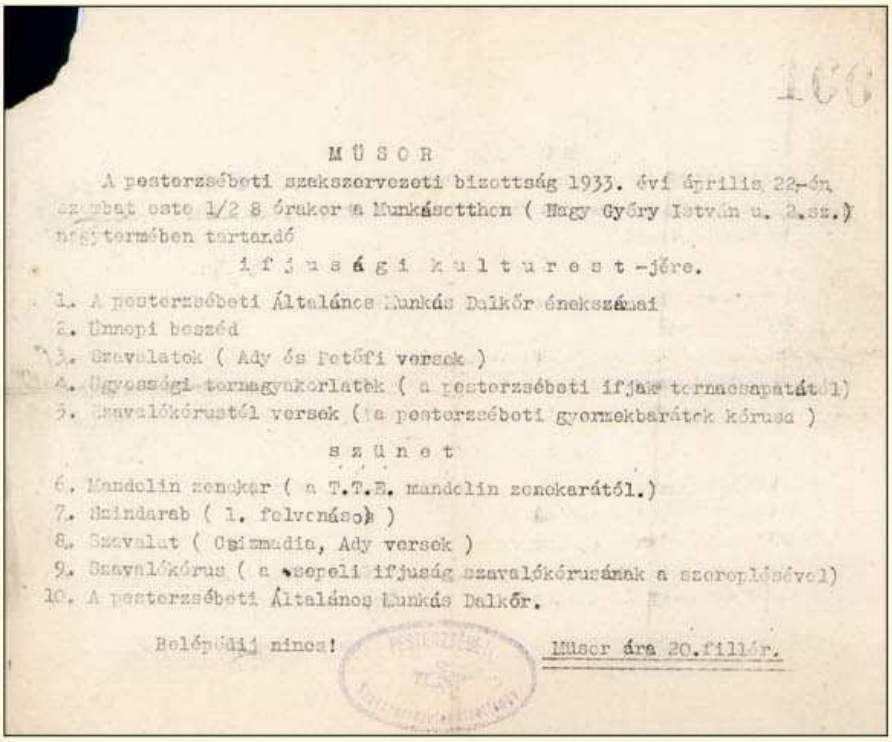

166

MŰSOR

A pesterzsébeti szakszervezeti bizottság 1933. évi április 22-én szombat este 1/2 8 órakor a Munkásotthon (Nagy Győry István u. 2.sz.) nagytermében tartandó

ifjusági kulturest-jére.

1. A pesterzsébeti Általános Munkás Dalkőr énekszámai
2. Ünnepi beszéd
3. Szavalatok (Ady és Petőfi versek)
4. Ügyességi tornagyakorlatok (a pesterzsébeti ifjak tornacsapatától)
5. Szavalókórustól versek (a pesterzsébeti gyermekbarátok kórusa)

szünet

6. Mandolin zenekar (a T.T.E. mandolin zenekarától.)
7. Szindarab (1. felvonásos)
8. Szavalat (Csimmadia, Ady versek)
9. Szavalókórus (a csepeli ifjuság szavalókórusának a szereplésével)
10. A pesterzsébeti Általános Munkás Dalkőr.

Belépődíj nincs! Műsor ára 20.fillér.

MEGHIVÓ!

A PESTERZSÉBETI ÁLTALÁNOS MUNKÁS DALKÖR 1935. MÁJUS 11-ÉN SZOMBATON ESTE PONT 8 ÓRAI KEZDETTEL, A VASAS-OTTHONBAN (NAGY GYÖRY ISTVÁN-UTCA 2. SZ.) 35 ÉVES FENNÁLÁSA ALKALMÁBÓL JUBILÁRIS

DISZHANGVERSENYT

RENDEZ, MELYNEK KERETÉBEN ÜNNEPLI

Dr. UJJ JÓZSEF,

ORSZÁGOS KARNAGYNAK, A DALKÖR ÉLÉN ELTÖLTÖTT 25 ÉVES MŰKÖDÉSÉT, MELYRE T. CÍMET ÉS B. CSALÁDJÁT MÉLY TISZTELETTEL MEGHÍVJA A RENDEZŐ-BIZOTTSÁG.

1900 1935

EZEN ÜNNEPI ALKALOMMAL JUBILÁLJA A DALKÓR A DALOS SZÖVETSÉG KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

MARAI JENŐ

UJVÁRI JENŐ	VERESS FERENC
KISS JÓZSEF	MÁTÉ ISTVÁN
POSZPISL JÓZSEF	MARTINI LAJOS
GIESSER SÁNDOR	LÁBADI JÁNOS
MRÁZ ERNŐ	KLEIN ADOLF

DALOSOK ÉVTIZEDES KITARTÓ MŰKÖDÉSÉT. MŰSOR UTÁN TÁNC. — BELÉPŐDÍJ 1 P. — MŰSOR SZÁMOK ALATT AZ AJTÓK ZÁRVA LESZNEK.

MŰSOR:

1. Nyitány. Weber: „Bűvös vadász" Előadja: a Pestkörnyéki Zenekar, vezényel: Stern János.
2. a) Kirchner: „Jelige"
   b) Mussorgski: „Himnusz a naphoz". Zenekarkiserettel előadják a közreműködő dalkörök.
3. Ünnepi beszéd. Tartja: Várnay Dániel, a dalkör tb. elnöke.
4. a) Goll: „Jelige"
   b) Jandl—Ady: „Májusi zápor után"
   c) Lányi-Petőfi: „Egy gondolat bánt engemet"
   Énekli: a Pesterzsébeti Ált. Munkás Dalkör.
5. a) Puccini: Mimi áriája a „Bohémélet" című operából,
   b) Dell' Aqua: Villanelle,
   c) Bertók I.: Tavasszal.
   Előadja: Murányi Erzsi, az Operaház tagja.
6. Szavalat. Előadja: Pajor Oszkár szavalóművész.
7. a) Offenbach: „Barcarola" a „Hoffmann meséi"-ből
   b) Demény: „Magasan repül a daru". Énekli a Budapesti Könyvnyomdászok Dalkörének vegyeskara.

SZÜNET

8/a Nyitány. Fucik: „Marinarella". Előadja a Pestkörnyéki Zenekar, vezényel: Stern János.

8/b Grieg: „Új föld felé". Zenekarkisérettel előadják a közreműködő dalkörök.

9. a) Schubert: „Bölcsődal" Énekli:
   b) Wohlgemuth: „Távolban". A Csepeli Munkás Dalkör.
10. a) R. Wagner: Ária a „Tannhäuser" című operából,
    b) D' Albert: Gitárdal a „Hegyek alján" című operából,
    c) Kacsóh P.: Egy dal a „János vitéz" című dalműből.
    Előadja: Bertók István, az Operaház tagja.
11. Strauss: „Kéklő Dunán" Énekli: a Budapesti Könyvnyomdászok Dalkörének vegyeskara.
12. Leopoldi-Eőri Pordán: „Mindig előre". Zenekarkisérettel előadják a közreműködő dalkörök.

Vezényel: Dr. UJJ JÓZSEF országos karnagy.
Zongorán kisér: Weninger Károly.

MEGHÍVÓ

Az Általános Fogyasztási Szövetkezet igazgatósága, a pesterzsébeti üzletkerületi bizottság és a nőgilde tagjai, valamint a pesterzsébeti szövetkezeti alkalmazottak 1936. évi június hó 20-án, szombaton este 8 órai kezdettel Pesterzsébeten, a Nagy-Győry István utca 2. sz. alatti Munkásotthonban

TÁRSASVACSORÁVAL, MŰSORRAL ÉS TÁNCCAL EGYBEKÖTÖTT

KERTI ÜNNEPÉLYT

rendeznek, melyre a tisztelt taglásokat, kedves családjukat és a szövetkezet barátait szeretettel várja a rendezőség.

MŰSOR:

1. BRUNNER: Szabadságdal, induló
2. ZIEHRER: A hegyek gyermekei, keringő
3. SCHNEIDER: Hangverseny, nyitány
4. STOLZ: Operaábránd

SZÜNET

5. URBACH: Per Aspera ad tatra, induló
6. BORSAY: Kuruc tanyán, ábránd
7. Tánczene
8. LAKENBACH: Öreg harcosok, induló

VEZÉNYEL:
KRALOVETZ NÁNDOR
KARNAGY

A KERTI ÜNNEPÉLYEN KÖZREMŰKÖDIK

SZIGETI SÁNDOR
OPERAÉNEKES

SZENTIVÁNYI KÁLMÁN
SZÍNMŰVÉSZ

BUDAPESTI ÁLTALÁNOS MUNKÁS-ZENEEGYESÜLET
ZENEKARA

A tánczenét a pesterzsébeti Munkásotthon kedvelt jazzband zenekara szolgáltatja.

VACSORA: SERTÉSSÜLT BURGONYÁVAL, SALÁTÁVAL ÉS KENYÉRREL 90 FILLÉR — VACSORA UTÁN TÁNC EJJEL 1 ÓRÁIG!

Kiadó: Brunner József — 12944. Multosnyomda, Budapest

VACSORAJEGY

Meghívó

a Magyarországi Famunkások Szövetségének pestszenterzsébeti helyicsoportja 1940. évi március hó 16-án, szombaton este 8 órai kezdettel a Vasmunkásotthon díszteremben (Nagy Győry István utca 2) tartandó

márciusi ünnepélyére

Műsor

1. Pestszenterzsébeti Általános Munkásdalkör.
2. Petőfi és kora. Előadó: DR BRAUN SOMA.
3. HORVÁTH FERENC szavalóművész.
4. FLESCH IMRE operaénekes.
5. Pestszenterzsébeti Ifjúsági Népdalkórus.

Szünet

6. Pestszenterzsébeti Ifjúsági Népdalkórus.
7. RÓZSA VERA operaénekesnő.
8. RÓNASZÉKI BÉLA és RAJNA ARANKA szavalóművészek.
9. Pestszenterzsébeti Általános Munkásdalkör.

Petőfi-dalok, Petőfi-versek

Pontos megjelenést kérünk! Előadás alatt az ajtók zárva!

Műsor váltható a szervezeti csoportokban, a rendezőknél és a Vasmunkásotthonban.

Belépődíj nincs. Műsor ára 30 fillér.

Készült a könyvnyomtatás fölfalálásának 500. évében.
Kiadó: Fehér András Világosság-nyomda Rt. Budapest. 10810 — Műsz. ig.: Deutsch D.

Rendezvények meghívói 1935 és 1940-ből

MEGHIVÓ.

A PESTERZSÉBETI ÁLTALÁNOS MUNKÁS DALKÖR ÉS A VASAS-OTTHON VEZETŐSÉGÉNEK RENDEZÉSÉBEN 1937. ÉVI JANUÁR HÓ 23-ÁN, SZOMBATON ESTE A VASMUNKÁS-OTTHON (NAGY GYÖRY ISTVÁN-UTCA 2. SZ.) ÖSSZES TERMEIBEN A „LELTÁR-ALAPJA" JAVÁRA REGGELIG TARTÓ NAGYSZABÁSU

JELMEZ-BÁLT

RENDEZ, MELYRE AZ IGENTISZTELT CIMET ÉS B. CSALÁDJÁT TISZTELETTEL MEGHIVJA A RENDEZŐSÉG.

BELÉPŐDIJ SZEMÉLYENKINT ELŐREVÁLTVA 1 P., PÉNZTÁRNÁL VÁLTVA 1·20 P., CSALÁDJEGY 2 P., PÉNZTÁRNÁL VÁLTVA 2·50 P., — JEGYEK ELŐREVÁLTHATÓK A DALKÖR TAGJAINÁL ÉS A VASAS OTTHON GONDNOKÁNÁL.

JELMEZ NEM KÖTELEZŐ!

KEZDETE ESTE 8 ÓRAKOR. VÉGE REGGEL 5 ÓRAKOR.— ZENÉT EGY ELSŐRENDŰ JAZZ-BAND SZOLGÁLTATJA. FELÜLFIZETÉSEKET A NEMES CÉLRA KÖSZÖNETTEL FOGADUNK ÉS HIRLAPILAG NYUGTÁZUNK.

Kossuth-nyomda

Rendezvény meghívója 1937-ből

Az EMTK birkózói, tornászai és gyermektornászai (húszas, harmincas évek)

Diafilmen a dalkör meghívója 1942-ből

A Csili épülete a háború előtt

FA (deszka) ÉPÜLET
1. Kisterem (menekülő ajtós)
2. Ruhatár
3. Előtér
4. Nagyterem
5. Öltözők
6. Elektromos alállomás
7. Színpad
9. Öltözők
   6/a, 8/a, 9/a alsóraktárak
10. Védőkorlát
11. Férfi „klozet"
12. Női „klozet"
13. Tornaterem
    Bordásfalak
    Sárga homokpadozat
14. Férfi öltözők, mosdók
15. Női öltözők, mosdók
16. Ponyva és egyéb raktár
17. Platánfasor
18. „Grund" focipálya
19. Sövénykerítés
20. Kuglipálya

TÉGLA (régi) ÉPÜLET
1. Rendezvényterem
2. Tálalópult
3. Konyha
4. Söntés
5. Raktár
6. Pince-padlás feljáró
7. Főbejárat
8. Szoc. Dem. Kisterem
9. Szakegyleti befizetők
10. Előszoba-váró
11. Könyvtári Kartonkezelő
12. Könyvtár
13. Gondnoki Szoba
14. Gondnoki Konyha
15. „Speiz"
16. Konyha és
    söntés alatti pince
17. Tüzelőároló

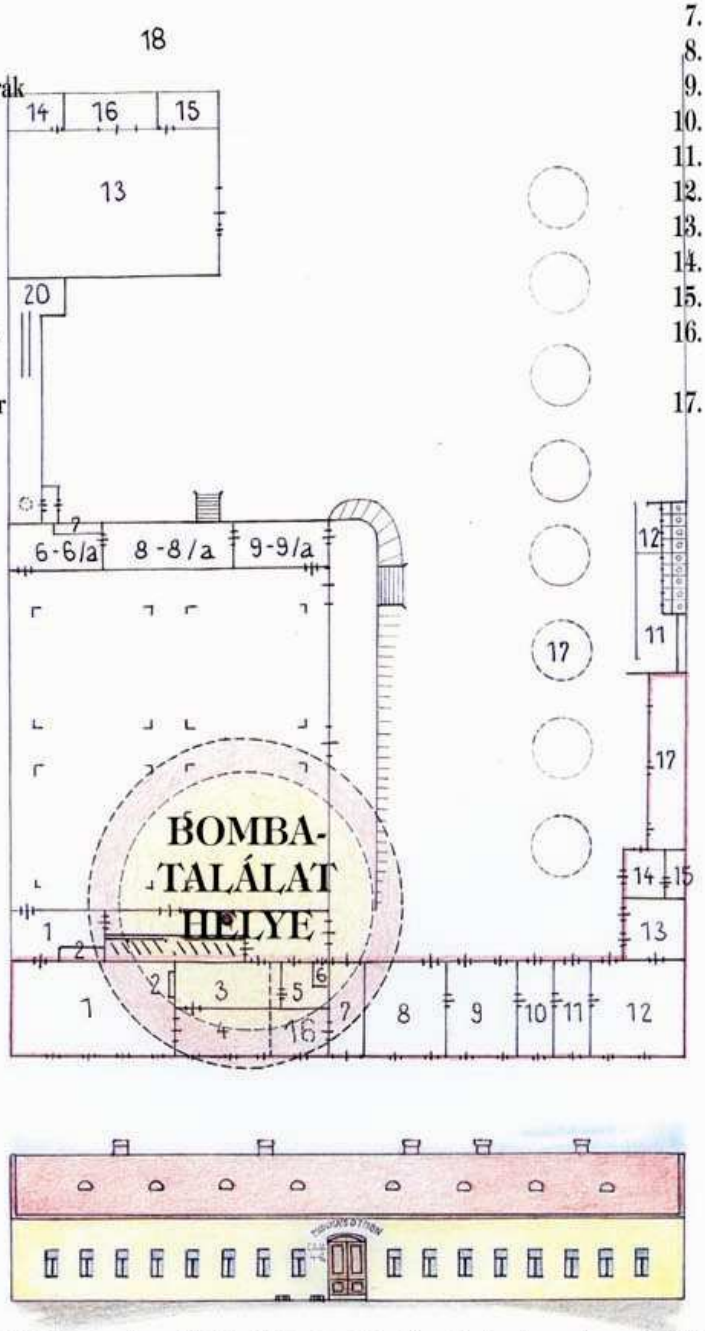

Csillag utca 2-6. (Nagy Győry István utca 4-6.)

Weinsinger Ferenc rajza alapján

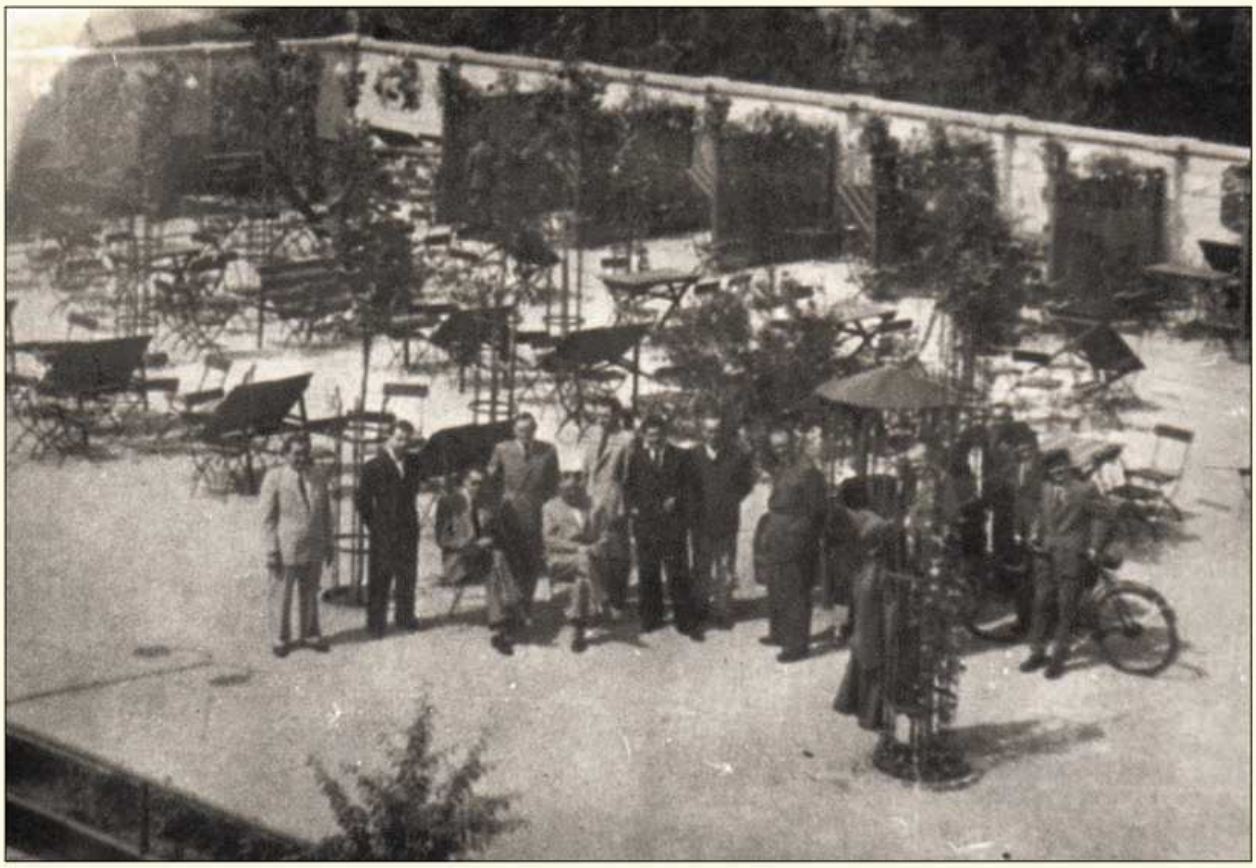

Vasasok a Csili udvarán 1948

PESTERZSÉBETI ÁLT. MUNKÁS SZABADSÁG DALKÖR
KATALIN BÁLJA 1948. NOVEMBER 27.

A
Pesterzsébeti Ált. Munkás Szabadság Dalkör 1948. évi november hó 27-én szombaton este 8 órai kezdettel az uj Vasas-Otthon helyiségében (Nagy Győri István utca 2. sz. alatt) reggelig tartó nagyszabásu

KATALIN-BÁLT

rendez, melyre Önt és kedves Családját szeretettel meghivja
a Rendezőség

Kitünő zene. — Büffé.
Fütött terem. Ruhatár

A bál tiszta jövedelme a „Leltár Alapra" lesz forditva, miért is felülfizetéseket köszönettel fogadunk.

Vasasok a Csili udvarán 1948

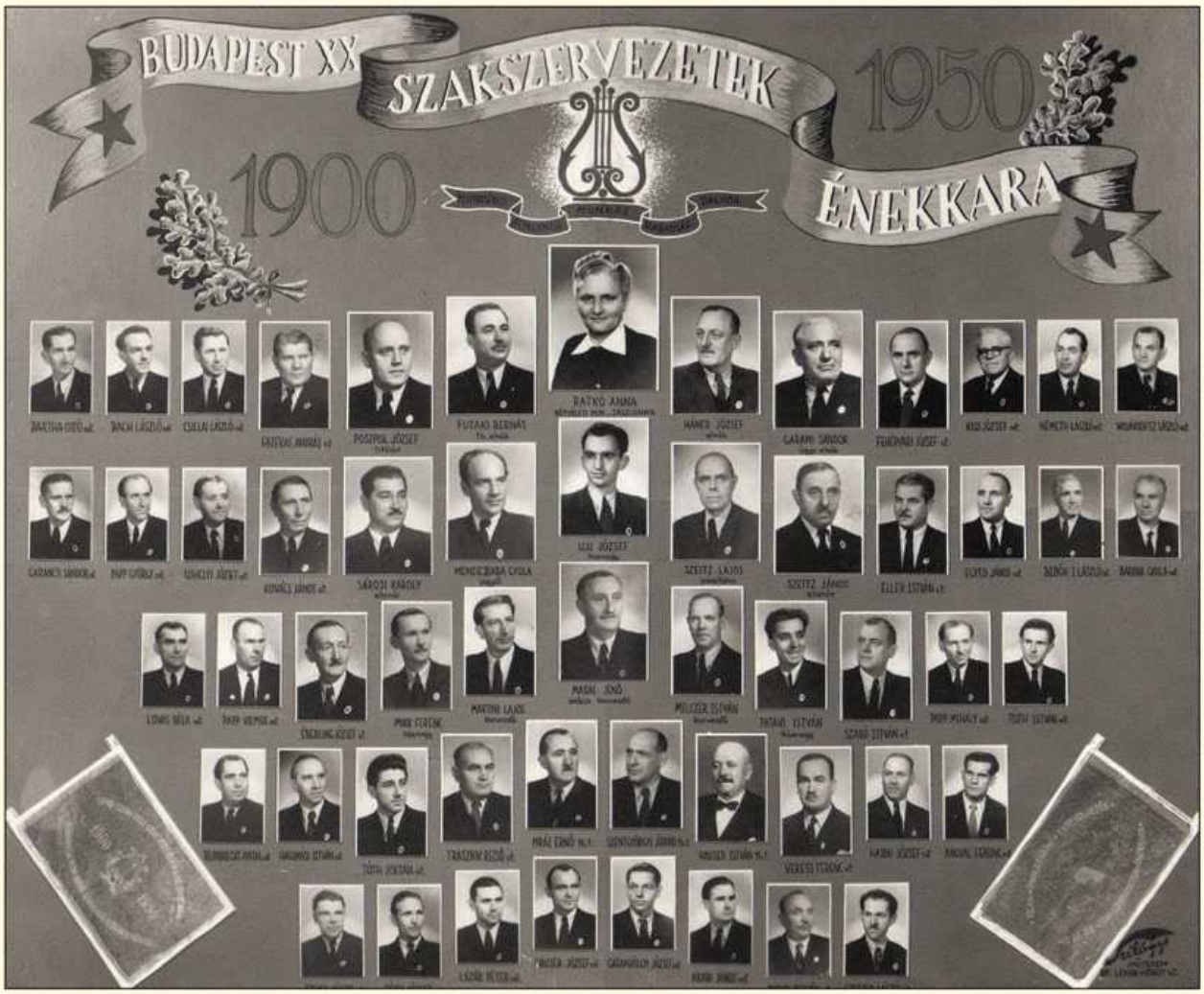

A férfikar tablóképe 1950-ből

Vasasok a Csili udvarán 1948

Néptáncbemutató a színpadon

Erzsébet Bál - emlék a szépeknek

Bábszínházi előadás plakátja

Gyermekek bábelőadáson 1957-ben

Balettvizsga 1959-ben

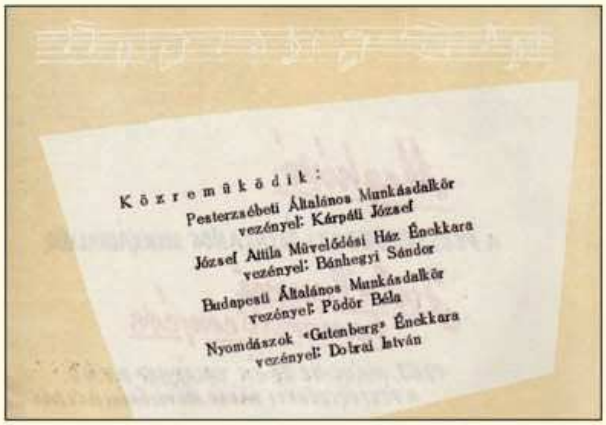

Rendezvénymeghívó

Épül a „B" épület 1962-ben

A könyvtár, 1965

Dr. Öveges József professzor a Csiliben

A XX. KER. TANÁCS V.B. OKTATÁSI OSZTÁLYA
ÉS A VASAS MŰVELŐDÉSI HÁZ VEZETŐSÉGE
SZERETETTEL MEGHÍVJA
1965. MÁJUS 18-ÁN KEDDEN D.U. 3-ÓRÁRA
A VASAS MŰVELŐDÉSI HÁZ KIÁLLÍTÁSI TERMÉBE A
MŰVELŐDÉSI HÁZ
IFJÚ TECHNIKUS SZAKKÖRÉNEK
kiállítására
MEGNYITÓ BESZÉDET MOND:
ÖVEGES JÓZSEF
KOSSUTH-DÍJAS EGYETEMI TANÁR
MINDENKIT SZERETETTEL VÁR A
XX. KER. TANÁCS V.B. OKTATÁSI OSZTÁLYA ÉS VASAS MŰVELŐDÉSI HÁZ VEZETŐSÉGE

1964 OKTÓBER

1 **Csütörtök du. 6 óra:** Meddig gyógyszer — mettől méreg? Dr. Buga László előadása a XX/6—7. MSZMP-körzet (XX., Kossuth Lajos u. 146.) rendezésében.

5 **Hétfő du. 6 óra:** A méhek betegségei és azok gyógyítása. Dr. Búza László előadása a Méhész Szakkör rendezésében.

6 **Kedd: du. fél 7 óra:** Mi az erkölcs? Sellyei Anna előadása a KISZ Akadémia rendezésében.

8 **Csütörtök du. 6 óra:** A fegyveres erők szerepe a társadalomban. A XX. kerületi Fegyveres Erők Akadémiája.

8 **Csütörtök du. 3 óra:** A nők védelmében. A SORTEX leányszállás előadás-sorozata (XX., Pocsai u. 54.).

13 **Kedd du. fél 5 óra:** A hivatásra való előkészítés problémája. A Pedagógus Akadémia előadása.

14 **Szerda du. 6 óra:** Mozart: Varázsfuvola. Rév Vera előadás a zenei sorozat keretében.

14 **Szerda du. 6 óra:** A szív és a vérkeringés elváltozásai. Dr. Buga László előadása a XX/5. MSZMP Körzet Munkásakadémiája rendezésében (XX., Vécsey u. 16.).

15 **Csütörtök du. 6 óra:** Hogyan születnek, élnek és halnak meg az istenek. A XX/8—9. MSZMP Körzet Munkásakadémiájának előadása (XX., Magyar u. és Csallóköz u. sarok).

15 **Csütörtök du. 6 óra:** A szépséges Sopron. A Pesterzsébeti Ország-Világjárók Baráti Köre előadása. Előadó: dr. Friedrich Károly.

15 **Csütörtök du. 6 óra:** A fekete-fehér foto technikája. Dr. Gyulai Ferenc előadása a foto-szakkör rendezésében.

16 **Péntek du. 6 óra:** Katonák és partizánok a fasizmus ellen. A Vasas Munkásakadémia előadása.

21 **Szerda du. fél 3 óra:** Vannak-e örök erkölcsi eszmék? Az Óragyári Munkásakadémia előadása.

21 **Szerda** du. 6 óra: Az ember helye a világban. A XX. kerületi Lakóbizottság Akadémiája.

22 **Csütörtök du. 5 óra:** A vita és az értekezlet levezetésének módszertana. Király **József** előadása a Vezetők Akadémiájának rendezésében.

23 **Péntek du. 6 óra:** Új eljárások bevezetése a belgyógyászatban. Egészségügyi középkáderek előadás-sorozata.

23 **Péntek du. fél 4 óra:** Ahol a villámháború csődöt mondott. A Vasútas Akadémia előadása.

27 **Kedd délután 6 óra:** Anya- és gyermekvédelem. Vöröskeresztes aktívák előadás-sorozata.

28 **Szerda du. 6 óra:** A kaktuszok életkörülményei természetes lelőhelyükön. A Kaktusz-szakkör előadása.

30 **Péntek du. 6 óra:** Élőújság. Előadó: Révész József.

1966. DECEMBER

1. csütörtök du. 6 óra: A Big-Bandtól a Combo-ig. **Oldal Gábor** előadása a **Diákakadémia I.** rendezésében (9. szoba).

1. csütörtök délután 6 óra: A táplálkozás és az anyagcsere. **Dr. Buga László** előadása az **MSZMP XX/VI—VII. körzet Munkásakadémiája** (XX., Kossuth Lajos u. 146.) rendezésében. **Kísérőfilm:** Mit együnk?

2. péntek du. 6 óra: A felügyelet és az ellenőrzés szerepe az erkölcsi nevelésben. **Dr. Ó. Nagy Gáborné** előadása a **Szülők Akadémiája** rendezésében. **Kísérőfilm:** Gyermekszemmel (kamaraterem).

2. péntek du. 1/2 3 óra: Aktuális külpolitikai események **Gelléri Miklós** újságíró előadása a **Diákakadémia III.** (XX., Kossuth Lajos u. 49., pártbizottság) rendezésében.

5. hétfő du. 17 óra: Munka, pihenés. **Dr. Zajkás Gábor** előadása a **Nők Akadémiája** rendezésében (XX., Széchenyi u. 21. Nőtanács). **Kísérőfilm:** Munka után.

6. kedd du. 6 óra: A fasizmus utolsó évei Magyarországon. **Dr. Almási János** előadása az **MSZMP VIII/IX. körzet Munkásakadémiája** (Magyar u.) rendezésében. **Kísérőfilm:** Az utolsó felvonás.

6. kedd du. 3 óra: A vállalati jövedelmezőség és a korszerű technika struktúrája. **Soroksári Vasöntödei Akadémia.** (A Soroksári Vasöntöde tanácstermében.)

7. szerda du. 1/2 3 óra: Amit a rákról tudni kell. **Dr. Nemes György** előadása az **Óragyári Nők Akadémiája** rendezésében. (Óragyár.)

8. csütörtök du. 6 óra: Ausztriai színes utinapló. **Dr. Jakucs Pál** előadása az **Ország-Világjárók Baráti Köre** rendezésében (kamaraterem).

12. hétfő du. 6 óra: 1966. évi tapasztalataink. **Marek Rudolf** előadása a **Méhész szakkör** rendezésében (zöldterem).

13. kedd du. 7 óra: A történelmi film. **Panrok Ferenc** előadása a **KISZ-Akadémia I. filmklubja** rendezésében. **Kísérőfilm:** Jégmezők lovagja.

14. szerda du. 1/2 3 óra: A társadalmi lét és a társadalmi tudat. **Sólyom Antal** előadása az **Óragyári Akadémia I.** rendezésében (Óragyár).

14. szerda du. 6 óra: A mi világunk. A **KISZ-Akadémia III.** előadása. **Kísérőfilm:** Az életnek győzni kell.

15. csütörtök du. 6 óra: Az álom. **Tunkli László** előadása a **Diákakadémia II.** rendezésében (9-es terem).

16. péntek du. 14.30 óra: A hivatásra való felkészítés problémái. **Dr. Jáky László** előadása a **Pedagógus Akadémia** rendezésében (kékterem).

17. szombat reggel 9 óra: A beszéd és a kisgyermek pszichikus fejlődése. **Pápai Lászlóné** előadása az **Óvónők Akadémiája** rendezésében (kamaraterem).

20. kedd du. 3 óra: Az iparvállalatok piackutatási és értékesítési tevékenysége. **Soroksári Vasöntödei Akadémia.** (A Soroksári Vasöntöde tanácstermében).

23. péntek du. 1/2 3 óra: Belgrádtól a tengerpartig. **Balogh Ferenc** előadása a **Vasutas Akadémia** rendezésében **Kísérőfilm:** Jugoszlávia legszebb útjai (kék terem).

27. kedd du. 6 óra: A gyógyító mozgás. **Dr. Molnár Károly** előadása a **Sportakadémia** rendezésében. **Kísérőfilm:** Ki mit tud? (EVTK-klub).

29. csütörtök du. 6 óra: A nemi erkölcs rendje és szabályozása a szocialista társadalomban. **Dr. Dávid Ferenc** előadása a **KISZ-Akadémia II. Morál 1966** című előadássorozata keretében. (XX., Kossuth Lajos u. 49., pártbizottság.)

Ismeretterjesztő előadások

Műkedvelő előadások szereplői

A nagy távcső és a csillagász szakkör

Tánciskola

A színházterem 1967-ben

Kihelyezett rendezvény

Néptáncosok a Csili udvarán

Szavalókórus

1968. január 5.

PEST BUDAI ÜZEMI VENDÉGLÁTÓ VÁLLALAT

II. osztály.

ÉTLAP

"CSILI"-KISVENDÉGLŐ

SZERETETTEL ÜDVÖZÖLJÜK KEDVES VENDÉGEINKET!

Levesek

Husleves májgombóccal	5,70

Köretek:

Zöldbab főzelék	6,60
Piritott burgonya	2,60
Sós burgonya	1,90
Párolt rizs	2.-
Tartár mártás	4,10
Sült burgonya	3,60
Rohscheiben	4,10

Saláták

Csemege uborka	3,20
Ecetes paprika	2,30
Cékla saláta	1,40
Káposzta saláta	1,40
Francia saláta	4,30

Tészták

Somlói galuska	8,50
Turóscsusza tepertővel	5.-
Tepertős pogácsa 1 darab	1,70
Körte befőtt	6,30

Pressó kávé

Dupla	3.-
Simpla	1,50

Előételek

Páros virsli mustárral	8,90
Tojáslepény szalonnával	7,90
Casinó tojás	9,50

Halételek

Ponty halászlé	17,50
Ponty rántva,tartár,pir.burg.	16,30
Rácponty	14,40
Pontypaprikás galuskával	12,30
Ponty Orly,tartár,pir.burg.	16,50

Készételek

Sertéssült burg.pár.káposzta	12,90
Sertéspörkölt galuskával	12,30
Székelykáposzta	14,20
Szalontüdő zsemlegombóccal	11,30
Alföldi gulyás	9,50
Marhapörkölt sós burgonya	10,20
Zöldbabfőzelék, sertéssült	11,60

Frissensültek

2.sz. CSILI BŐSÉGTÁL	42,80
Rántott s.szelet pir.burgonya	16,80
Párizsi s.szelet rizzsel	13,70
Brassói aprópecsenye	16.-
Magyaros szüzérmék	15,20
Sertésflecken vegyes köret	15,70
Hagymás bélszin lángos bur.püre	15,80
Beafsteak tük.tojás pir.burgonya	23.-
Piritott máj pir.burgonya	11,20
Rántott máj pir.burgonyával	13,30

Barcza Mihály
árfelelős
üzletvezető

Kovács Árpádné
konyhafőnök

Szavalókórus

ÚJ FILMKLUB

NAGY RENDEZŐK – HÍRES FILMEK

I. sorozat indul
február 9-én, 18 órakor

II. sorozat indul
február 16-án, 18 órakor

I. sorozat 2. előadás
február 23-án, 18 órakor

KIÁLLÍTÁS

1970. február 10-től február 23-ig

IX. Országos Vasas Fotóművészeti kiállítás

Nyitva:
hétköznap du. 4—8 óráig
vasárnap de. 10—12 óráig

1970. február 26-tól — március 9-ig

Sánta László

grafikusművész kiállítása

30 rajz Pesterzsébetről

Megnyitó: 1970. február 26-án, 17.30 órakor.

Nyitva:
hétköznap du. 4—8
vasárnap de. 10—12
du. 4—8 óráig

TAVASZI TÁNCESTÉK

Játszik a

SÁMSON

együttes

Szombaton este 9-től a nagyteremben, vasárnap 6—10-ig a kamarateremben.
Hangulatvilágítás — Étterem — Büfé

március 9-én de. 11 óra

METRO koncert

ismétlés

Az együttes:

Zorán Sztevanovity, Frenreisz Károly, Dusán Sztevanovity, Brunner Győző, Schöck Ottó.

Közreműködik:
Angyal János

Jegyek a Művelődési Központ portáján és az üzemi közönségszervezőknél válthatók.

26

Programok, táncesték és koncert reklámja a Csili újságban (1970)

A Pesterzsébeti Vasas Művelődési Központ
művészeti csoportjainak
és zenetanfolyamának bemutatója

HAZÁNK FELSZABADULÁSÁNAK 25. ÉVFORDULÓJA TISZTELETÉRE

1970. március 21-én,
szombaton este fél 6 órakor a kamarateremben

Közreműködők:

ASTRA BÁBEGYÜTTES * BALETT SZAKKÖR * ZENETANFOLYAM gitár, harmonika, táncdal, ének tanszakának növendékei

BELÉPÉS MEGHÍVÓVAL!

A férfikar zászlóavatása a Csiliben

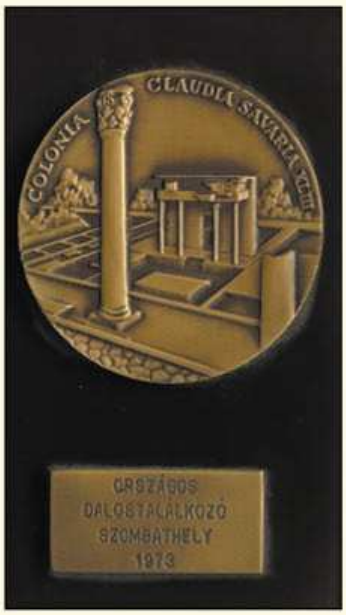

Kaktuszgyűjtők érmei

Nézők a kaktuszkiállításon

Kiállításmenyitó

Ifjúsági klub

Szabás varrás tanfolyam

Komoly húzóerőnek bizonyult a színészi hivatás kísértése is. Egyik tagunk 2. helyen végzett az 1968-as Ki mit tud?-on, majd felvették a Színházművészeti Főiskolára. A megvalósult lehetőség viharként rázta meg a csoportot. A tagok jórésze megpróbálkozott a felvételivel. E tendenciát elvből támogattam. Több okból is. Először is hitem szerint a 18–22 éves fiatalokat nem szabad lebeszélni arról, hogy legtitkosabb, belső igényeik szerint keressék meg helyüket az életben. (Csak utána a helyére kell tetetni velük kudarcaikat.) Másrészt őszintén szólva arra spekuláltam, hogy a felkészülésbe fektetett óriási energia végül is a csoportnak kamatozik. Mint később kiderült pedagógiai koncepcióm nem bizonyult elég megfontoltnak. A felvételi ugyan senkinek sem sikerült ,de valóságos kirajzás kezdődött a hivatásos pálya felé. Ketten a Déryné Színházhoz szerződtek, ketten a Nemzeti Színház studiójába, és egy – időlegesen – az Universitashoz. E folyamatnak csak nagynehezen sikerült gátat vetni késhegyig menő viták, csaknem veszekedések árán.

Úgy látszik nem hiába. Idén már a kudarcot vallott próbálkozóim konfliktus nélkül illeszkedtek vissza a csoport munkájába.

Ugyanakkor tagadhatatlan, hogy e próbálkozásoknak pozitív hatásuk is volt .Nagymértékű versengést indított a "szakma" eszközeinek megszerzéséért. Engem pedig arra sarkallt, hogy illusióikkal szemben igyekezzem egy amatőr- színház alternativáját felmutatni. Ez mindenekelőtt az előadás-szám növekedésében mutatkozott meg. Jelenleg mintegy 50-60 előadást tartunk, egy-egy műsor átlagban 10-15-ös előadásszámot ér el, és ez már elég ahhoz, hogy az amatőr-kereteket ne érezzék szegényesnek. Bevezethetővé vált a próbarend, és mindenféle mulasztást pontozással toroltunk meg. A pontozás hatálya alá a következő fegyelmi vétségeket vontuk: késés, próba-mulasztás, szerep nem tudás, szerepkönyv otthon hagyása, fegyelmezetlen magatartás.

Dévényi Róbert a Soós Imre Irodalmi Színpad vezetője és cikke a csoportról

A Csili Kamarakórus Pertisné Zakariás Anikóval

Játék a Bábmajálison

Táncos rendezvény a „B" épület kamaratermében

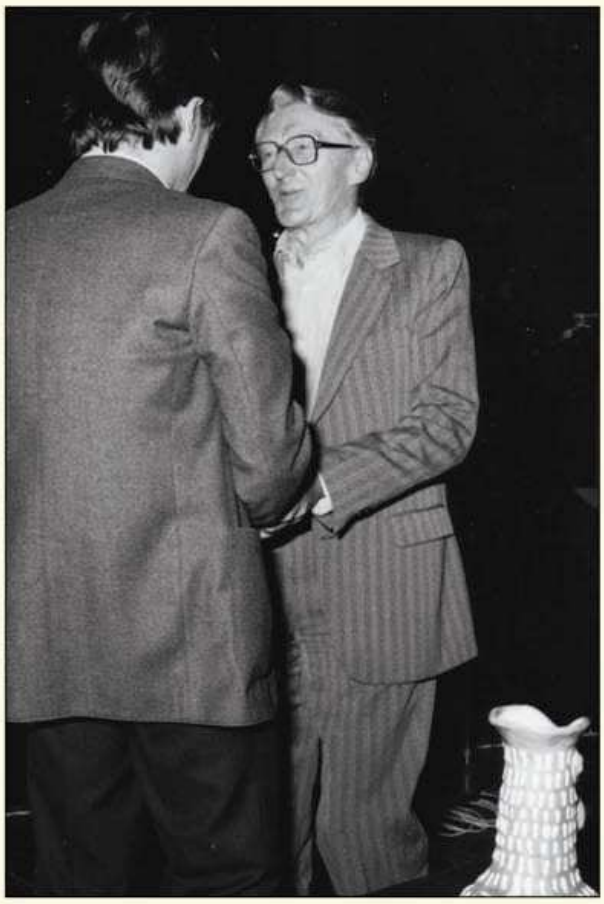

Vízvári László az Astra Bábegyüttes vezetője

Az Astra bábosai előadás közben

Astra kitűző

Süsü mozgatója Peharcz Imre, az együttes tagja

Színfalak mögött - A fiú születik előadásán

A kiskakas gyémánt félkrajcárja bábjai mozgatóikkal

Képek egyik leghíresebb darabjukból

Óriásbábok: Csili apó és Csili anyó

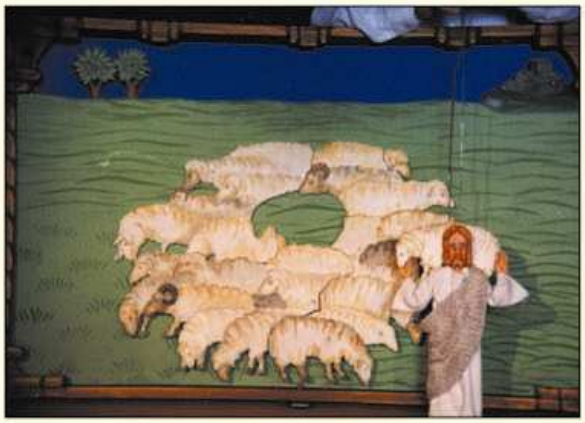

Színpadképek a
Példabeszédek előadásáról

Katonák bevonulása valamikor a 60-as években

Képek a Bábmajálisról

Bábkészítés és

a résztvevők csoportképe

Astra Bábegyüttes előadás közben

Festők, képek...

... kiállítás

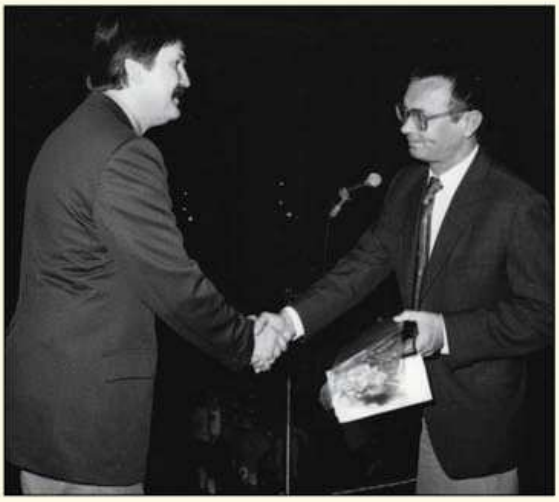

Kovács Farkas Béla (balról)

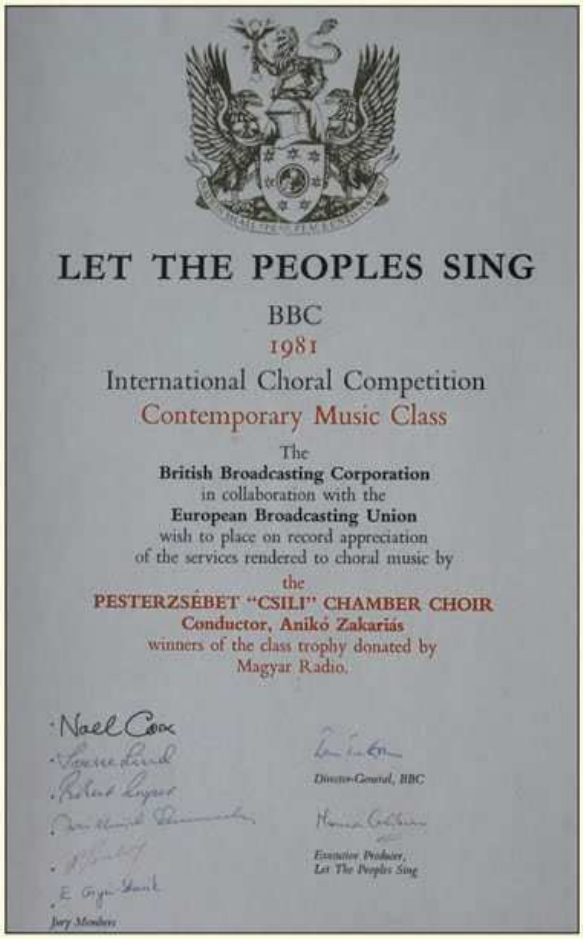

LET THE PEOPLES SING

BBC

1981

International Choral Competition

Contemporary Music Class

The
British Broadcasting Corporation
in collaboration with the
European Broadcasting Union
wish to place on record appreciation
of the services rendered to choral music by
the
PESTERZSÉBET "CSILI" CHAMBER CHOIR
Conductor, Anikó Zakariás
winners of the class trophy donated by
Magyar Radio.

Director-General, BBC

Executive Producer,
Let The Peoples Sing

Jury Members

Csili Kamarakórus és BBC-díja

A 85 éves születésnapi rendezvény

Megújult termeink

Színházi előadások

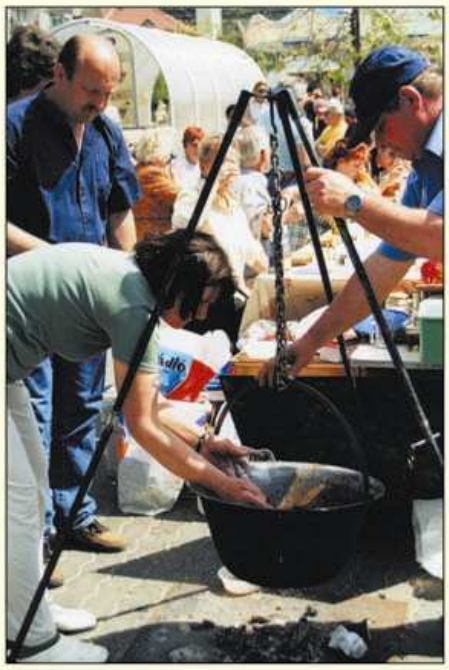

Szabadtéri rendezvények

Gyermekrendezvények

1956 - ahogy a gyerekek elképzelik

Továbbtanulási börze

Erzsébet bál

Erzsébet szépe

Kiállításmegnyitók

Szabó Anna a Magyar Kultúra Napján

Kaláka

Bartina zenekar

100 Folk Celsius

Akusztikusgitár-fesztivál

Calypso együttes

Pege Aladár

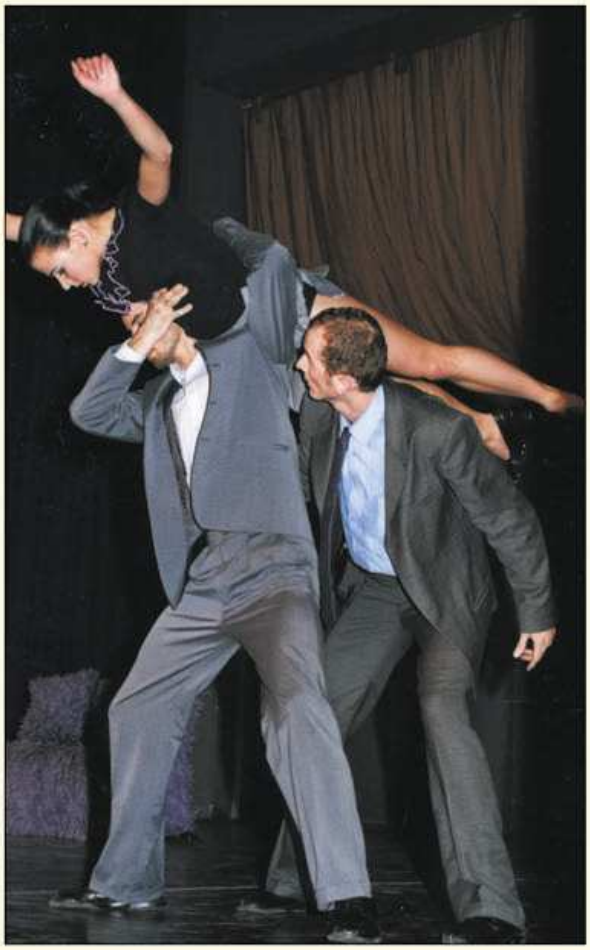

Budapest Táncszínház

Sebő Ferenc – Jordán Tamás

Csili Népdal Kör

Erzsébeti Foltkórosok

Üvegvarázs Stúdió

Pesterzsébeti Városi Fúvószenekar

Pesterzsébeti Városi Vegyeskar